

AĞUSTOS 2009 SAYI:23

EGİAD

YARIN

*Yarınlara
Sarılsın Akademi*

EGE GENÇ İŞADAMLARI

DERNEĞİ YAYIN ORGANI

Günümüz Türkiye'si yorumuyla

İZMİR

İktisat Kongresi

AĞUSTOS 2009

EGİAD Yarıy Dergisinin 23. sayı
ekidir.

İmtiyaz Sahibi:

EGİAD adına
Yönetim Kurulu Başkanı
Cemal ELMASOĞLU

Yayın Kurulu Başkanı:

Reha ATAKAN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Ve Yayın Koordinatörü:
Doç.Dr.Mustafa TANYERİ

Genel Yayın Editörü:

Nurten AKYAZILILAR

Yönetim Yeri:

Punta İş Merkezi 1456 Sokak
No:10 Kat:8 Alsancak / İZMİR
Tel-Fax: (232) 422 30 00 pbx
egiad@superonline.com
egiad@egiad.org.tr
www.egiad.org.tr

Baskı Öncesi Hazırlık

Sba ADVERTISING

Şair Eşref Blv.Karaahmetoğlu İş Mrk.
No:22 K:4 D:405 Çankaya / İZMİR
Tel:0.232 446 84 94 Faks: 446 59 17
www.sbareklamcilik.com

Görsel Yönetmen
Sinem GÖZE

Baskı

Hürriyet Matbaası
2826 Sk. No. 52 1. Sanayi Sit. İZMİR
Tel:459 96 00

Basım Tarihi: 12. 08. 2009

Yerel Süreli Yayın

İçindekiler

Dr. Serdar Şahinkaya

Gazi Mustafa Kemal'in Türkiye (İzmir) İktisat Kongresi Açış Konuşması4-16
" Milletimiz mazisinden değil, artık istikbalinden mesuldür"

Gazeteci-Yazar Yaşar Aksoy

'İzmir İktisat Kongreleri' İşçisinde Küreselleşme ve Dünya Krizi17-25

Atatürk'ün Ekonomi Devrimi - Türkiye'nin baş ağrıları - Türkiye'de ekonomik dönemler

Demokrasi ve Liberalleşme başlarken - 27 Mayıs ve Planlı kalkınma - İhracata dayalı büyüme dönemi

Küreselleşme'ye dört nala koşu - Gerçek Küreselleşme nedir? - Acımasız kriz fırtınası - Okanjo'nun dünya ninnisi...

Nereden işe başlayalım? - Ekonomide kontrol dönemi -Kendine güvenen ekonomi

YARSAV Başkanı Ömer Faruk Eminağaoğlu

Hukuk Devletinde Nereden Nereye Doğru26-34

Hukuk devriminin yapıtları temel yasalar - Hukuk devleti

Demokrasi - Yargı bağımsızlığı - Sonuç

Dr. Yıldırım Koç

İzmir İktisat Kongresi (1923) ve İşçiler35-42

1920'lerde Türkiye İşçi Sınıfı - Sendikalar ve Ulusal Kurtuluş Savaşı

İktisat Kongresi'nin Amacı - İktisat Kongresi İşçi Grubunun İktisat Esasları - İktisat Kongresi Sonrası Değerlendirmeler

Sonuç ve Değerlendirme

Dr. Gökhan Günaydın

Atatürk'ten Bugüne Türk Tarımı43-46

Tarımsal destek politikaları - Cumhuriyet'in tarım projesi engellendi

GDO'lar ve Türkiye'ye etkileri - Mayınlı araziler temizlenerek çiftçiye tahsis edilmeli

Prof. Dr. Tülay Özürman

Modern Kadının Postmodern Mahreme Evirilişinin Küresel - Ülkesel Analizi47-51

Dr. Niyazi Altunya

Türkiye'de Köy Enstitüleri Deneyimi52-58

Devletin Köye Yönelişi - Milli Mücadele ve "Memleketin Efendisi" - Köye Öğretmen Yetiştirme

Köy Enstitülerinin Kuruluş ve Gelişimi - Köy Enstitülerinin Temel İlkeleri - Sonuç ve Dersler

Prof. Dr. Atilla Uluğ

Çağdaşlığın Temeli Eğitim ve Bilimdedir59-62

Türk Silahlı Kuvvetleri, bilim ve fen klavuzundadır - Çağdaşlıkla yükselmenin yolu, bilimdir

İlerleme için; bilimsel eğitim düzeni şart - Eğitimde fırsat eşitliği ve birliği kalmadı! - Bilim dersleri Türkçe okutulmalıdır

Eğitim sisteminin her kademesinde, cahillik ve taassupa dikkat!

Hurafelerle doldurulmuş beyinlere, bilimsel bilgiler aktarılamaz

Prof. Dr. Sadık Acar

Prof.Dr. Sadık Acar'ı Gururla Anıyoruz63-64

20 Şubat 2008 tarihli II. İzmir Ulusal İktisat Kongresi Açılış Konuşması

SUNUŞ

1135 delege ile toplumun her katmanının temsil edildiği, İzmir'de düzenlenen ilk Türkiye İktisat Kongresi'nin özünde; her alanda bilim, eğitim özellikle vurgulanmış, sanayileşme ve teknoloji atımları hedeflenmiş ve toplumun refah ve huzuru için her alanda bağımsızlığın elde edilmesi esas alınmıştır.

EGİAD Yarın olarak bizler de kısa bir süre içinde hazırladığımız; **'Günümüz Türkiye'si yorumuyla İzmir İktisat Kongresi'** kitapçığımızda ilk İzmir İktisat Kongresi'nin içeriğini Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ve Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyesi Dr. Serdar Şahinkaya'dan aldık.

Şubat 1923'de yapılan ilk kongreden tam 58 yıl sonra 1981'de, ardından Cumhurbaşkanı Turgut Özal döneminde 1992'de ve en son 2004'te yapılan kongrelerin içerik ve hedefleri doğrultusundaki farklılıklarını ve içinde bulunduğumuz global kriz etkilerini günümüz Türkiye'si yorumuyla değerli gazeteci-yazar Yaşar Aksoy yazdı.

TBMM'nin kuruluşundan, 1943 yılında vefat ettiği güne kadar İzmir milletvekili olarak görev yapan, Kuşadası/İzmir doğumlu Mahmut Esat Bozkurt, İzmir'de, İktisat Kongresi'nin düzenlenmesini Mustafa Kemal Atatürk'e öneren kişidir. Bu sebeple hazırladığımız İktisat Kongresi kitapçığımızda kendisini anmadan geçmek istemedik. **'Cumhuriyet Savcısı'** ünvanını da Türkiye'ye kazandıran Mahmut Esat Bozkurt'u en güzel ifade edebilecek kişilerin başında; **'Mahmut Esat Bozkurt Hukuk Ödülü'**nü alan, YARSAV Başkanı Ömer Faruk Eminağaoğlu gelmektedir. Sayın Eminağaoğlu, hem Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kurulduğu dönemdeki hukuk reformlarını hem de günümüzü karşılaştıran özel bir yorum sundu.

İzmir İktisat Kongresi'nde işçi hakları üzerine alınan kararları ve 1923'de alınan bu esasların günümüze değerlendirmesini, ODTÜ öğretim üyesi Dr. Yıldırım Koç yorumladı.

Kılıç taşıyan kolun yorulacağı, saban sallayan kolun ise yol alacağı temelinden giden Atatürk'ümüzün, İktisat Kongresi'nde tarım konusunda alınan kararlarının günümüze yorumlamasını; Türkiye Ziraat Odası Başkanı Dr. Gökhan Günaydın'dan aldık.

Gerektiğinde cephe önünde, gerektiğinde cephe gerisinde önemli görevler alan Türk kadınına, Atatürk'ün verdiği önem ve değer neticesinde, medeni haklar verildi. Bugün çağdaş medeniyetle özenilen o Batı ülkelerindeki kadınların pek çoğunun sahip olmadığı hatta günümüzde bile pek çok ülkedeki kadının halen sahip olmadığı bu hakları, Türk Kadını cumhuriyetle birlikte elde etmişti. Hatta cumhuriyetin ilanı öncesinde düzenlenen İzmir İktisat Kongresi'nde bizzat kadın haklarını temsilen giren değerli kadınlarımız ile o günlerde elde edilen kadın hakları ve günümüz kadınının durumunu DEÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü Siyaset ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı öğretim üyesi Prof. Dr. Tülay Özüerman değerlendirdi.

İktisat Kongresi'nin her alanında eğitim ve bilim ışığında yol alınması gerektiği vurgusundan hareketle; okuma yazma bilmeyen, buldukları yöre ve şartlara göre her bireyin iş ve sanat eğitimleri olarak topluma kazandırılması gerektiğinden kurulan, 'köy enstitüleri'nin kuruluş gerek ve önem detaylarını, sonrasındaki gelişmeler neticesinde kapanışlarını, eğitimci-yazar Dr. Niyazi Altunya'dan aldık.

Atatürk'ün bilim ve eğitim konularına verdiği önem ile günümüz değerlendirmelerini DEÜ Deniz Bilimleri ve Teknoloji Enstitüsü öğretim üyesi Prof. Dr. Atilla Uluğ yorumladı.

20 Şubat 2008 tarihi 2. İzmir Ulusal İktisat Kongresi açış konuşmasından kısa bir süre sonra vefat eden; değerli Atatürk milliyetçisi, DEÜ İktisat Bölüm Başkanı Prof. Dr. Sadık Acar'ı gururla andık...

Ekonomi, Hukuk, Tarım, Eğitim, Bilim, İşçi ve Kadın Hakları kapsamında ülkemizin geçmişini hatırlatarak, geline aşamalarla değerleri günümüze yansıtıp, konu uzmanlarının gelecek öngörülerini siz değerli okurlarımıza sunmak istedik. Hatalarımız olduysa affola...

Saygılarımızla,
Nurten AKYAZILILAR
EGİAD Yarın Genel Yayın Editörü

ÖNSÖZ

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecinde önemli kilometre taşlarından birini oluşturan I. İzmir İktisat Kongresi, Kurtuluş Savaşı'nı zaferte henüz bitirmiş olan bir ulusun ekonomik bağımsızlık savaşına başlamadan önce aynen Erzurum ve Sivas Kongreleri gibi bir strateji belirleme ve ulusal uzlaşma toplantısı niteliğindedir. Mustafa Kemal'in yine o eşsiz uzak görüşlülüğü ve liderliği ile toplanmasını emrettiği İktisat Kongresi Türkiye'nin kalkınma politikasının ana hatlarının; tarım, sanayi, ticaret, yabancı sermaye ve bankacılık alanlarındaki yol haritalarının belirlendiği çok önemli bir başlangıçtır.

Ondan çok uzun zaman sonra toplanan II. İktisat Kongresi'ne kadar olan süreçte Türkiye önce Atatürk'ün önderliğinde ulusal kimliği ağır basan, devletin yatırımcı olarak ana aktör olduğu ancak küçük esnaf ve sanayicinin de desteklendiği, yurdun demir ağlarla örüldüğü bir dönem yaşamıştır. Kendine yeterliliği ve dışa bağımlılığın azaltılmasını esas alan bu dönem Türkiye'nin savaşın yaralarını sardığı, kısıtlı imkanlarla en temel üretim tesislerinin ve daha çok da tarımda örnek işletmelerin kurulduğu yıllardır. Daha sonra İnönü'nün yine devletçi politikalarla yönlendirdiği ancak 'karma ekonomi' dediğimiz özel sektörün de büyük yatırımlara başladığı ve Türkiye'nin üretim gücünün artmaya başladığı bir dönem gelmektedir.

50'li yıllarda başlayan altyapı yatırımlarının hızlandığı, yabancı sermaye ve özel girişimciliğin desteklendiği dönemi 60'lı yıllarda planlı dönemin başladığı, ana endüstrilerin kurulduğu, barajların yapıldığı ve elektrik üretimine ağırlık verildiği, Türkiye'nin demir-çelik, petro-kimya, çimento, otomotiv, beyaz eşya vb. temel girdiler ve malların üretimine başladığı dönem izlemiştir. 70'li yıllar Türkiye'nin bir taraftan ekonomik kalkınma hamlelerinin hızlandığı ancak bir taraftan anarşi ile boğuşup diğer taraftan da yüksek enflasyon ateşine yakalandığı sancılı bir dönem olmuştur. 24 Ocak 1980, Türkiye için bir ekonomik millattır. Dışa açılma ve ihracatın önderlik ettiği büyüme olarak tanımlanan 12 Eylül sonrası bu yeni dönemde ekonomik politika tercihlerinin köklü biçimde değiştiği görülmektedir. Özelleştirme ve serbest döviz politikalarının yönlendirdiği bu dönemde, Türkiye ekonomisinde yapısal sorunlar da kökleşmiştir.

I. İktisat Kongresi'nde alınan kararların dışına çıkılarak, milli bir ekonomi politikası yerine; belirli bir temele dayanmayan, koşulların yönlendirdiği, dışa endeksli bir ekonomi yönetimi Türkiye'yi en borçlu ülkelerden biri konumuna sokmakla kalmamış; vatandaşlarına eğitim, sağlık vb. temel hizmetleri bile doğru dürüst sunamayan, gelir dağılımı en adaletsiz, tarım gibi en yaşamsal sektörlerinden birini uzun yıllardan beri ihmal eden bir ülke haline getirmiştir. Bu süre zarfında yapılan İktisat Kongreleri gelecek için ekonomi politika ve stratejilerinin belirlenmesinden daha çok durum saptaması niteliğine ve hükümetlerin gösterisi şekline dönüşmüştür.

EGİAD olarak, I. İktisat Kongresinde Atatürk'ün büyük uzgürüsü ve iradesiyle şekillenen ruhun ve ekonomik politika tercihlerinin günümüzün küresel gerçekleri de gözönüne alınarak milli bir anlayışla ele alınmasını, bu kimliğin korunmasını istiyoruz. Dünya, şüphesiz değişiyor. Bu değişime direnmek söz konusu değildir. Ancak bu değişimin olumlu yönlerini akılcı bir şekilde Türkiye ekonomisinin politika tercihlerine uyarlamak gerektiğini düşünüyoruz. Bu nedenle, İktisat Kongrelerinin yaşatılması ve uzun aralıklarla değil, düzenli olarak dört ya da beş yıllık dönemlerle toplanmasının uygun olacağını savunuyoruz. Elinizdeki bu kitapçığın amacı; nereden nereye geldiğimizi tarihsel bir bakış açısıyla yansıtmının yanı sıra bir gelecek vizyonunun yine tüm kesimlerin bir araya geldiği bir ulusal mutabakat ortamı içinde çizildiği İktisat Kongrelerinin düzenlenmesinin gerekliliğine dikkat çekmektir.

Yararlı olması dileğiyle sevgi ve saygılarımla,

E. Cemal Elmasoğlu

EGİAD Yönetim Kurulu Başkanı

Gazi Mustafa Kemal'in

Türkiye (İzmir) İktisat Kongresi

Açılış Konuşması

(17 Şubat 1923)

Yazan: Dr. Serdar ŞAHINKAYA

1923

'te yani Cumhuriyet ile birlikte, savaş ya da kahramanlık temelindeki özgüven mirası, üretim temelli bir özgüvene dönüşmeye başlamıştır. Bu dönüşüm, topyekûn ve köklüdür. Dönüşümün yönü, toplum yaşamından iktisada, hukuktan eğitime, siyasetten uluslararası ilişkilere ve yarı sömürgeci bağımsız bir ulus devlet yaratma temel hedefi, ilmi ilmi örülerek tasarlanan bir stratejik tercihle gerçekleştirilmiştir. Bu dönüşümün gerçekleşebilmesi için yeni bir sermaye birikim mekanizmasına ihtiyaç vardı. Cumhuriyet kadrolarına göre bu ihtiyaç, ancak ve ancak sanayileşme ile karşılanabilirdi. Sanayileşme zorunluluğunu besleyen olgulardan biri de bağımsızlık sorunudur. Kemalist aydınlar ve yöneticiler, ülkenin askeri ve diplomatik zaferle elde edilen bağımsızlığının ancak iktisadi bağımsızlıkla güvence altına alınabileceği konusunda net ve ısrarlı idiler. Osmanlı İmparatorluğu'nun İngiliz liberalizminin tutsağı olduğu, Osmanlı sanayisiyle zanaatlarının sanayi devrimi Avrupa'sının mamul maddelerinin istilasıyla yıkıldığı bunu da İmparatorluğun iktisadi ve mali alanlarda tam bağımlılık içine düşmesine yol açtığı konusunda mutabakat tamdır. Bu bağımlılık, sadece sanayileşme ile kırabilir ve bu aynı zamanda siyasi bir tercihtir .

Cumhuriyet, sanayileşmeyi iktisadi güçlenmenin esas aracı saymakta ve bağımsızlıkla eş anlamlı tutmaktadır. Dönemin kendine özgü koşullarında temel ihtiyaçlardan 3 Beyaz ile başlanarak sanayi üretim kapasiteleri yaratılması ileri ve geri bağlantılarla toplumsal üretkenliği artıracaktır. Farklı bir ifade ile Türkiye Sanayileşmek Mecburiyetindedir. Cumhuriyet döneminde sınaî üretimin, yurttaşların temel ihtiyaçlarını karşılaması asıl ilkedir. Böylece, ülke içi tüketimin tamamı karşılanacak ve ulusal ekonomi gerçek temeline oturacaktır. Unutulmamalıdır ki, Cumhuriyet, sanayi temelli ulusal ekonomiyi emperyalist çıkarların kesitiği bölgede ve iki dünya savaşı yıllarının olağanüstü çalkantılı ortamında gerçekleştirmiştir.

Bu tematik çerçevede kimi sorular sorulabilir; Döneme ait iktisadi gelişmeler içeriden nasıl görülmektedir? Fetih devletinden iktisadi devlete geçerken farklı bir ifade ile de rejimin selameti açısından Cumhuriyet Treni bilinçli bir tercihle nasıl makas değiştirmiştir? Cumhuriyet treninin makas değiştirışı basit bir iktisat politikası seçimi mi yoksa bilinçli bir stratejik tercih miydi? Ve Gazi Mustafa Kemal, bu değişimi nasıl bir yol gösterici önderlik ile biçimlendirmiştir? Gazi'nin, bu yol gösterici önderliğinin somut örneklerinden biri de 17 Şubat 1923'de İzmir'de toplanan Türkiye İktisat kongresi açılışında yaptığı açış konuşmasıdır. Bu yazı o konuşmanın analizi ile sınırlıdır.

" Milletimiz mazisinden değil, artık istikbalinden mesuldür "

Cumhuriyetin kuruluşuna giden sürecin başlangıcı Milli Mücadele ve Büyük Zaferdir. Cumhuriyetin iktisat politikasının başlangıçtaki hedefleri Türkiye İktisat Kongresi'ndedir. 9 Eylül, yani Yunanlıların İzmir'den kovulmasını izleyen beş ay sonra, 17 Şubat – 4 Mart 1923 tarihlerinde İzmir 'de ülkenin birçok yerinden gelen, toplumu oluşturan sınıfları ve-veya 'grupları' temsil eden 1.135 delege ile toplanmıştır . Türkiye İktisat Kongresine ve Gazi Paşa Hazretlerinin Kongre açış konuşmasına değinmek önemlidir. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin 'köklerini' farklı bir ifade ile dünü anlamayı, bugünü kavramayı ve yarını oluşturmada oldukça öğretici ipuçları taşımaktadır.

Kongre Başkanlığına Kâzım Karabekir Paşa , divan kâtipliğine de İstanbul'dan Millî Türk Ticaret

Birliği'nden Ahmet Hamdi (Başar) seçilmiş, Hamparsumyan Hanın ikinci katı Kongre'ye tahsis edilmişti. Pek çok kişi Gazi'yi ilk defa görüyorlardı. Sivil giyinmişti ve başında kalpağı vardı. Başkanlık kürsüsünün sol tarafında maiyetiyle birlikte kendisine ayrılan yere oturmuştu. Kongre divanının seçiminden sonra açış konuşmasını yapmak üzere kürsüye geldi. Salondakiler sonsuz bir heyecanla kendisini alkışladılar. Aynı günlerde Lozan'da bulunan İsmet İnönü başkanlığındaki Türk delegasyonu ise özellikle iktisadi bağımsızlık için gerilimli bir uğraş vermektedir. Ankara Hükümeti'nin önüne Osmanlı dönemine ait 300 – 400 yıllık hesaplar çıkarılınca da uzlaşma sağlanamamış ve görüşmeler, Gazi'nin bilgisi dâhilinde, 4 Şubat 1923 tarihinde Ankara'nın kendisine dayatılan anlaşma hükümlerini reddetmesi üzerine kesintiye uğramıştır. Anılan olaylar dizisi, Kongreyi daha da anlamlı kılmaktadır. Bir anlamda emperyalistler, Lozan'da, askeri olarak zafer kazanmış bir ulusa devlet kurdurmamak için var güçleri ile bastırmaktadır. İşte Başkumandan Gazi Paşa bunun nedenlerini de Kongre konuşmasında aşığıdaki şekilde belirtmektedir:

“Efendiler; Görülüyor ki, bu kadar kesin, yüksek ve başarılı bir askeri zaferden sonra dahi, bizi sulha kavuşmaktan alıkoyan neden; doğrudan doğruya iktisadi sebeplerdir, iktisadi anlayıştır. Çünkü bu Devlet, iktisadi egemenliğini sağlayacak olursa; o kadar kuvvetli bir temel üzerinde yerleşmiş ve yükselmeğe başlamış olacaktır ki, artık bunu yerinden kımıldatmak mümkün olamayacaktır. İşte düşmanlarımızın, hakiki düşmanlarımızın olur diyemedikleri, bir türlü kabul edemedikleri budur.”

Amasya Tamimi nasıl Kurtuluş Savaşını başlatan ve bu 'savaş boyunca güdülen amaç ve esasların hukuki temel metnini oluşturmuşsa, İzmir İktisat Kongresi de, bir miktar iddialı bulunsa da, 29 Ekim 1923 tarihinde ilan edilecek olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ve bu cumhuriyetin niteliğini oluşturan iktisadi yapılanmanın ana metnini oluşturmuştur.

Unutulmamalıdır ki Erzurum Kongresi, Sivas Kongresi her yıl şenliklerle anılırken, üzerlerine bilimsel toplantılar yapılırken, her nedense aynı ölçüde önemli olan Türkiye (İzmir) İktisat Kongresine gereken hassasiyet gösterilmemiştir.

Oysa, Gazi Mustafa Kemal Kongreyi açış konuşmasında ;

“Efendiler, Yüce Kurulunuzla bugün başlamış olan Türkiye İktisat Kongresi çok önemlidir. Çok tarihidir. Nasıl ki Erzurum Kongresi felâket noktasına gelmiş olan bu milleti kurtarmak hususunda Misak-ı Milli'nin ve Anayasanın ilk temel taşlarını sağlamada neden olmuş, etken olmuş öncü olmuş ve bundan dolayı tarihimizde, millî tarihimizde en önemli ve yüksek hatırayı yaratmış ise, kongreniz de milletin ve memleketin yaşantısını sağlayarak, gerçek kurtuluşuna yardımcı olacak kanunun temel taşlarını ve esaslarını ortaya koymak suretiyle tarihte çok büyük bir ad ve çok kıymetli bir yer almış olacaktır. Bu kadar önemli ve tarihî kongrenizi açmak şerefini bana vermiş olmanızdan dolayı teşekkürler ederim. Ve böyle bir kongreyi yapanlar sizlersiniz. Bundan dolayı sizleri tebrik ederim”.

değerlendirmesini yaparak, Kongrenin önemini açıkça ortaya koymuştur.

1920

Millî Misak'ıyla saptanan millî sınırlar, savaş meydanında fiilen gerçekleştirilmişti; ama iktisadi egemenlik uğrındaki mücadele, görüşme masasında hâlâ sürüyordu. İktisat Kongresi'nin amaçlarından biri, siyasal önderlik ile çeşitli ekonomik gruplar, özellikle de İmparatorlukta yabancı sızmasının aracı olmuş ve Kemalist kadroların uygulamalarına şüphe ile yaklaşan ticaret kesimi arasında amaç birliği bulunduğunu dünyaya göstermekti. Gösterildi de... Kongre de, Millî Türk Ticaret Birliği'nce temsil edilen bu grup, kuvvetli bir milliyetçi tutum aldı. İthal mallarına gümrük resmi konması hakkını savundular,

Gazi Mustafa Kemal ve Türkiye (İzmir) İktisat Kongre Delegelerinden Bir Grup, Kongre Binası Önünde, 27 Şubat – 4 Mart 1923

Türkiye'deki yabancı sermayeye tavizler ya da tekel hakları tanınmasına karşı çıktılar, ülkenin karasularında serbest taşımacılık hakkı (kabotaj) talep ettiler ve mümkün olduğu kadar kısa zamanda para basma yetkisine sahip bir milli bankanın kurulmasını istediler. Daha önce belirtildiği gibi; yabancı sermaye, ancak milli ekonomiye yararlı olması koşuluyla kabul edilebilirdi. Kongrede ortaya atılan önlemlerin hemen hepsi tek bir temel hedefe yöneliyordu: Bir milli ekonominin kuruluşunu iletirmek ve doğmakta olan cumhuriyet devletinin sosyoekonomik temelini kısa sürede oluşturacak ekonomik güçleri geliştirmek .

Bu çerçevede Başkumandan Mustafa Kemal Paşa'nın kongre konuşmasındaki 'yabancı sermaye' ile ilgili hususu da burada belirtmekte yarar bulunmaktadır:

“Efendiler, İktisadi alanda düşünür ve konuşurken, sanılmasın ki dış sermayeye karşıyız; hayır bizim memleketimiz geniştir. Çok emek ve sermayeye ihtiyacımız var. Kanunlarımıza uymak şartıyla dış sermayelere gerekli teminatı vermeğe her zaman hazırız. Yabancı sermaye çalışmalarımıza eklensin ve bizim ile onlar için yararlı sonuçlar versin fakat eskisi gibi değil. Hakikaten mazide ve bilhassa Tanzimat devrinden sonra yabancı sermayesi memlekette müstesna bir mevkiye sahip oldu. Ve ilmi manasıyla denebilir ki, devlet ve hükümet yabancı sermayenin jandarmalığından başka bir şey yapmamıştır. Artık her medeni devlet gibi, millet gibi, yeni Türkiye dahi buna razı olamaz; burasını esir ülkesi yaptırılmaz. (Bravo sesleri, alkışlar).”

Başta Gazi Mustafa Kemal olmak üzere Cumhuriyet kadrolarının tümü için “herhangi bir iktisadi görüşleri yoktur” diyenlere en açık cevap yine Kongre konuşmasındadır:

“Arkadaşlar;

Bence yeni devletimizin, yeni hükümetimizin bütün esasları, bütün programları ekonomi programından çıkmalıdır. Çünkü biraz önce söylediğim gibi, her şey bunun içinde toplu halde bulunmaktadır. Bundan dolayı çocuklarımızı o şekilde eğitip, öğretmeliyiz. Onlara, o şekilde bir eğitim vermeliyiz ki ticaret, tarım ve sanat dünyasında ve bütün bunların çalışma alanlarında yararlı olsunlar, etkili olsunlar, çalışkan olsunlar, yaratıcı birer organ olsunlar. Bu nedenle eğitim programımızda, gerek ilk tahsilde, gerek orta öğretimde; verilecek bütün bilgiler, bu görüşe uygun olmalıdır. Maarif programlarımız böyle düzenlenince, devletin diğer şubeleri için düşünülecek programlar da ekonomi programına dayanmaktan kendilerini kurtaramazlar. Esaslı bir program yaparak, bunun üzerinde, bütün milleti aynı uygunluk içinde yetiştirmek ve eğitmek gerekmektedir”

Gazi Paşa'nın Kongre konuşmasında iki kritik önemdeki hususun altı çizilmelidir: 'Sınıfsız toplum' ve 'Emek Misak-ı Millisi' . Gazi'nin bu konularda sözlerine değinmeden Atilla İlhan'ın yazdıklarına bir göz atalım:

“(...) Hangi öğrenciyse Misak-ı Milli'yi sorsan, Anadolu dikdörtgenindeki Türkiye Cumhuriyeti'nin o ateş, kan ve barut yıllarında keskinleştirilmiş, 'toprak bütünlüğü' nü anlar. Oysa Gâzi Mustafa Kemal'in inkılâp idrakinde 'Üç Misak-ı Milli' birbirini tamamlıyor; böylece, ciddi bir 'uluslaşma' sürecini başlatıyor: İlk Misak-ı Milli, Anadolu'nun toprak bütünlüğü, Osmanlı 'mülkü-

nün' nihayet üzerinde yaşayanlara bir 'yurt' ya da 'vatan' olmasıdır. Ama bu yetmez. O yurтта yaşayan halkın 'milletle' dönüşmesi, vazgeçilmez bir şarttır; bu şartın gerçekleşmesi ise diğer iki ve nedense es geçilen- Misak-ı Milli'ye bağlıdır; İlki 'Sây'ı (Emek) Misak-ı Milli'si, ikincisi 'Maarif Misak-ı Milli'si'... Mustafa Kemal, ilkinde İzmir İktisat Kongresinde adınca söz etmişti."

Bakalım Gazi Paşa neler söylemiş:

“ Bizim halkımızın çıkarları birbirinden ayrılır. Sınıflar halinde değil aksine, varlıkları ve çalışmalarının ürünleri ile birbirleri için gerekli olan meslek sınıflarından oluşmuştur. Bu dakikada dinleyicilerim de çiftçilerdir, sanatkârlardır, tüccarlardır, işçilerdir. Bunların hangisi bir diğerine karşı olabilir. Çiftçinin sanatkâra, sanatkârın çiftçiye, çiftçinin tüccara ve bunların hepsinin birbirlerine ve işçiye muhtaç olduğunu kim inkâr edebilir. Bugün mevcut fabrikalarımızda ve daha da artmasını dilediğimiz fabrikalarımızda kendi işçilerimiz çalışmalıdır. Refah içinde ve memnun olarak çalışmalıdır bütün bu saydığımız meslek sınıfları, aynı zamanda zengin olmalıdır ve hayatın gerçek tadını duyabilmelidir ki çalışmak için güç ve kuvvet bulabilsin. Bundan dolayı programdan söz edildiği zaman âdetâ denilebilir ki; bütün halk için bir Emek Misak-ı Milli' sidir ve böyle bir Emek Misak-ı Milli'si etrafında toplanmaktan hâsıl olacak siyasi şekil ise, alelâde bir parti niteliğinde düşünülmemelidir”

Ve Gazi Paşa, isteğini, dileğini ve özlemini dile getirmektedir:

“ (...) İsteğimiz şudur: Bu memleketin halkı ellerinde örnekleriyle; tarım, ticaret, san'at, emek ve sabanın temsilcisi olsun. Artık bu memleket fakir, millet değersiz değildir. Memleketimiz zenginler memleketidir. Bu yeni Türkiye'nin adına 'çalışkanlar diyarı' denir. İşte millet böyle bir devir içinde bulunuyor. Kongreniz bir devri yaratacak ve tarihini de yazacaktır. Bu tarih kitabında en büyük makam çalışkanlara ait olacaktır”.

O tarih dönemecinde toplanan Kongre'ye yansıyan 'iki anlayışın' karşılaştırmalı analizini Korkut Boratav Milli Mücadelenin kahramanlarından, özellikle Doğu Cephesinde zafere çok önemli katkılar yapmış olan Kazım Karabekir Paşadır, Kazım Karabekir ve Gazi Mustafa Kemal'in konuşmalarındaki fikir planları üzerinden yapmaktadır. Boratav, aynı zamanda Kongrenin Başkanı da olan Karabekir'in yaptığı konuşmadan şu tespitle- re vurgu yapıyor: “İktisattan ben şu üç maddeyi temel biliyorum: Birincisi, insanlarımızı, hayvanlarımızı, istihsalatımızı iyi koruyalım. İkincisi üretimimizi çoğaltmak, harice satıp para çekmek gerekir. Üçüncüsü pek mühimdir. (...) Sarfiyat ve tüketimi azaltmak, bu hususta özellikle hanımlara büyük görevler düşüyor. Düşün- ler nedeniyle mahvolan aileler var, moda yüzünden bedbaht kalan aileler var. Moda ve düşümlerle meydana gelen tahripkâr israflardan kaçınmalıyız.” Boratav, 1923 Şubatında iktisadi sorunlardan Karabekir Paşa'nın anladıklarının ve temsil ettiği zihniyetin bu olduğunu ve bir de Karabekir Paşanın Kongreye son katkısının da, büyük ihtimalle onun kaleminden çıkmış gibi görünen ve yine aynı anlayışı yansıtan Kongrenin Misak-ı İktisadisi olduğunun altını çizmektedir. Ve “Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşuna ve büyük devrimlere giden sürecin başlangıç noktasında, yeni rejimin yönetimine aday olan kadroların bir bölümünü temsil eden zihniyet, Millî Mücadelenin kahramanlarından biri olan Kazım Karabekir'in bu ifadelerinde kendini göstermektedir” değerlendirmesinde bulunmaktadır.

İkinci anlayışın temsilcisi ise Gazi Mustafa Kemal'dir. Boratav'a göre; [Gazi'nin] konuşması, “aslında, bir büyük devrimcinin geç—mişle, yani eski rejimle hesaplaşmasıdır. Fakat geçmişle hesaplaşmanın bir kolay yöntemi vardır. Bu, Osmanlı İmparatorluğunun çöküş yıllarına odaklanarak yapılabilirdi. Mustafa Kemal, kendi aktif hayatının, canlı izlenim ve yargılarını da kullanarak Abdülhamit'ten başlayıp, Vahdettin'e kadar giden çöküş ve yozlaşma döneminin en açık seçik örneklerini Kongreye katılan delegeye hatırlatabilirdi.”

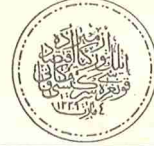
Kongre münasabetsiyle Atatürk onuruna Hükümet Konağında verilen resepsiyona katılanlara verilen kokart

Kongre madalyaları

Kongrede mal ve iş teşhir edenlerin birinci ve ikincilerine verilen madalyaların üzerindeki yazılar:

Bir tarafında: İzmir'de ilk Türkiye İktisat Kongresi sergisi mükafatı, 4 Mart 1339.

Diğer tarafında: Yerli malı millet kuvvetidir.

Kongre madalyaları

Gerçekten de Gazi Paşa böyle bir yolu seçmemiş-tir ve doğrudan doğruya düzenin zirve noktasını temsil eden üç büyük sultanla hesaplaşmayı tercih etmekte-dir. Çünkü Gazi, sonraki dönemlerde "siyasi ve top-lumsal çöküntüyü hazırlayan etkenleri Osmanlı İmparatorluğunun oluşumundaki deformasyonda arıyor ve onu vurgulamaya çalışıyor". Yine Boratav'ın sadeleştirilmiş ve özetlenmiş satırları ile sürdürürsek; "Osmanlı tarihinde bütün çabalar, milletin gerçek ihtiyaçlarını karşılamaya değil, kudretli ve azametli padişahların ihtiraslarını tatmine yönelmişlerdir. Mesela Fatih, Selçuklu ve Bizans'ın da mirasıyla yetinmedi; Garbi Roma İmparatorluğuna da konmak istedi. Mesela Yavuz Sultan Selim, Asya İmparatorlu-ğunu birleştirerek bütün bir İslam ittihadı peşinde koştu. Kanuni Sultan Süleyman Akdeniz'i bir Osmanlı gölü yapma, hatta Hindistan üzerinde nüfuz kurmak gibi bir siyaset takip etmek istedi. Bu ihtirasları hayata geçirmede bütün milleti, toplumun unsur-u aslisini kullandılar. Onları uzun seferlerde, fütuhat meydanlan-rında kullandı-lar. Millet kendi yurdunda hayatını sürdürmek için, üretim için çalışmaktan mahrum kılınarak diyar diyar dolaştırılıyor. Bu tacidlar, milleti böyle diyar diyar dolaştırmakla yetinmiyorlar. Fatihler kılıçla fütuhat yaparken, fetholunan ülke halklarına unsur-u aslinin hukukundan birçok şeyleri onlara bahşediyorlar; imtiyazlar veriliyorlardı. Onlar da kendilerine verilen imtiyaz ve muhtariyetler sayesinde sabanlarına yapıyorlar ve çalışıyorlardı. Kılıçla fütuhat yapanlar, sabanla fütuhat yapanlara binnetice terk-i mevki etmeye mahkûmdur. Kılıç kullanan kol yorulur; fakat saban kullanan kol kuvvetlenir ve her gün daha çok şeye sahip olur. Kılıç - saban ikilemi, Mustafa, Kemal'in iyi bilinen bir ifadesidir; ama ifadenin dayandığı arka plandaki analiz daha da önemlidir. Osmanlı düzeniyle hesaplaşmasını doğrudan doğruya Osmanlı tarihinin en yüce, en övgüye layık görülen üç büyük sultanını hedef alarak

yapması öğretici bulan Boratav, devamla "bununla yetinmiyor, emperyalizmin tarihiyle ilgili Kanada örneğini veriyor. Mustafa Kemal'e göre Fransızlar Kanada'yı kılıçla fethetmeye çalışırken İngilizler üretimle fethetmeye çalıştılar ve muvaffak olan İngilizler olmuştur. Bu benzetme, daha sonraları, emperyalizmin tarihçilerince Amerika kıtasını -da İspanyol ve İngilizlerin sömürgeleşme politikala-rındaki farklılık vurgula-narak yapılan analize çalışmaktadır. Dikkat ediniz; kılıç - saban ikilemi-ni yapıp 'saban'dan yana tercihini yapan kişi, bir halk hareketi olduğu kadar, büyük bir savaşın da lideridir; Millî Mücadelenin muzaffer komutanıdır. Yani, kılıçla, beş ay önce Yunanlıları İzmir'de denize döken kişi, bu tespiti yapacak analiz gücünü, kavrayış gücünü ve devrimci perspektifi Kongreye gelen 1.135 kişilik heyete intikal ettiriyor".

Ve yine Boratav aynı yorumunda, "1923 Şubatında İzmir'de sergilenen bu iki zihniyet, Türkiye toplumunun, Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihinin büyük şansını gösteriyor. Millî Mücadele-nin liderliği Karabekir Paşa'nın temsil ettiği zihniyete tabi ve tes-lim olsaydı, Türkiye'nin yirminci yüzyıl tarihinin nasıl seyredebileceğini (...) en azından bir senaryo olarak Millî Mücadele sonunda yeni Türkiye toplumunu oluşturacak zihniyetin, Mustafa Kemal'in değil, Kazım Karabekir'in temsil ettiği zihniyet ol[ması]" halini düşünmemiz lazım geldiğini haklı olarak vurgula-maktadır.

Ek: 1'de konuşmanın bütününe yer verildiği için dönemin İktisat Vekili Mahmut Esat Beyin, Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın konuşmasının temel vurgusunu perçinleyerek, Lozan'a gönderilecek mesajın sıklığını artırdığı sözleri ile yazımızı bitirmiş olalım: "Millî egemenliği, iktisadi millî egemenlik olarak anlıyorum. Eğer böyle olmazsa o zaman millî egemenlik hayal olur".

Gazi Mustafa Kemal'in İzmir İktisat Kongresini Açış Nutku

(17 Şubat 1923)

*E*fendiler, aziz Türkiye'mizin iktisadi yükselmesi vasıtalarını aramak ve bulmak gibi vatani, hayati ve milli bir mukaddes gaye için bugün burada toplanmış olan sizlerin, muhterem

halk temsilcilerinin huzurunda bulunmakla çok mesut ve bahtıyırım.

Efendiler, uzun gafletlerle ve derin kayıtsızlık ile geçen asırların iktisadi bünyemizde açtığı yaraları tedavi etmek, tedavi çarelerini aramak ve memleketi mamuriyete, milli bir refaha, saadete ve servete ulaştıracak yolları bulmak için vuku bulacak mesainizin çok kıymetli ve muvaffakiyetli neticelere kavuşmasını temenni eylerim.

Arkadaşlar, sizler doğrudan doğruya milletimin teşkil eden halk sınıflarının içinden geliyorsunuz ve onlar tarafından seçilmiş olarak geliyorsunuz. Bu itibarla memleketimizin, milletimizin halini, ihtiyacını ve milletimizin emellerini ve elemelerini yakından biliyorsunuz. Herkesten daha iyi biliyorsunuz. Sizin söyleyeceğiniz sözler. alınması lüzumunu beyan edeceğimiz tedbirler doğrudan doğruya halkın lisanından söylenmiş gibi kabul olunur. Bu, en büyük isabetlere sahiptir. Zira halkın sesi, Hakk'ın sesidir.

Efendiler, tarih milletlerin yükseliş ve düşüş sebeplerini ararken birçok siyasi, askeri, toplumsal sebepler bulmakta ve saymaktadır. Şüphe yok, bütün bu sebepler toplumsal hadiselerde tesirlidirler. Fakat bir milletin doğrudan doğruya hayatıyla, yükselişleriyle, düşüşüyle alakadar ve münasebettar olan o milletin iktisadiyatıdır. Tarihin ve tecrübenin tespit ettiği bu hakikat bizim milli hayatımızda ve milli tarihimizde de tamamen tecelli etmiştir. Hakikaten Türk tarihi incelenirse bütün yükseliş ve düşüş sebeplerinin bir iktisat meselesinden başka bir şey olmadığı derhal anlaşılır.

Efendiler, tarihimizi dolduran bunca muvaffakiyetler, zaferler veyahut mağlubiyetler, yok oluşlar ve felaketler, bunların tamamı, vukua geldikleri devirlerdeki iktisadi ahvalimizle münase—bettar ve alakadardır. Yeni Türkiye'mızı layık olduğu mertebeye ulaştırabilmek için mutlaka iktisadiyatımıza birinci derecede ehemmiyet vermek mecburiyetindeyiz. Çünkü zamanımız tamamen bir iktisat devrinden başka bir şey değildir.

Efendiler, bir milletin hayati vasıtalarını, refah ve saadetini teşkil eden iktisadiyatıyla iştigal edememesi nazarı dikkati çeken bir keyfiyettir. Fakat biz itiraf etmeye mecburuz ki iktisadiyatımıza lüzumu kadar ehemmiyet vermemiş bulunuyoruz. Bir milletin doğrudan doğruya hayati vasıtalarıyla iştigal dememesi o milletin yaşadığı devirler ile ve o devirleri tespit eden tarihiyle çok alakadardır. Dolayısıyla biz de eğer iştigal edememiş isek, hakiki sebeplerini, geçirdiğimiz devirlerde ve bilhassa tarihimizde arayabiliriz. Fakat böyle bir inceleme yaptığımız zaman, ne yazık ki, itirafa mecburuz ki, biz henüz şimdیه kadar hakiki, ilmi, olumlu manasıyla milli bir devir yaşamadık. Dolayısıyla milli bir tarihe sahip olamadık. Bu noktayı biraz izah edebilmiş olmak için hep beraber Osmanlı tarihini hatırlayalım. Osmanlı tarihinde bütün gayretler bütün mesai, milletin arzusu, emelleri ve hakiki ihtiyaçları bakımından değil, belki şunun bunun özel emellerini, ihtiraslarını tatmin bakımından vuku bulmuştur. Mesela Fatih, İstanbul'u zapt ettikten sonra, yani Selçuki saltanatıyla Doğu Roma İmparatorluğu mirasına konduktan sonra, Batı Roma İmparatorluğu'nu da zapt ederek azametli bir saltanat kurmak istedi. Böyle bir emeli takip ve tatbik edebilmek için bütün milleti, aslı unsuru arkasından bu hedefe doğru sevk etti. Mesela Yavuz Sultan Selim. Fatih'in açtığı batı cephesini tespit etmekle beraber, bütün Asya'yı birleştirerek büyük bir İslam imparatorluğu vücuda getirmek üzere böyle bir siyasi yol takip etti. Asli unsuru bunun arkasından dolaştırdı. Kanuni Süleyman her iki cepheyi azami derecede genişletmek, bütün Bahri Sefid'i bir Osmanlı havuzu haline getirmek. Hindistan üzerinde nüfuzunu tesis eylemek gibi çok azametli, şahane bir siyaset takip etti. Bu siyasetin tatbiki için asli unsuru kullandı.

Arkadaşlar, bütün bu tavırlar ve harekât incelenirse görülür ki, bu azametli, kudretli padişahlar takip ettikleri harici siyasetle kendi emelleri, hırsları ve arzularına dayanmışlardır. Büyük ve şahane arzularına dayanmakla beraber dahili teşkilatlarını dahili siyasetlerini bu ihtirasların doğurmuş olduğu harici siyasetlerine göre tanzim etmek mecburiyetinde kalmışlardır. Halbuki harici siyaset, dahili teşkilat ve dahili siyasete dayandırılmak zarurettedir, yani dahili teşkilatının tahammül edemeyeceği genişlikte olmamalıdır. Yoksa hayali, harici siyasetler peşinde dolaşanlar, dayanak noktalarını kendiliğinden kaybederler. Hakikaten Osmanlı hakanları, asıl olan noktayı unuttular. Hissiyatları ve emelleri üzerine bütün harekât ve fiilleri bina ettiler. Dahili teşkilatlarını harici siyasetlerine uydurmak mecburiyetinde kalınca, zapt etlikleri memleketlerde bütün unsurları: lisanları dinleri, ananeleri, her şeyi başka başka olan ve birçok milletlerden ibaret bulunan bu unsurları olduğu gibi muhafazaya kalkıştılar ve onlara bütün bu şeyleri muhafaza edebilecek istisnalar, imtiyazlar bahşettiler. Buna karşılık asli unsur uzun seferler yapmakla, fetih meydanlarında ölmekle, zapt olunan memleketlerin kendisini ve halkını beslemekle ve onlara bekçilik etmekle kendi kendini tahrip ediyordu. Bu itibarla millet asli unsur; kendi evinde, kendi yurdunda ve kendi hakiki hayati vasıtalarında elde etmek için çalışmaktan tamamen mahrum bir halde bulunuyordu. Bu tacidarlar, milleti böyle diyar diyar dağıtırmakla, onlara kendi yurtlarını düşünmeye müsaade etmemekle de yetinmiyorlardı. Belki fetih dairesi dahiline gelen halkı memnun edebilmek için, son yabancıları memnun edebilmek için doğrudan doğruya asli unsurun hukukundan ve hayati ve iktisadi kaynaklarından birçok şeyleri lütuf olarak ihsan olarak, hediye olarak onlara bahşediyorlardı. Mesela Fatih zamanında Cenovallara ve Patrik'e verilen imtiyazlar ile açılan yol, kendisinden sonra daima genişlemiş ve sağlamlaştırılmış bulunuyordu. Bu imtiyazlar bu istisnaiyet, hükümetin en kuvvetli, en azametli zamanında vuku buluyordu. Yalnız ve yalnız padişahın bir müsaadesi bir ihsanı olmak üzere vuku buluyordu. Hepiniz hatırlayabilirsiniz: Kanunî Sultan Süleyman zamanında Venediklilerle ticaret antlaşması yapılmıştı. Fakat Padişah Venediklilerle ticaret antlaşması yapmayı kendi şerefine ve izzetinefsine aykırı buldu. Zira onun zihniyetine göre antlaşma, yekdiğerine eşit milletler arasında yapılırdı. Halbuki Venedik o zaman Osmanlı devletine eşit olmak şöyle dursun, onun doğrudan doğruya vesayeti altında idi. Dolayısıyla zatı şahane böyle bir hükümetle antlaşma yapamazdı. Fakat ona müsaadelerde bulunabilirdi ve müsaadelerde bulundu. İşte bu müsaade kelimesi kapitülasyonlar kelimesiye tercüme edilmiştir. Halbuki biliyorsunuz kapitülasyon kelimesi, bir kale içinde kuşatılan bütün müdafaa vasıtalarını kullandıktan sonra teslimiyet arzına mecbur olanlar hakkın-da kullanılan bir kelimedir. İşte böyle bir kelimeyi padişahların müsaadesini tercüme ederken kullanmış bulundular. Bu ufak tafsilatı iki noktadan tekrar edeyim: Millet hayati vasıtalarıyla işigalden yasaklı olarak diyar diyar dolaştırılıyor ve bu yeni diyarlar halkı birçok istisnalara, birçok imtiyazlara sahip olarak çalışıyordu. Yani fatihler asli unsuru peşine takarak kılıçla fetihler yaparken, kılıç sallarken, zapt olunan memleketler ahalisi kazandıkları istisnalar, imtiyazlarla sabana yapıyorlar, toprak üzerinde çalışıyorlardı.

Arkadaşlar, kılıç ile fetihler yapanlar, sabanla fetihler yapanlara mağlup olmaya ve neticede mevkii terk etmeye mecburdurlar. Nitekim Osmanlı saltanatı da böyle olmuştur. Bulgarlar, Sırlar, Macarlar. Rumlar sabanların yapışmışlar, mevcudiyetlerini muhafaza etmişler, kuvvetlenmişler: bizim milletimiz de böyle fatihlerin arkasında serserilik etmiş ve kendi anayurdunda çalışmamış olmasından ötürü bir gün onlara karşı mağlup olmuştur. Bu bir hakikattir ki, tarihin her devrinde ve cihanın her yerinde aynen vaki olmuştur. Mesela Fransızlar Kanada'da kılıç sallarken oraya İngiliz çifçisi girmiştir. Bu medeni sabanla kılıç mücadelesinde nihayet muzaffer olan sabandır (alkışlar) ve Kanada'ya sahip oldu.

Efendiler, kılıç kullanan kol yorulur nihayet kılıcı kınına koyar ve belki kılıç o kında küf lenmeye, paslanmaya mahkûm olur. Lakin saban kullanan kol gün geçtikçe daha ziyade kuvvetlenir ve daha çok kuvvetlendikçe daha çok toprağa malik ve sahip olur (alkışlar).

Efendiler, Osmanlı fatihleri. Hakanları, istilacıları asli unsur ile beraber sabanın önünde mağlup olup ricata başladıktan sonra, asıl felaketlerin büyüğü başladı. Sırf padişahın bir ihsanı olarak yabancılara bahşedilmiş olan ve özel lütuf olarak memleket dahilindeki gayrimüslim unsurlara verilmiş olan her şey kazanılmış haklar kabul edildi.

Fakat yabancılar yalnız hu hakları muhafaza ile de yetinmediler. Belki bir gün onları biraz daha artırmak için çareler aradılar ve buldular. Dahili unsurlar muhafazaya muktedit oldukları dahili teşkilatlarına dayanarak haricin daima teşvikine ve özendirilmelerine ve yardımına sığınarak devletin ve asli unsurun imhısıyla siyasi bir mevcudiyet kazanmak için çalışmaktan geri durmadılar. Yabancılar bir taraftan dahili unsurları teşvik ediyorlardı diğer taraftan da kendileri müdahale ediyorlar ve her müdahalede yine devlet ve milletin aleyhine olmak

üzere yeni yeni birtakım imtiyazlar haklar alıyorlardı. Bu devamlı takibat altında zaten fakir düşmüş olan anayurtta asli unsur devlete verebilecek parayı güç tedarik ediyordu. Halbuki tacidlar, saraylar, Babıâliiler mutlaka debdebeye, gösterişe sahip olabilmek için onu devam ettirebilmek, zevk ve ihtiraslarını temin edebilmek için her ne pahasına olursa olsun bu parayı tedarik etmek çaresine girişmişlerdir. O çareler de borçlanmalar oldu. O kadar çok borçlanmalar yapıyorlardı, o kadar fena şartlar dahilinde borçlanmalar yapılıyorrdu ki, bunların faizlerini de ödemek mümkün olamadı. En nihayet bir gün Osmanlı devletinin iflasına hükmettiler. Maliye işleri hemen kontrol altına alınmış ve başımıza Düyunu Umumiye belası çökmüş bulunuyordu.

Efendiler milletin içine düştüğü bu hazin halin, bu sefaletin sebeplerini arayacak olursak. doğrudan doğruya devlet kavramında buluyoruz. Biliyorsunuz ki, Osmanlı devleti, şahsi saltanat ve en son beş on zarfında meşruti saltanat esasına dayanarak idarei hükümet ediyordu.

Arkadaşlar, şahsi saltanatta her hususa tacidların arzusu. İradesi ve emeli hâkimdir. Söz konusu olan yalnız odur. Millet emelleri, arzuları, ihtiyaçları söz konusu olmaktan çok uzaktır. Bütün millet emellerinden ve iradelerinden yoksun kalmış bulunuyordu. Çünkü tacidlar kendilerini Allah tarafından gönderilmiş bir şahsiyet farz ederlerdi. Bir de tacidların etrafını alan menfaatperestler vardı. Onlar da padişahların zihniyetleri ilc zihniyetlenirler ve padişahın bu zihniyetini, bu arzusunu semavi bir gerek ve Kur'an'ın bir gereği gibi herkese telkin ederler; bu gayet koyu ve sürekli telkinler karşısında hakikaten bir gün bütün halk bu arzu ve iradelerin yapılması lazım gelen ve kayıtsız şartsız icap eden semavi iradeler gibi olduğuna kani olurlardı.

Böyle irade ve hâkimiyetten yoksun kalmaya rıza gösteren bir milletin akıbeti elbette felakettir, elbette musibettir.

Arkadaşlar! Son durduğum noktada artık Osmanlı devleti hakikatte ve fiilen bağımsızlıktan mahrum bir hale getirilmişti. Hakikaten bir devlet ki, kendi tebaasına koyduğu bir vergiyi yabancılara koyamaz; gümrük muamelelerini, vergilerini memleketin ve milletin ihtiyaçlarına göre tanzim etmekten yasadır ve bir devlet ki fazla olarak yabancılar üzerinde yargı hakkını tatbikten mahrumdur; böyle bir devlete bittabi bağımsız denilemez. Devletin ve milletin hayatına vuku bulan müdahaleler yalnız bu kadar değil, daha fazla idi. Doğrudan doğruya milletin hayati ihtiyaçlarından olan, mesela şimendifer yapmak için mesela fabrika yapmak için, mesela her şey yapmak için devlet serbest değildi. Mutlaka müdahale vardı. Dolayısıyla hayatını teminden men ettirilen bir devlet bağımsız olabilir mi? Arz ettiğim gibi hakikatte devlet bağımsızlığını çoktan kaybetmişti ve Osmanlı ülkesi yabancılara serbest bir sömürgesinden başka bir şey değildi ve Osmanlı halkı içindeki Türk milleti de tamamen esir bir vaziyete getirilmişti. Bu netice, arz ettiğim gibi milletin kendi iradesine ve kendi hâkimiyetine sahip bulunamamasından ve bu irade ve hâkimiyetin şunun bunun elinde kullanılgelmiş olmasından ileri geliyor. O halde katiyetle diyebiliriz ki, biz milli bir devir yaşamıyorduk ve milli bir tarihe sahip bulunmuyorduk.

Mesela, Osmanlı tarihi baştan nihayetine kadar hakanların, padişahların, şahısla—rın, en nihayet zümrelerin hal ve hareketini kaydeden bir destandan başka bir şey de—ğildir. Mazinin, asırların elimize tarih diye uzattığı kitabın mahiyeti bundan ibarettir.

Arkadaşlar, milletin hakimiyetine sahip olmaması yüzünden dahil olduğu Harbi Umumi'den kıymetli evlatlarımızdan meydana gelen kahraman ordularımızın Galiçya'da, Romanya ve Makedonya'da, Kafkas dağlarında, Sina çöllerinde uğradığı zahmetleri hatırlatmaya lüzum görülecek kadar çok zaman geçmemiştir ve en nihayet bu Harbi Umumi'nin uğrusu neticesi de hepinizin malumudur. Bilhassa Mondros Mütarekesi'yle açılan mütareke devrinin manzarası, bir an için tekrar düşünmüş olursanız göreceksiniz ki, baştan nihayete kadar bir dağılma manzarasından başka bir şey değildi. Devletler her türlü insani ve medeni anlaşmalardan ve hukuktan ayrılarak memleketimizin en kıymetli ve en verimli yerlerini çiğnediler. İzmir'i, Bursa'yı Eskişehir'i ta Sakarya'ya kadar; sonra bütün Adana ve havalisini ve Trakya'yı, İstanbul'u en aziz yerlerimizi çiğnediler. Fakat düşmanlarını bu hareket tarzından daha acı ve feci ve daha çok teessüf edilecek olan bir nokta varsa, o da bu memleketin asırlardır başında bulunan ve bu milletin irade ve hâkimiyetini kullanan insanların dahi düşman safına geçmiş olmasıdır. (Kahrolsunlar sesleri.) Ve arkadaşlar biliyorsunuz bu düşmanlar, yani dahili düşmanlar harici düşmanların yapmadığı ve yapmaya muktedir olamayacağı kötü ve feci fiilleri ve hareketi yapmakta tereddüt göstermemişlerdir. Harici düşman kuvvetleri saydığım aziz vatan topraklarında bulunurken, padişahın iradesiyle çıkarttığı fetvalarla ve hilafet ordularıyla bu masum millet şurada burada doğru yoldan saptırılıyor ve kandırılıyor. Zaten çoktan beri manen ve fiilen bağımsızlı-

ğından mahrum edilmiş olan Osmanlı devletinin bitişine muvaffakiyet hasıl olmuştu.

Osmanlı devleti tamamen çökmüştü. Fakat düşmanlarımız aynı zamanda Osmanlı devletini kuran Türk milletinin de, asli unsurun da bu memleketin hakiki halkının da mahvolduğunu ve çöktüğünü zannettiler. İşte bunda çok aldandılar. Osmanlı devleti ve Osmanlı devleti gibi bir çok devletler kurmuş olan Türk milleti mahvolamaz ve mahvolmamıştır. (Şiddetli alkışlar) Bilakis hayatına vurulan bu darbelerden harici düşmanların ve dahili düşmanların bu acı ve nefret edilecek darbelerinden birdenbire bütün teyakkuzlarını, bütün uyanışlarını takındı ve hayatını, şerefini, namusunu kurtarmak için büyük bir azimle başını kaldırdı; birlikte ve dayanışma içinde ortaya atıldı (Alkışlar.)

İşte milletimiz o dakikadan itibaren milli devreye girdi, halk devresinin başlangıcına girdi. Millet bu başlangıç noktasından başladığı gün, kendisini hedefe ulaştıran yolların ve bizzat hedefin bulunduğu ufukların karanlıklar içinde bulunduğunu hepimiz hatırlarız. Fakat bu hal milletimizi ümitsizliğe düşürmedi. Büyük bir azim ile mukaddes hedefe adımlarını attı.

Efendiler, milletimiz katı kurtuluşa ve hakiki kurtuluşa mazhar olabilmek için, iki umdeye dayanmanın farz ve şart olduğunu anladı. O umdelerden birincisi Misakı Milli'nin ifade ettiği mana ruhudur (Alkışlar.) İkincisi Teşkilatı Esasiye Kanunu'muzun tespit ettiği değiştirilemez hakikatlerdir (Alkışlar.) Biliyorsunuz ki, Misakı Milli, milletin tam bağımsızlığını temin eden ve bunu temin edebilmek için iktisadiyatında gelişmesine mani olan bütün sebepleri bir daha ve katien dönmek üzere lağveden bir düsturdur. Teşkilatı Esasiye Kanunu da Osmanlı devletinin öldüğünü idrak ve ifade eden ve onun yerine yeni Türkiye devletinin geçtiğini ilan edeyen bir kanundur (Alkışlar.) ve bu devletin hayatının da kayıtsız şartsız hâkimiyetin milletin uhdesinde kalmasıyla mümkün olacağı beyan eden bir kanundur. (Alkışlar.) Hâkimiyetin kayıtsız şartsız milletin uhdesinde kalabilmesi için halkın bizzat kendi mukadderatını idare etmesini şart kılan bir kanundur. "Artık Türkiye halkı için yegâne temsilci, kanun yapma ve icra salahiyetine sahip olan kendi meclisidir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'dir" diyen bir kanundur ve Babıâli hükümeti yerine Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetini koyan bir kanundur.

Efendiler, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve bunu hükümetinin milletten aldığı yön, tam bağımsızlık ve kayıtsız şartsız milli hâkimiyet umdelerine dayanarak memleketi mamur etmek ve milleti zengin, müreffeh ve mesut etmekten ibarettir (Alkışlar.). Böyle olmakla beraber Teşkilatı Esasiye Kanunu özel bir madde ile Meclis'in vazifesini dahi açıklar. O vazifeler ki, doğrudan doğruya milletin hukuk ve salahiyeti iken asırlarca şunun bunun elinde kalmıştır. Artık bu hukuk ve salahiyetin hiçbir sebep ve suretle hiçbir makama ve şahsa terk olunamayacağı ve verilemeyeceğini katiyetle ifade etmek için özel bir madde koymuştur.

Efendiler, milletimizin bu iki esasa dayanarak çalışmaya başladığı günden bugüne kadar geçen zaman, çok zaman değildir; üç buçuk dört seneden ibarettir. Fakat milletimizin kazandığı muvaffakiyet, muzafferiyet bu üç buçuk dört seneye sığamayacak kadar çoktur, taşkındır, coşkundur, yüksektir, kuvvetlidir (Alkışlar.) Hakikaten o iradei seniyelerle hilafet ordularıyla ve bin türlü teşvikler ve yalanlarla vukua getirilen isyanların tamamı bastırılmıştır. Millet tüfeksiz topsuz her türlü malzemesiz ve parasız bulunduğu bir zamanda yeniden dünyanın en kuvvetli ve en muazzam ordusunu teşkile mukteditir olmuştur. (Alkışlar.) Ve bu ordu daha henüz teşekkül halinde iken Birinci İnönü, İkinci İnönü, Sakarya meydan muharebelerini ve zaferlerini kazanmıştır. (Alkışlar.) Ve en nihayet bütün cihani hayretlerde bırakan, bütün cihani ister istemez takdirlere sevk eden en son muzafferiyeti kemali şiddet ve muvaffakiyet ile kazanarak topraklarımızı ve mukaddes vatanımızı çığneyen düşman ordularını bire kadar mahvetmiştir. (Şiddetli ve kuvvetli alkışlar)

Fakat efendiler, tam bağımsızlık için şu düstur vardır, milli hâkimiyet için bir kanun vardır diyoruz ve bugün de büyük bir muzafferiyetin etkenleri ve faileri bulunduğumuzu ifade ediyoruz. Bu noktada çok kati olan bir hakikati hep beraber tekrar etmek mecburiyetindeyiz. Bu kadar büyük, bu kadar mukaddes ve azameli hedefler yalnız kâğıt üzerinde düsturlarla ve kanun maddeleriyle ve sadece hırslarla, arzularla husul bulamaz. Tanı tahakkukunu temin edebilmek için yegâne kuvvet, hakiki en kuvvetli temel iktisadiyattır. (Alkışlar)

Siyasi, askeri muzafferiyetler ne kadar büyük olursa olsunlar, iktisadi muzafferiyetler ile taçlandırılmazlar. Husule gelen zaferler payidar olamaz, az zamanda söner. Bu itibarla en kuvvetli ve parlak zaferimizin dahi temin edebildiği ve daha edebileceği faydalı semereleri tespit için iktisadiyatımızın, iktisadi hâkimiyetimizin temini ve sağlamaştırılması ve genişletilmesi lazımdır.

Efendiler, bu kadar verimli ve bu kadar kuvvetli olan yeni hükümetimizin yeni devletimizin düşmansız kalacağını farz etmek doğru değildir. Bu güzel temellerin dahi içine kundak koyarak onu yıkmaya çalışacaklar

olacaktır. Onun hayatına, verimine karşı suikastlar tertip etmeye teşebbüs edecekler bulunacaktır. Bütün bunlara karşı en kuvvetli silahımız: iktisadiyattaki genişlik, sağlamlık ve muvaffakiyetimiz olacaktır.

Efendiler, dahil olduğumuz halk devrinin, milli devrin, milli tarihini dahi yazabilmek için kalemlerimiz sabanlar olacaktır. (Alkışlar) Bence halk devri, iktisat devri kavramı ile ifade olunur.

Öyle bir iktisat devri ki, onda memleketimiz mamur olsun. Milletimiz müreffeh olsun ve zengin olsun. Bu noktada bir felsefeyi size hatırlatayım: "El kanaatü kenzi lâyüfnâ" Kanaati. "kenzi lâyüfnâ" farz etmek, fakirliği fazilet bilmek felsefesine de iktisat devri artık son versin. (Alkışlar)

Efendiler, bu felsefeyi mutlaka yanlış yorumlamak yüzünden bu millete, bu memlekete çok büyük fenalık edilmiştir. Biliriz ki. Allah dünya üzerinde yarattığı hu kadar nimetleri, bu kadar güzellikleri insanlar istifade etsin, nimetlensin diye yaratmıştır ve azami derecede istifade edebilmek için de, bugün kâinattan esirgediği zekâyı, aklı insanlara vermiştir. Eğer vatan denilen şey, kupkuru dağlardan, taşlardan mezrai sahalardan, çıplak ovalardan ve vatan; şehirler, köylerden ibaret olsaydı, onun zindandan hiçbir farkı olmazdı. Ve hakikaten bu dediğimiz felsefenin sahipleri bu kıymetli vatanımızı böyle zindan ve ceennem yapmaktan başka bir şey yapmamışlardır. Halbuki bu vatan, evlat ve torunlarımız için cennet yapılmaya layık, çok layık bir vatanır. İşte bu memleketi böyle mamure haline, cennet haline getirecek olan, iktisadi vasıtalar ve etkenler ve iktisadi faaliyettir. Dolayısıyla öyle bir iktisat devri lazımdır ki, artık milletimiz insanca yaşamasını bilsin, insanca yaşamanın neye bağlı olduğunu öğrensin ve o vasıtalara girişsin. Hepimizin arzumuz şudur ki bu memleketin efradı ellerinde numuneleriyle ziraatın, ticaretin, sanatın, emeğin, hayatın bir temsilcisi olsun. Ve artık bu memleket böyle fakir ve bu millet hakir değil belki memleketimize zengin memleketi, zenginler memleketi, bu yeni Türkiye'nin adına da çalışkanlar diyarı denilsin. İşte millet böyle bir devir içinde bulunuyor ve böyle bir devri yüceltecektir. Ve böyle bir devrin tarihini yazacaktır. Ve böyle bir devirde, böyle bir tarihte en büyük makam, en büyük hak çalışkanlara ait olacaktır.

Efendiler, Türkiye İktisat Kongresi, tarihte ilk defa yüksek mevki kazanacak bir kongredir. Sizler memleketin ihtiyacını, milletin ihtiyacını ve milletin kabiliyetini ve bunun karşısında bütün dünyada mevcut olan çok kuvvetli iktisat teşkilatını nazarı itibara alarak, yapılması lazım gelen tedbirleri ve tabiki elzem olan bütün yenilikleri tam bir açıklıkla ifade etmelisiniz tespit etmelisiniz. Ta ki, o tedbirler, o yenilikler tatbik olundukça memleketimiz bereketlere, nurlara boğulsun.

Arkadaşlar, Türkiye Büyük Millet Meclis'iniz ve hükümetiniz, tabii milletin emelleri dairesinde ilerlemeye, yeniliğe tamamen dosttur, tamamen taraftardır. Bunun için memleket ve millete faydalı kabul edeceğinizi tedbirler büyük bir memnuniyetle nazarı dikkate alınacaktır. Buna şüphe etmiyorum.

Efendiler, İktisadiyat sahasında düşünürken ve konuşurken zannolunmasın ki, biz yabancı sermayeye hasım bulunuyoruz. Hayır, bizim memleketimiz geniştir. Çok çalışmaya ve sermayeye ihtiyacımız vardır. Dolayısıyla kanunlarımıza riayetkâr olmak şartıyla yabancı sermayelere lazım gelen teminatı vermeye her zaman hazırız ve arzu edilir ki, yabancı sermayesi bizim emeğimize ve sabit servetimize katılsın ve bizim için ve onlar için faydalı neticeler versin: fakat eskisi gibi değil. Hakikaten mazide ve bilhassa Tanzimat devrinden sonra yabancı sermayesi memlekette müstesna bir mevkiye sahip oldu. Ve ilmi manasıyla denebilir ki, devlet ve hükümet yabancı sermaye yabancı sermayenin jandarmalığından başka bir şey yapmamıştır. Artık her medeni devlet gibi, millet gibi, yeni Türkiye dahi buna razı olamaz; burasını esir ülkesi yaptıramaz. (Bravo sesleri, alkışlar)

Hoca Efendi: Paşa Hazretleri, Hindicini ve Bengal eyaletinde bulunduğumuz zamanda orada bulunan İslam kardeşlerimize Türkiye hükümeti mi arıyorsunuz diyen Muhammed Ali isminde bir zata kaptan ... isminde aşağılık kâfire bir tokat vurduğu gibi kan çıkarmıştır. Dolayısıyla pek güzel buyurdunuz. Memleket çalışkan diyarıdır. Dolayısıyla Allah'ın inayeti ile bu memleketimizi cennet misali yerlere döndürmeye gayret edeceğiz ve bunu bekleriz

Başkumandan: Arkadaşlar, son söz olarak demiştim ki, biz memleketimizi artık esir ülkesi yapamayız. Belki hepinizin nazarı dikkatini çekmiş olan Lozan Konferansı'nın son müzakeresi bu nokta ile alakadardır. Konferansın şimdilik askıya alınış hep aynı meseleden, aynı noktadan kaynaklanmaktadır gibi anlaşılabilir. Ordularımız en büyük bir zaferi kazanmışlardı ve muzafferane yürüyüşünü durduracak hiçbir mâni mevcut değildi. (Alkışlar) Böyle bir zamanda İtilaf devletleri, tabii haklarımızı, meşru haklarımızı müzakereler ile dahi tasdik edeceklerini ve meselelerin müzakereler dahi hallolunacağını söylediler ve bizi konferansa davet ettiler. Milletimiz, Meclis'imiz: ve hükümetimiz samimi olarak barış taraftarı bulunduğu için, muzaffer ordularımızı

durdurdu ve delege heyetimizi Lozan'a gönderdi. Aylardan beri müzakereler ve münakaşalar cereyan ediyor. Fakat henüz muhataplarımız bizimle üç senelik, dört senelik bir hesabı görmüyorlar; üç yüz ve dört yüz senelik hesapları görmeye başlamışlardır. Ve hâlâ muhataplarımız eski Osmanlı devletinin tarihe karıştığını ve bugün yeni bir Türkiye devletinin mevcut olduğunu ve bu Türkiye devletini kuran milletin çok azimkâr ve kahraman bir millet olduğunu ve bu milletin artık tam bağımsızlığından ve milli hâkimiyetinden zerre kadar fedakârlık yapamayacağını anlamamışlardır. (Alkışlar)

İşte bunu anlayamamak yüzünden tereddüt düşmüşler, duraksamışlardır. Arkadaşlar, onlar istedikleri kadar tereddüt edebilirler. Fakat bu millet kati kararını vermiştir. Bu millet için tereddüt devirleri çoktan geçmiştir. (Bravo sesleri, sürekli alkışlar.) Devletlerin delege heyetimize verdikleri son proje bittabi heyetimizce kabule değer görülmedi. Diğer delege heyetleri gibi bizim delege heyetimiz de vaziyeti hü—kümete ve icap ederse Meclis'e arz etmek üzere memlekete dönmek üzeredir. Tabii izahat ve sorular olacaktır. Ancak bütün millet, bütün cihan bilsin ki, en nihayet ve en nihayet bu millet tam bağımsızlığının temin edildiğini görmedikçe, yürümeye başladığı yolda bir an durmayacaktır. (Şiddetli ve sürekli alkışlar.)

Efendiler, hiç kimseden fazla bir şey istemiyoruz. Dünyanın her medeni milletinin tabiaten sahip olduğu şeylerden bizi mahrum etmemelidirler ve haklarımızı teslim etmelidirler. Çünkü hakkımız tabiidir, meşrudur, makuldür ve bize lazımdır. Biz bu haktan vazgeçmeyeceğiz ve ne kadar haklı isek, bu hakkımızı müdafaa ve muhafaza için de memleketimizin, milletimizin kabiliyet ve kudreti o kadardır. (Alkışlar)

Efendiler, görülüyor ki, bu kadar kati ve yüksek bir askeri zaferden sonra dahi bizi barışa kavuşmaktan men eden sebepler, doğrudan doğruya iktisadi sebeplerdir. iktisadi düşüncelerdir. Çünkü bu devlet, bu millet iktisadi hâkimiyetini temin ederse o kadar kuvvetli temel üzerinde yerleşmiş ve yükselmeye başlamış olacaktır ve artık bunu yerinden kıymdatmak mümkün olamayacaktır. İşte düşmanlarımızın, hakiki düşmanlarımızın uygun bulmadıkları, bir türlü rıza göstermedikleri budur.

Efendiler, bu fiilen vaki olmuştur. Barış denilen şeyin temini için yabancıların bu hakikati itiraf etmemekteki tereddütlerine mantıklı mana vermek mümkün değildir. Çok arzu edilir ki, pek yakın bir zamanda onlar da bu hakikati itiraf ederler ve bütün medeniyet cihanının pek büyük istek ve hasretle beklediği barışın yapılmasına mâni olmak mesuliyetinden sakınırlar. Biz şimdiden hayati vasıtalarımızı temine başlamış bulunuyoruz. Ve bittabi barış halinin inşasında daha büyük gelişmeler oluyor. Fakat muvaffak olmak için çok çalışmak lazım olduğunu bilmeliyiz. İktisadiyat, iktisadiyat diyoruz. Fakat arkadaşlar, iktisadiyat demek, her şey demektir. Yaşamak için, mesut olmak için, insanın mevcudiyeti için ne lazımsa onların tamamı demektir; ziraat demektir, ticaret demektir, çalışmak demektir, her şey demektir. Bütün bu hususlarda şu anda memleket ve milletimizin ne halde olduğunu sizler çok güzel bilirsiniz. Vasıflandırmak istemeyeceğim. Ancak memleketimizin genişliği ve nüfusumuzun bu genişliğe ne kadar orantısız olduğunu da hatırlayınız. Bu geniş ve verimli toprakları işleyebilmek, işletebilmek için noksan olan el emeğini, mutlaka fenni aletler ile telafi etmek mecburiyetindeyiz. Memleketimizi bundan başka şimendiferler ile ve üzerinde otomobiller çalışır şoselerle şebeke haline getirmek mecburiyetindeyiz. Çünkü Batı'nın ve cihanın vasıtaları bunlar oldukça, şimendiferler oldukça, vapurlar oldukça, bunlara karşı deve ile merkepler ve kağrı ile ve tabii yollar üzerinde müsabakaya çıkışmanın imkânı yoktur. Memleketimiz ziraat memleketidir. Bu itibarla halkımızın çoğunluğu çiftçidir, çobandır. Dolayısıyla en büyük kuvveti, kudreti bu sahada gösterebiliriz ve bu sahada mühim müsabaka meydanlarına atılabiliriz. Fakat aynı zamanda sanatımızı da artırmak ve genişletmek mecburiyetindeyiz. Eğer sanat hususunu yine görmezden gelirse o halde sanayi eserlerinde yine haricin haraç veren oluruz. Mahsullerin ve mamullerin mübadeleleri ve servete dönüştürülmesi için ticarete ihtiyacımız vardır. Ticaretimizin yabancılar elinde kalması, memleketimizin servetinden lüzumu kadar istifade edemememize sebep olur. Fakat bütün bunlar söylenildiği kadar basit ve kolay olmayan şeylerdir. Bunda muvaffak olabilmek için memleketin ve milletin ihtiyacına uygun esaslı program üzerinde bütün milletin ahenk içinde çalışması lazımdır. Yüksek heyetiniz bu esasların en kıymetlilerini inşaallah bulup ortaya koyacaksınız.

Arkadaşlar, bence yeni devletimizin, yeni hükümetimizin bütün esasları, bütün programları iktisat programından çıkmalıdır. Çünkü demin dediğim gibi, her şey bunun içinde yer almaktadır. Dolayısıyla evlatlarımızı o suretle talim ve terbiye etmeliyiz, onlara o suretle ilim ve irfan vermeliyiz ki, ticaret, ziraat ve sanat âleminde ve bütün bunların faaliyet sahalarında verimli olsunlar, tesirli olsunlar, faal olsunlar, pratik bir uzuv olsunlar. Dolayısıyla maarif programımız, gerek ilk tahsilde, gerek orta tahsilde verilecek bütün şeyler, bu görüşe göre olmalıdır. Maarif programlarımız gibi devlet şubeleri için tasavvur olunacak

programlar dahi, iktisat programına dayanmaktan kendini kurtaramazlar. Esaslı bir program tatbik etmek ve bu program üzerinde bütün milleti ahenk içinde çalıştırmak lazımdır.

Bizim halkımızın menfaatları yekdiğerinden ayrılır sınıflar halinde değil; bilakis mevcudiyetleri ve mesai neticesi yekdiğerine lazım olan sınıflardan ibarettir. Bu dakikada dinleyicilerim çiftçilerdir, sanatkârlardır, tüccarlardır ve ameledir. Bunların hangisi yekdiğerinin karşısında olabilir. Çiftçinin sanatkâra, sanatkârın çiftçiye ve çiftçinin tüccara ve bunların hepsine, yekdiğerine ve ameleğe muhtaç olduğunu, kim inkâr edebilir.

Bugün mevcut olan fabrikalarımızda ve daha çok olmasını temenni ettiğimiz fabri—kalarımızda kendi amelemiz çalışmalıdır. Müreffeh ve memnun olarak çalışmalıdırlar ve bütün bu saydığımız sınıflar aynı zamanda zengin olmalıdır ve hayatın hakiki lezzetini tadabilmelidir ki, çalışmak için kudret ve kuvvet bulabilsin. Dolayısıyla programdan bahsolunduğu zaman, adeta denebilir ki, bütün halk için bir "Emek Misakı Millisi" dir. Ve böyle bir Emek Misakı Millisi mahiyetinde olan program etrafında toplanmaktan hâsıl olacak olan siyasi şekil ise, aelade bir fırka mahiyetinde tasavvur edilmemek lazım gelir ve barıştan sonra vukua gelebilecek olan böyle bir siyasi şeklin şimdye kadar olduğu gibi milletin azim ve imanyla ve birlik ve dayanışmasının birbirine yardımcı olmasıyla muvaffak olacağı hakkındaki kanaatim kuvvetlidir ve tamdır.

Efendiler, yüksek heyetinizin bugün yapmış olduğu Türkiye İktisat Kongresi çok mühimdir, çok tarihidir. Nasıl ki, Erzurum Kongresi, Sivas Kongresi felaket noktasına gelmiş olan bu milleti kurtarmak hususunda Misakı Milli'nin ve Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun ilk temel taşlarını tedarik hususunda etken olmuş, tesirli olmuş, müteşebbis olmuş ve bundan dolayı tarihimizde, milli tarihimizde ve milli hayatımızda en kıymetli ve yüksek hatırayı kazanmış ise, kongreniz dahi milletin ve memleketin hayat ve hakiki kurtuluşunu temine vasıta olacak düsturun temel taşlarını ve esaslarını hazırlayıp ortaya koymak suretiyle, tarihte en büyük namı ve çok kıymetli bir hatırayı kazanacaktır. (Alkışlar) Bu kadar kıymetli ve tarihi kongrenizi açmak şerefini bana bahşettiğinizden dolayı bilhassa teşekkürler arz ederim. (Alkışlar, estağfurullah sesleri). Ve böyle bir kongreyi yapan sizlersiniz. Bundan dolayı sizi tebrike değer görürüm ve tebrik ederim. (Teşekkür ederiz sesleri.) Kongre açılmıştır efendim.

İzmir: 17 Şubat (1)339
açıldığı gün, Saat 10.00

Misak-ı İktisadi Esasları

Bütün Türkiye'nin ziraat, sanayi, ticaret ve işçi zümrelerinden müntehap (seçilmiş) binyüzotuzbeş murahşın iştiraki ile İzmir'de inikâd eden (toplanan) ilk Türkiye İktisat Kongresinin mütefikan tespit ve kabul ettiği Misak-ı İktisadi esaslarıdır:

Madde 1- Türkiye; milli hudutları dahilinde lekesiz bir istiklâl ile, dünyanın sulh ve terakki unsurlarından biridir.

Madde 2- Türkiye halkı milli hâkimiyetini; kanı ve canı pahasına elde ettiğinden, hiçbir şeye feda etmez ve milli hâkimiyete müstenit olan (dayanan) Meclis ve Hükümetine daima zahirdir (yardımcıdır).

Madde 3- Türkiye halkı, tahribat yapmaz; imar eder. Bütün mesai, iktisaden memleketi yükseltmek gayesine matuftur.

Madde 4- Türkiye halkı, sarfettiği eşyayı mümkün mertebe kendi yetiştirir. Çok çalışır; vakitte, servette ve ithalâtta israftan kaçır. Milli istihsali temin için icabında geceli gündüzlü çalışmak şairdir.

Madde 5- Türkiye halkı, servet itibarıyla bir altın hazinesi üzerinde oturduğuna vâkıftır. Ormanlarını evlâdi gibi sever, bunun için ağaç bayramları yapar; yeniden orman yetiştirir. Madenlerini kendi milli istihsali için işletir ve servetlerini herkesten fazla tanımağa çalışır.

Madde 6- Hırsızlık, yalancılık, riya ve tembellik en büyük düşmanımız, taassuptan uzak dindârâne bir salâbet (sebat, manevi kuvvet) her şeyde esasımızdır. Her zaman faydalı yenilikleri severek alırız. Türkiye halkı, mukaddesatına, topraklarına, şahıslarına ve mallarına karşı yapılan düşman fesat ve propagandaların(d)a(n) nefret eder ve daima bunlarla mücadeleyle bir vazife bilir.

Madde 7- Türkler, irfan ve ma'rifet âşığıdır. Türk her yerde hayatını kazanabilecek şekilde yetişir; fakat her şeyden evvel memleketinin malıdır. Maarife verdiği kudsiyet dolayısıyla (Mevlûd-ı Şerif), kandil gününü, aynı zamanda bir kitap bayramı olarak tes'îd eder (kutlar).

Madde 8- Birçok harpler ve zaruretlere dolayı eksilen nüfusumuzun fazlaşmasıyla beraber sıhhatlerimiz, hayatlarımızın korunması en birinci emelimizdir. Türk, mikroptan, pis havadan, salgından, pislikten çekinir; bol ve saf hava, bol güneş ve temizliği sever. Ecdat mirası olan binicilik, nişancılık, avcılık, denizcilik gibi bedeni terbiyenin yapılmasına çalışılır. Hayvanlarına da aynı dikkat ve himmeti göstermekle beraber, cinslerini düzeltir ve miktarlarını çoğaltır.

Madde 9- Türk, dinine, milliyetine, toprağına, hayatına ve müessesâtına (kurumlarına) düşman olmayan milletlere daima dosttur; ecnebi sermayesine aleyhtar değildir. Ancak, kendi yurdunda kendi lisanına ve kanununa uymayan müesseselerle münasebette bulunmaz. Türk, ilim ve sanat yeniliklerini nereden olurla olsun doğrudan doğruya alır ve her türlü münasebette fazla mutavassıt (aracı) istemez.

Madde 10- Türk, açık alın ile serbestçe çalışmayı sever; işlerde inhisar istemez.

Madde 11- Türkler hangi sınıf ve meslekte olurlarsa olsunlar, candan sevişirler. Meslek, zümre itibarıyla el ele vererek birlikler, memleketini ve birbirlerini tanımak, anlaşmak için seyahatler ve birleşmeler yaparlar.

Madde 12- Türk kadını ve hocası çocukları İktisadi Misaka göre yetiştirilir.

Kapandığı gün, 4 Mart 339
Saat 11:15

Kaynak: Karabekir 2001, s.34.

Kaynaklar

- Ahmad, Feroz. İttihatçılıktan Kemalizme, çev. Fatmagül Bertkay Baltalı. İstanbul: Kaynak Yayınları, 1996.
- Aksoy, Yaşar. "Kurtuluş Savaşı Ekonomisi". Gülten Kazgan'a Armağan – Türkiye Ekonomisi. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004, s.103–117.
- Kurtuluş Savaşı Işığında İzmir İktisat Kongresi. Ankara: Maya Matbaacılık, 1992. Aralof, İ.Ş. Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Hatıraları. çev. Hasan Ali Ediz. İstanbul: Cumhuriyet Gazetesi Kitapları, 1997, C.2.
- Bilsel, Cânâ. "Bir Şehir Küllerinden Yeniden Doğuyor: Cumhuriyet Symrna'sının Kuruluşu" İzmir 1830 – 1930 Unutulmuş Bir Kent mi? İstanbul: İletişim Yayınları, 2008, s.239 -257.
- Boratav, Korkut. Türkiye'de Devletçilik. İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1982.
- Dünden Yarına Atatürk ve Atatürkçülük. Açık Oturum. Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi. Yayın No:594, 2007.
- Georgeon, François. "Kurtuluş Savaşı Sonrası Türkiye'nin Sanayileşmesi Sorunu 1923 – 1932".
- Osmanlı – Türk Modernleşmesi: 1900 – 1930 çev. Ali Bertkay. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2006, s.187 – 199.
- Hafizoğulları, Zeki. "İzmir İktisat Kongresi Görüşler ve Değerlendirmeler" Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi. C. XVI. S.46. (2000), http://www.atam.gov.tr/index.php?Page=DergilerCerk&l_cerikNo=317. Erişim Tarihi: 10 Temmuz 2007.
- İlhan, Attilâ. Hangi Atatürk. V. Baskı. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2008.
- İnan, Afet. İzmir İktisat Kongresi 17 Şubat - 4 Mart 1923, Ankara: Türk Tarih Kurumu. XVI. Dizi, 1982.
- İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı, İzmir İktisat Kongresi 17 Şubat – 4Mart 1923. İstanbul, Stil Matbaacılık A.Ş. 2004.
- Karabekir, Kâzım. İktisat Esaslarımız – Hatıra ve Zabıtlarıyla 1923 İzmir İktisat Kongresi. 1.Baskı İstanbul: Emre Yayınları, 2001.
- Kemal, Gazi Mustafa. "İzmir İktisat Kongresini Açış Nutku" Atatürk'ün Bütün Eserleri1923, Cilt:15. Birinci Basım. İstanbul: Kaynak Yayınları, 2005, s.138 – 148.
- Koraltürk, Murat. ed Ahmet Hamdi Başar'ın Hatıraları 'Gazi Bana Çok Kızmış' Cilt 1. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007.
- Kryajin, V.A. Gurko. Yeni Türkiye'nin Doğuşu 1923 – 1924 Yazıları. Çev. Kayhan Yükselen. İstanbul: Kaynak Yayınları, 2008.
- Kurmuş, Orhan. "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Sanayinin Korunması Sorunu ve Ticaret Sermayesinin Tavrı" Sanayi Kongresi 1976. Ankara: Makina Mühendisleri Odası. Yayın No: 106/1, 1977, s. 1–20.
- Kuruç, Bilsay. Mustafa Kemal Döneminde Ekonomi. Birinci Basım Ankara: Bilgi Yayınevi, 1987
- Dünden Yarına Atatürk ve Atatürkçülük. Açık Oturum. Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 2007.
- Mütercimler, Erol. Fikrimizin Rehberi Gazi Mustafa Kemal. İstanbul: Alfa Yayınları, 2008.
- Ökçün, Gündüz. Türkiye İktisat Kongresi – 1923 İzmir.-Haberler_Belgeler_Yorumlar. Üçüncü Basılış, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1981.
- Soysal, Mümtaz. 100 Soruda Anayasanın Anlamı. İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1987.
- Şahinkaya, Serdar. "Sanayileşme/Kalkınma Hamleleri: 1930'lardan 2003 Türkiye'sine Kimi Dersler", Mülkiye C.XXVII (Güz 2003), s. 241.

“İzmir İktisat Kongreleri” Işığında Küreselleşme ve Dünya Krizi...

Yazan: YAŞAR AKSOY

Fotoğraflar: Yaşar Aksoy Arşivi

Birinci Türkiye İktisat Kongresi'nin İzmir'de yapılmasının gerekçesi neydi?.. Biraz düşünelim:

Dünyada işgal edilmekle bir kurtuluş savaşını başlatan, sonra işgalden kurtulmakla o kurtuluş savaşını sonlandıran bir başka şehir var mıdır? Bu biricik şehir İzmir'dir...

İzmir ve çevresi, Emperyalizm'in öne sürdüğü Yunanistan Orduları tarafından 15 Mayıs 1919'da vahşice işgal edilmiştir. İzmir'i Yunanistan'a armağan eden **'Paris Barış Konferansı'**nın karar vericileri ABD Başkanı Wilson, İngiltere Başbakanı Lloyd George, Fransa Başbakanı Clemenceau, İtalya Başbakanı Orlando'dur, yani emperyalizmin egemen baş yöneticileridir.

Anadolu halkı, Mustafa Kemal önderliğinde bu emperyalizmin işgaline karşı şanlı bir kurtuluş savaşı vererek, Yunan Ordularını 9 Eylül 1922'de İzmir'den kovalamışlar, emperyalizmin zincirlerini kırmışlardır. Kurtuluş Savaşı'nın askeri cephesi İzmir'de sona ermiştir.

Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının, İzmir'in kurtuluşundan (istirdat) 6 ay sonra yine İzmir'de, Cumhuriyet'in ilanından 8 ay önce, ülkenin dört köşesinden kopup gelen delegelerin bulunduğu bir iktisat kongresi toplamalarının anlamı; emperyalizme karşı gayri-millî ekonominin tasfiye edileceğinin ve onun yerine milli bir ekonomi kurulacağını dosta düşmana mesajını vermekti.. Dahası, İzmir'in kurulmak istenen milli ekonomideki baskın yerinin önemini vurgulamak ve en önemlisi askeri zaferden sonra ekonomik zafer elde edilemez ise siyasi zaferin (cumhuriyetin ilanının) anlamsız olacağı gerçeğinin son derece ileri görüşlü ve bilimsel bir anlayışla ifadesidir. Üstelik bu ifadeler, yurdun tüm köşelerinden ve sınıflarından gelen halk temsilcilerinin demokratik oylaması ile kararlaştırılıyordu...

İzmir İktisat Kongresi, kurtuluş savaşını kazanan Kuvayı Milliyecilerin yeni bir ulusal ekonomi temelinde ulusal bir cumhuriyet kurmak istediklerinin İzmir'den dünyaya ilanıdır! Hem de bir iktisat kongresiyle..

Atatürk'ün Ekonomi Devrimi

Kongrenin Türkiye Cumhuriyeti Tarihi'nde önemli yeri vardır... **'Kurtuluş Savaşı Ekonomisi'**, ardından gelen **'İzmir İktisat Kongresi'** ve sonraki **'Atatürk'ün Ekonomi Devrimi'**, birbirini izleyen, birbirinin doğal sonucu olan 3 önemli aşamayı oluşturur. 1920-23 arasında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin uyguladığı bir Kurtuluş Savaşı Ekonomisi vardır, bu ekonomi **'Tekalifi Millîye'** kararları sonucunda, iki öküzünden birini, iki çorabından birini, iki altınından birini ordusuna gönüllü teslim eden kahraman bir halkın Kuvayı Millîye dayanışmasına dayanır.

17 Şubat – 4 Mart 1923 tarihleri arasında İzmir'de Hampsarsumyan üzüm-incir işletmesinde, ülkenin dört bir tarafından gelen 1.135 kişilik Çiftçi, İşçi, Tüccar ve Sanayici delegelerin omuz omuza buluşmasıyla toplanan ve Mustafa Kemal Paşa'nın açış konuşmasıyla çalışanlarını ilerleten **'1.İzmir İktisat Kongresi'**, imtiyazsız ve sınırsız bir kitle dayanışmasının seferberli-

ği içinde, özel sektör ile devlet sektörünün yanyana başlatacağı büyük kalkınma atılımında (Take-Off), emperyalizmin tüm sömürücü etkilerinden arınmış, bağımsız ve yüzde yüz bir yerli ekonomi kurma kararı almıştır. Kongre sonucunda alkışlarla kabul edilen **'Misakı İktisadi Kararları'**nın özü budur.

1.İzmir İktisat Kongresi, devletçilik, karma sistem ve liberalizm gibi güçlü ekonomi tercihlerini içinde barındıran demokratik ve pragmatik bir anlayışı hakim kılmıştır. Ülke, hiçbir katı ekonomik doktrine teslim olmadan, iç ve dış konjonktüre uyabilen ekonomik alternatifleri daima tercih edebilecek bir akılcı sistemi uygulama kararı almıştır. Türkiye, cumhuriyet ekonomisinin kuruluş yıllarında devletçilik, karma sistem ve liberalizm gibi art arda gelen tercihlerinin yalpalama değil, pragmatik ve teknik tercihler olduğunun ipuçları 1.İzmir İktisat Kongresi'nin ruhunda gizlidir.

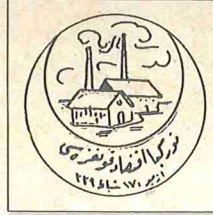
İzmir İktisat Kongresi'nde Delege Gruplarının Amblemleri

Çiftçi Grubu

Tüccar Grubu

Sanayi Grubu

İşçi Grubu

Kongre sonucunda Türkiye nasıl bir ekonomiye kavuşmuştur ve sonuçta veriler nedir?

- Kongre sonrasında, 1923-38 arasında Atatürk'ün Ekonomi Devrimi uygulanmıştır.
- 1938'de Atatürk son nefesini verirken, ekonomik veriler şunları vurgular:
- Türkiye bağımsız ve yerli bir ekonomi kurarken hiçbir dış yardım almamıştır,
- Osmanlı borçlarını büyük ölçüde tasfiye etmiştir,
- Sıkı para ve güçlü maliye stratejisi ile denk ve çoğu yıl artı veren bir milli bütçeye yaratmıştır, Planlı kalkınma ilkesini sınıksız uygulayarak yerli üretim ve sanayileşme ile modern tarım atımlarını gerçekleştirmiştir,
- Parasının değerini İngiliz sterlini ve Amerikan dolarına denk hale getirmiştir,
- Ülkeyi demiryolları ağı ile kuşatmaya başlamıştır,
- Ekonomide haksız elde eden hiçbir ayrıcalıklı sınıf oluşturmamıştır,
- En önemlisi enflasyon bu dönemde sıfırdır, daha da önemlisi Nazili Dokuma Fabrikası açılırken, aynı anda konservatuarlar açılmakta ve yeni harflerin kabulü sağlanmakta, aynı anda hayret verici bir şekilde Sivas-Erzurum Demiryolu'nun temeli atılmaktadır.

Sonuç Atatürk Devrimi'nin 1938 yılı verilerine göre, Türkiye'nin yepyeni, genç, kalkınma yolunda azimle ilerleyen, başı dik, borçsuz, enflasyonsuz ulusal bir Cumhuriyet yaratmasıdır.

İşte bu yüzden o yıl ölen Atatürk'ün cenazesinde tüm dünya büyükleri sıraya girmişlerdi. Bu süreç, '1. İzmir İktisat Kongresi'nin tam ortasında yönlendirici olarak yer aldığı, 'Kurtuluş Savaşı Ekonomisi' ile başlayan ve 'Atatürk'ün Ekonomi Devrimi' ile sonuçlanan bir muazzam Kalkınma (Kalkış - Take-Off) Deneyimi'nin, dahası diğer az gelişmiş ülkelere dönük gerçekçi bir ekonomi modelinin çarpıcı belgeselidir. Ulusal egemenliğin, mutlaka ekonomik egemenlik ile pekiştirilmesi gerektiği gerçeğinin, akademik dünyada ders olarak okutulması elzem başarılı bir evrensel deneyidir.

Türkiye'nin Baş Ağrıları

Atatürk, kongre konuşmasında, "Yeni hükümetimizin düşmansız kalacağını farzetmek doğru değildir. Bunun için çok kundaklar koyarak bizi yıkmaya çalışacak ve suikaste teşebbüs edecekler bulunacaktır. Bütün bunlara karşı silahımız, iktisadiyatımızdaki kuvvet, direnç ve muvaffakiyetimiz olacaktır" demiştir. Bu sözleri, günümüz Türkiye'sinin AB müzakereleri, ABD ilişkileri, yabancı sermaye, İMF – Dünya Bankası ilişkileri, Ermeni, Yunan, Kürt sorunlarıyla bağlantılı olarak yorumlamak gerekir. Günümüz Türkiye'sinin bir çok iç ve dış sorunlar sebebiyle başı sürekli ağrıyor. Neden?.. Çünkü Türkiye'nin baş ağrılarının temel sebebi midesinin problemlidir, daha açıkçası midesinin giderek boşalmakta olmasıdır. Mustafa Kemal kuşağı, bize başı dik, yerli, bağımsız ve güçlü bir ülke ekonomisi miras bıraktı.

Açık oturum
ve kongrenin
yapıldığı bina

Birinci İzmir İktisat Kongresi 17 Şubat 1923 tarihinde Kemeralı'ndaki (şimdi yıkılmış olan) Hamparsumyan Hanı'nda toplanmıştı. Hamparsumyan Hanı'nın ünlü bir kurutulmuş incir ve üzüm ticarethanesi olduğunu ekleyelim. Bu belgede 1919 yılında Hamparsumyan Hanı içindeki yemiş işleme atölyesini ve işçileri görüyoruz.

Avrupa Birliği ilişkilerimiz esir gibi değil, adam gibi olmak zorundadır. Dünyanın jandarması ABD ile eski bir müttefik olarak başımıza çuval geçirilmeden eşit koşullarda dostane ilişkiler içinde olmalıyız. İMF ve Dünya Bankası borçlarımızı tasfiye edebilmenin haritası mutlaka çizilmelidir. Ülkemize katkılı yabancı sermayeyi desteklemeli, ancak sıcak para esprisi arkasına saklanan ulusal değerlerimize karşı, yıkıcı, ajan hüviyetli, Soros gibi spekülâtif amaçlı finans ve etnik költürücü yabancı sermayeye karşı dikkatli olmalıyız. Kürt Sorunu'nu, Türk halkının bu coğrafyadaki egemenlik hakkına hâle getirmeden, Kürtlerin de insani isteklerini kabul ederek üniter bir çerçevede, mutlaka bölünmeye ve hatta yok edilmeye karşı kesin caydırıcı unsurlarını da masaya koyarak halletmeliyiz. Kuzey Irak'ı tanımalıyız. Ermeni Soykırımı iddialarına karşı tek karış toprak, tek kuruş tazminat vermeyi sonsuza kadar ret ederek, barışçı bir düzlemde Ermenistan'ı muhatap alarak, onların kırk gönüllerini hoş tutarak, ikna ederek bitirmeliyiz. Kıbrıs'ta, Ege Adaları'nda nerede bir sorunumuz varsa, milli haklarımızdan vazgeçmeden Yunanlı-Rum komşularımızla azami barış ve dostluk isteğimizi kayda geçirmeli, anlaşmalıyız.

Sorarım..

Bunlar baş ağrılarımızdır.

Midemiz boş ise... Kim bizi dinler! Ensemize vura vura, isteklerini, taa Sevr'e kadar yaptırmak için var güçleri ile çalışırlar. Değil mi?.. Yukarıdaki Atatürk'ün tarihi ifadeleri işte günümüzü böyle aydınlatmakta...

İktisat Kongresi Tertip Heyeti

İzmir'de toplanan ilk İzmir İktisat Kongresi'nin Tertip Heyeti'ni görüyoruz. Tam ortada oturan kongre başkanı Kazım Karabekir Paşa, hemen yanında ilk İzmir Valisi İhsan Paşa görülüyor.

Türkiye'de Ekonomik Dönemler

Peki Türkiye bu hallere nasıl düştü?.. Birinci İzmir İktisat Kongresi ardından gelen Atatürk döneminden sonra neler oldu?. Türkiye'deki ekonomik dönemleri;

- (1923-45) arasındaki tek partili ve devlet ağırlıklı 'Karma Ekonomi Dönemi',
- (1945-61) arasındaki çok partili '**Liberalleşme Dönemi**',
- (1962-1976) arasındaki '**Planlı Kalkınma Dönemi**',
- (1980-1990) arasındaki ihracata dayalı '**Özalist Büyüme Dönemi**',
- 1990'dan sonra günümüze kadar uzanan dönemi de '**Küreselleşme Dönemi**' olarak kabaca kategorik olarak sınıflandırabiliriz.

Bu dönemleri, askeri darbeler süreci içinde ve ikinci (1981'deki), üçüncü (1992'deki), dördüncü (2004'teki) İzmir İktisat kongreleri ışığında incelememiz gerekmektedir...

Önce 1923-38 arasındaki Atatürk'ün Ekonomi

Devrimi sürecini, 1945'lere, hatta çok partili demokratik hayata geçtiğimiz 1950 yılına kadar, yani İsmet İnönü'nün Millî Şef olduğu dönemi de kapsar biçimde uzatmamız gerekmektedir. Ancak 1938-45 arasındaki Millî Şef İnönü dönemi, 1929 Dünya Bunalımı'nın tesirleri, kendi yağı ile kavranan Türkiye'de devrim heyecanının eksilmesi, tek partinin yanlı tutumları sebebiyle ekonomik bir durgunluğa işaret eder. Türkiye'nin en büyük iktisadi küçülmesi, yüzde 15.3 ile 1945'te yaşanmıştır.

Genel olarak, 1923-45 döneminde uygulanan ekonomi modeli, iç ve dış reel politik gerçekler sebebiyle tek partili bir '**Millî Şef**' cumhuriyetinin çerçevesi içinde hayat bulur.

Cumhuriyetin bebeklik döneminden sonra gelen delikanlılık döneminin ergenlik sorunları, her türlü iç tehdidin dış tehditlerle buluşması, 1929 Dünya Bunalımı ve Komünizm, Faşizm gibi evrensel tehlikelerin ülke sınırları çevresinde boy atması, bir türlü cumhuriyetin ana amacı olan çok partili demokrasinin yaratıl-

masını gerçekleştirememiştir.

Bu dönem, demokrasiz bir ulusal kalkınma sürecini vurgularken, kopya olmayan, şablon kullanmayan bir yerli uygulamayı gözle önüne serdiği için orijinaldir, ilginçtir. Emperyalizm güdümündeki Kapitalizmin, Komünizmin, Faşizmin dışında, halkına en azından bağımsızlık bahşeden bir onurlu milli tavra

sahiptir.

Üstelik bu model, yalnızca az gelişmiş ülkeler için yararlı bir model değildir. Çeşitli yollardan kalkınmış ileri ülkelerin günün birinde küresel krizlerin yıkıcı tsunami dalgaları karşısında alternatif savunma modeli olarak, ekonomik yaşamı ve kalkınmayı sürdürebilecek bir umut olarak dikkat çekicidir.

Demokrasi ve Liberalleşme başlarken...

Türkiye 1945-61 arasında, önceki ekonomi modelinden vazgeçerek, oluşturduğu genç demokrasi- nin evrensel koşulları gereğince, iyi niyetle ve isteyerek '**Liberalleşme**' dönemine adımını atmıştır.

Artık ulusal ekonominin Kuvayı Milliyeci ruhu değil, piyasa ekonomisi inşa sürecinin öznel ve rekabetçi ihtirasları söz konusudur. "**Biz**" değil; bundan böyle, "**ben**" söz konusudur... Bu ihtirasların demokrasi ilkeleri açısından halkı ve meşru olduğu da evrensel bir gerçektir. Üstelik 1923 İzmir İktisat Kongresi'nin nihai amacının, kalkınacak olan bu ülkede ne pahasına olursa olsun çoğulcu demokrasi- ye dayalı hürriyetçi, ama sosyal yönden de asla göz ardı edilemeyeceği bir halkçı liberalizm yaratılması olduğu düşünülürse, Atatürk döneminin İktisat Vekili, İş Bankası kurucusu ve liberalleşme döneminin Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın birçok açıklamasında vurguladığı gibi, Türkiye'nin Liberalleşme hamlelerinin de mantığını ve gücünü, 1923 İzmir İktisat Kongresi'nden aldığı savunabiliriz.

Yeter ki, gelişen ekonomi yalnızca kendi çıkarları-

nı düşünen dünyanın azgın emperyal güç odakları- nın, tekelci bencil sermayenin eline düşmesin ve bin bir emekle yaratılan Türkiye milli ekonomisi liberalleşme hevesi ile toz duman olmasın!

Özel sektörün öne çıktığı, İzmir dahil ülkenin her yerinde Marshall yardımının da katkısıyla özel sanayi girişimlerinin, gürbüz fabrika binalarının tütmeye başladığı bu dönem, '**Türkiye Kapitalizmi**'nin ve buna bağlı '**Türk Burjuvazisi**'nin oluşmaya başladığı altın yıllardır. Başarıları saymakla bitmez... Koç, Eczacıbaşı, Sabancı, Çukurova, Yaşar, bu gurur verici dönemin önde gelen girişimleridir.

Üstelik bu dönem, İktisadi Devlet Teşekkülleri (İDT) aracılığı ile ülke ekonomisinde hatırı sayılır bir ağırlığı olan devletin desteğinde, devletle işbirliği içinde, yine 1923 1.İzmir İktisat kongresi'nin işaret ettiği devlet-özel ittifakını sergileyen bir içeriğe de sahiptir. Bu dönemin 1.İzmir İktisat Kongresi'ne zit bir yörünge içinde yol aldığını söylemek abartılı ve acımasız bir eleştiridir.

27 Mayıs ve Planlı Kalkınma

Türkiye, 27 Mayıs İhtilali'nden sonra 1962-1976 yıllarında Planlı Kalkınma dönemini yaşadı. Yeni Anayasanın, yeni yasama, yargı ve yürütme anlayış- larının sosyal yaşamda yer almasıyla, yine Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) ile Kalkınma Planları'nın

ekonomide yönlendirici bir unsur olarak devreye girmesiyle büyüyen, istekleri artan, nüfusu çoğalan, genç bir işçi nüfusu oluşan, hedefleri çeşitlenen, bazen kontrol edilemez davranışlarda bulunan ekonominin bir nebze olsun kontrollü bir

İzmir İktisat Kongresi'nin toplandığı yapı

Birinci İzmir İktisat Kongresi 17 Şubat 1923 tarihinde Kemeraltı'ndaki (şimdi yıkılmış olan) Hamparsumyan Hanı'nda toplanmıştı. Hamparsumyan Hanı'nın ünlü bir kurutulmuş incir ve üzüm ticarethanesi olduğunu ekleyelim. Bu belgede 1919 yılında Hamparsumyan Hanı içindeki yemiş işleme atölyesini ve işçileri görüyoruz.

Yeni Kuruluşun İşçileri

kalkınma stratejisi içinde ilerlemesi arzu edilmiştir.

DPT, ilk yıllarında bunu korumacı yöntemler kullanarak başarmış, sonra politik tesirlerle ilk gücünü ne yazık ki yitirmiştir. 1980'e kadar süren bu dönemin yoğun anarşi ve terör ortamında, 12 Mart, 12 Eylül gibi askeri darbelerini de içerdiğini ve bu olayların ekonomiyi en ağır darbeleri indirdiğini

unutmayalım.

Bu dönemdeki Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın temel stratejisi, ithal ikamesidir. Bu strateji ile bu zamana kadar ithal edilen dayanıklı tüketim mallarının yabancı sermaye ortaklıklarıyla Türkiye'de montajına başlanmıştır. Bu süreç, dışa bağımlı ekonominin ilk adımlarını oluşturdu.

Ihracata Dayalı Büyüme Dönemi

1980 ile 90 arası Turgut Özal'ın dönemiydi... 'Özalizm' bu dönemde ülkeye damgasını vurdu. Bu dönem, 'ihracata dayalı Büyüme Dönemi' olarak isimlendirilir. 24 Ocak 1980 İstikrar Tedbirleri ile ekonominin kumandasını ele geçiren Turgut Özal, ülke ekonomisini dünya ekonomisine entegre edebilmek için pür liberal bir dönemi bilerek ve iyi niyetle başlatmıştır. Bu süreçte ihracat ağırlıklı politikalar, 'ithal ikamesi' politikalarının yerini almıştır. Yeni bir yol haritası çizilmeye başlanmıştır.

Tam bu noktada 58 yıllık bir aradan sonra 2-7 Kasım 1981 tarihinde 2.İzmir İktisat Kongresi toplandı. Tıpkı birincisi gibi, ikincisi de zamanlama açısından ekonomide önemli bir dönemeci simgeliyordu. Özellikle ticaret ve sanayin dışa açılma ve ekonominin uluslararası rekabete yönelme sürecine girdiğini ifade edebiliriz.

1981 yılındaki 2.İzmir İktisat Kongresi sonuç tebliğinin ekonomiyi ilişkin bakış açısı; ana hatlarıyla, serbest piyasa ekonomisi içinde devlet ve bireyin (özelin) birbirine karşı değil, tamamlayıcı bir şekilde faaliyet göstereceği planlı bir kalkınma sürdürmesi şeklindedir. Oysa bu kongre kararları ile, 1980-90 arası Özal tarafından uygulanan ekonomi taban tabana zıt bir görüntü sergilemiştir.

12 Eylül askeri rejiminin düzenlediği ve Konye üyesi generallerin en önde katıldığı 2.İzmir İktisat

Kongresi, görüntü olarak birincisinin izinde gittiğini vurgulamak zorundaydı, şekilsel olarak Kemalizm'e bağlılığın bir göstergesiydi. Askerler böylece mutlu ve memnun olmuşlardı.

Oysa 24 Ocak kararları ve 12 Eylül rejimi ile ekonomide tek egemen olan Turgut Özal, bu döneme pür liberal, tüm ekonomik-politik tabuları yıkan, denetimsiz özgürlükçü, sınırsız piyasacı bir kimlikle damgasını vurdu. Şüphesiz yaptığı işe inanıyordu ve kendince iyi niyetliydi, ülkesinin bu yönden hızla büyüyeceğini sanıyordu. Ancak bu büyüme acaba hızlı kalkınma mıydı?..

Özal ekonomisi Türkiye'yi büyüttü, hayalinde bile yaşatamayacağı ölçüde dışa açtı, içlerinde sayısız hırsız ve de namuslu işadamını barındıran girişimciliği ateşledi. İnanılmaz bir radikalizm ile Türk sermayesine güven, hırs ve atılım önerdi... Bu ekonomide kazanan çok olduğu gibi, kaybeden de çok olacaktı. Devletin ağırlığının hızla azaltıldığı, giderek kamu alanının daraldığı bu süreç, artık dünya ekonomilerinin bir yarış halinde akıntısına kapıldıkları 'Küreselleşme'ye eklenmek için doludizgin gidiyordu. Özal'ın ani ölümü bu gidişin uluslararası saygın önderini tarih sahnesinden çıkarıyordu... Artık yeri bomboştur.. Başsız kalan koşu devam ediyordu...

Küreselleşme'ye Dört Nala Koşu

1990'lı yıllardan 2000'li yıllara, yani günümüze uzanan dönem, dört nala 'Küreselleşme'ye doğru kontrolsüz biçimde koştuğumuz yıllardır.

1992'de Cumhurbaşkanlığı Turgut Özal zamanında yapılan '3.İzmir İktisat Kongresi' ile 2004 yılında gerçekleşen '4.İzmir İktisat Kongresi', Türkiye'de Küreselleşme Süreci'nin alabildiğine ilerletildiği dönemde yaşama geçti...

Bu dönemde mal ve hizmetler için, dünya ölçüsünde global bir pazar oluşturan iletişim ve finansal teknolojilerindeki gelişmeler çok önem

kazandı. Bilgisayar donanım ve yazılımları, uydu teknolojisi, fiber optik kablolar, yüksek hızlı elektronik transferler öne çıktı. Dünya çapında şirketlerin global pazarlar tekleşmiş gibi hareket etmeleri olanağı doğdu. Çok uluslu şirketler, çok uluslu şirketlerle evlenerek, ulusal sınırları delik deşik ederek, ulusal ekonomileri kuşatan, yönlendiren, batıran, çıkararak, borçlandıran tanrısal egemenler haline geldiler. Dünyayı hızla dolaşan uluslararası finansal kaynaklar, ulusal merkez bankalarından ve devlet bütçelerinden daha güçlü ve en kötüsü

provokatif birikimler haline geldiler.

Ulusun, bayrağın, dinin, bağımsızlığın, geleneklerin hiçe indirildiği, yalnızca küresel ekonomi devlerinin çıkarlarının söz konusu olduğu bir acımasız rekabetçi serbest piyasa ekonomisi doludizgin kökleşti. Bu büyük egemenliğin merkezi de A.B.D. idi.

Dünya bu yönde hızla ilerlerken, Türkiye 1923 İzmir İktisat Kongresi tarihi sürecine tamamen ters yönde, dışa bağımlı, yabancı ekonomilerin tamamen egemen olduğu, hızla ve batarak kuşaklar boyu borçlanan, sınıfları arasında derin uçurumlar oluşan, bir avuç sülaleden oluşan imtiyazlı bir zümrenin pervasız bir yaşam sürdüğü, plansız, programsız, bütçeleri daima derin açıklar veren, sanayisi çökmüş, üretimi durma noktasında, tarımı perişan edilmiş, üstelik Gümrük Birliği dezavantajımız ve 2000 yılı sonrası krizlerle

şaşkına dönmüş, karpuzu bile ithal eden bir çaresiz ülke durumuna gelmiştir.

Bunda kontrolsüz biçimde küreselleşmenin kucağına topluca atılmamız kadar, ulusal ve plancı ekonomi geçmişimizden öğrenen pür liberal ama ilerisini göremeyen yöneticilerimizin de sorumluluğu vardır...

Üstelik böyle bir Türkiye, büyük bütçe kayıplarına yol açan müthiş bir terör saldırısıyla inlemekte, iç politikadaki sosyal, mezhepsel, etnik, sınıfsal ayrışmaların travmasıyla çatırdamaktadır.

Bu çerçeve içinde gerek ABD'nin, gerekse AB'nin, Türkiye'ye tıpkı Osmanlı'nın son dönemlerinde olduğu gibi baskıcı, emir edici, aşağılayıcı, umursamaz ve çıkarıcı yaklaşımlarından daha doğal ne olabilir ki?..

Gerçek Küreselleşme nedir?

Küreselleşme, yanlış adres midir?.. Tam tersine Küreselleşme doğru adrestir. Küreselleşme, evrensel adaletin, insan haklarının, serbest piyasa ekonomisinin, çağdaş bilimin, laik eğitimin, dünya sağlığının, küremize (dünyamıza) eşit ve adil biçimde yayılması, insanlığın topyekun, hep birlikte özgür ve serbest biçimde, tam demokrasi ortamında omuz omuza barışçı biçimde kalkınması, etnik ve dini şovenizmleri dışlamış savaşırsız bir dünya düzenidir... Kutsal kitaplarda yazan Armageddon Savaşı sonunda kötüyü karşı savaş kazanan Mesih'in veya Mehdi'nin kurduğu bin yıllık saadet dönemini, o yılları beklemeden hemen kurabilme idealidir gerçek küreselleşme...

Eşitlikçidir, adildir ve demoktrattır!..

Öyle olmak zorundadır...

Oysa, öyle olmamıştır...

Öyle olmamaktadır... Küreselleşme, dünya halklarını, yeni formatlar içinde yeni sömürge halklarına dönüştürmek isteyen, krize maruz kaldığı zaman tüm dünyaya buhran ihraç eden, dünya ekonomilerini çökerten bir yaramaz çocuk gibi karşımıza çıkmaktadır.

Acımasız Kriz Fırtınası

Kriz, Küreselleşmenin sonucu olarak doğmuştur. Ve buna bağlı olarak Türkiye ekonomisi 2009 yılının ilk çeyreğinde yüzde 13.8 oranında küçülmüştür. Bu yaşanmakta olan dünya krizinin bize attığı yumruklardan biridir. Ardından daha niceleri gelecek. **2007'den itibaren patlak veren kriz, küreselleşmenin apaçık bir suç belgesi değil mi?..**

ABD'de müflis bankalar ve çıkarıcı grupların oluşturduğu bir dünya hastalığı ortaya çıkacak ve virüs hızla gelip benim zaten kanserli ekonomimi ölümcül bir sürece doğru sokacak ve son nefesimi çabuklaştıra-

cak. Ve ben buna karşı hiç direnemeyeceğim bile... Çünkü küreselleşmenin hastalıklarına karşı 'direnmeyi', çok bilmiş televizyon ekonomisi yorumcuları bana hiçbir zaman anlatmamışlar ki...

Bu, küreselleşme olamaz... Bu, başka bir şey... Bu, yeni emperyalizmin başımıza açtığı ölümcül bir sorundan başka bir şey değil... Şu anda dünyada ve Türkiye'de yaşanan budur. Üstelik 2007 yılının Nisan ayında düzenlenen 31.İktisatçılar Haftası'nda, **'Türkiye'nin Geleceğini Düşünmek'** başlıklı toplantıda bulunan bir kısım iktisatçılar, dünya ekonomisi

İktisat Kongresi delegeleri

Yaşar Aksoy Arşivi'nden ilk kez yayınlanan bir belgeyi izliyoruz. Vatandaşın dört bir köşesinden gelen işçi, çiftçi, sanayici ve tüccar delegeler "İzmir İktisat Kongresi" dolayısıyla bir toplu fotoğraf çektiler. Kimi İzmirli, kimi Konyalı, kimi Uşaklı, kimi Antalyalı, kimi Erzurumlu... Vatan düşmandan kurtulmuş, ama şimdi sıra ekonomik kurtuluşa gelmişti.

ile onun peşine takılan Türkiye ekonomisini freni patlamış bir kamyona benzetmişlerdi. Demek ki krizleri önceden hisseden ve uyararı iktisatçılarımız da var. Ve bu iktisatçılar, Türkiye'nin benimsediği ultra-liberal politikanın borçlanarak tüketim yolunda umutsuz kulvarlarda yıllarını harcadığında birleşiyorlar.

Dış dünya ile göbekten bağımı Türkiye'nin içinde bulunduğu durumu bir kez daha toparlayalım: Geçirmekte olduğumuz küresel kriz fırtınası sebebiyle oluşan dalgalanmalar sonucu Türkiye ekonomisi kısa süre içinde çok kez sarsılmıştır. Dalgalanmaların kaynağı olan Ağustos 2007'de ABD'deki Mortgage (Konut Kredileri) Olayı'nın yarattığı kontrolsüz ve çalkantılı bunalımı dizginlemek için Hiper-Liberal ABD'de bile kontrollü devlet müdahalesi öngörülmüştür.. (Hani, Keynes doktrinleri kütüphanelerin tozlu raflarında unutulmuştu?..)

Artık, Afganistan'da, Irak'ta, Orta Doğu'nun her köşesinde dünya jandarmalığı yapan tek kutuplu yeni emperyalistlerin güdümündeki küreselleşmenin yarattığı spekülative köpük ekonomisi, hızla çalkalanırken, dalgalanırken, köpüğü söndürüp, dünya halkları

Okanjo'nun Dünya Ninnisi...

Erinç Yeldan, 8 Temmuz 2009 tarihli Cumhuriyet'te kaleme aldığı, ekonomi-politik incelemesinde, Türkiye'nin, 2001 sonrasında sergilediği IMF programına sıkı sıkıya bağlılık, özelleştirmeler ve adına 'yönetişim' denilen yapısal uyarılama reformlarıyla ekonomisini uluslararası sermayenin çıkar hesaplarına terk ettiğini belirlemektedir. Yeldan'a göre; "Türkiye ekonomisi bir ucuz ithalat ve ucuz işgücü cennetine dönüştürülür iken, sanayi yapısı taşeronlaştırılmış ve ithalatın finansmanı spekülative sermaye hareketlerine bağımlı kılınmıştı. Uluslararası sermaye, Türkiye'nin bu bağımlılığını 2003'ten başlayarak açmış olduğu 150 milyar dolarlık net yeni borçlanma ile ödüllendirmişti. Ulus-ötesi tekeller ve finans sermayesi açısından Türkiye, dolar bazında yüzde 40'ı aşan net finansal getirileri ile sömürüye açık, son derece değerli bir 'yükselen piyasa ekonomi' konumundaydı. Dolayısıyla dünya finans piyasalarında spekülasyon balonunun patladığı bu ortamda, bu balonun sahte değerler sisteminden nemalanmaya koşullandırılmış bir ekonominin şiddetle çökmesi kaçınılmazdı. Bu yüzden Türkiye'de 2009'un ilk çeyreğine ait yayınlanan tüm milli gelir istatistikleri, ekonomi durum raporları bu gerçeklerin tescilinden ibarettir".

Oysa ülkemizin, bu süreçte azgın küreselleşme senaryolarının aleyhimize işleyebilecek yaptırımlarına karşı bilinçli ve üretici ulusal ekonomik ve siyasi politikaları üretip uygulaması gerekirdi.

dingin sulara ulaştırmak için, acil küresel müdahale planları, ulusal savunma duvarları gündemdedir. Kontrolsüz küreselleşmeye, kontrollü müdahaleler artık apaçık tartışılmaktadır. Kapitalizmin son 70 yıldaki en büyük krizini göğüslemek için kapitalist ekonomi ilkelere bir süreliğine bile vazgeçmek artık söz konusudur.

Türkiye küreselleşme süreci zarfında yüksek dış borç, cari açık, faiz, kar transferleriyle büyük ölçüde potansiyelini gelişmiş ülkelere kapırdı. Neoliberalizm.. Küreselleşme.. Yeni Dünya Düzeni.. Otomotiv devi General Motors'un bile iflas ettiği bu tabloda artık bu parlak kelimelerin hiçbir önemi yok. Doğasında insani mantık olmayan Neoliberalizm son kriz sonucunda, ülkemize kapanmaz cari açık, sıcak para-IMF kısıcındaki borç batağında daha fazla kan kaybı armağan etti. O kadar!

Ülkemiz kaybetti... "Kriz bize teğet geçiyor" söylemi, ne yazık ki, reel ekonominin sorularına yanıt vermekten çok uzak...

Haziran 2009'da ülkemize gelen dünya Bankası Başkan Yardımcısı Ngazi Okanjo İweala, TÜSİAD'ın Yüksek İstişari Konseyi toplantısında, "Türkiye global krizi metanetle karşıladı. Henüz karanlık dönemler bitmedi ama Türkiye bu krizden bölgesel ve dünya lideri olarak çıkmalı" mesajını verdi. Afrikalı Bayan Okanjo'nun bu güzel ve iyi niyetli söylemini bir dünya ninnisi olarak kabul etmek lazım.

Üstelik, genel olarak ileri sürülen bir önemli uyuşturucu saptamayı da kurcalamak gerekiyor. Birçok iktisatçı ve büyük işadamı, "Krizin Türkiye'den kaynaklanmaması sebebiyle krizin atlatılması için dünyadaki olumlu gelişmelerin beklenilmesi gerektiğini" ileri sürüyorlar. Oysa Dünya Bankası Türkiye Ofisi Başekonomisti M.Thomas, "Türkiye'nin krizden dünyadaki diğer ülkelere kıyasla çok daha ağır biçimde etkilendiğini" apaçık ve dürüstçe açıklarken, bize dünyanın gidişatını beklemeden kendi bileğimizin hakkı ile bir şeyler yapmamız gerektiğini anlatmak istemiyor mu?..

Üretim yapısı çökmüş, dış ticaret kompozisyonu feci, borçları ve işsizleri zamanlaşarak büyümüş, üretime değil rant yaratmaya yönelik, tüketim çılgınlığı içinde, terörle yıpranmış, ekonomisi yağma edilen Türkiye, niçin dünya krizin kendine sona ermesini beklesin ki?

Niçin?.. Niçin?.. Niçin?..

Nereden İşe Başlayalım?

Artık haksız ranta dönük çarpık kapitalizminizi, bize dışardan dayatılan neoliberal etiketli sömürgeci politikaları, yalancı küreselleşme masallarını sorgulamamız gerekiyor. Hür teşebbüsü, özgür rekabeti, serbest piyasa ekonomisini, namuslu ve üretken özel sektörü, ulusal finans birikimimizi, ulusal sanayicimizi, tüccarımızı, esnafımızı sonuna kadar destekleyerek ve savunarak içine düştüğümüz bu çukuru, tıpkı 1923 İzmir İktisat Kongresi'nde oluşan milli ruhumuz doğrultusunda artık eleştirme zamanı gelmiştir.

Kapitalizmin, Neoliberalizmin serbest rekabet pazarlarının, "**Kendi kurallarını yaratabileceği konusundaki sarsılmaz inanç**" artık tümüyle çökmüştür. Kuralsız (De Regulation) ekonomi politikaları karartma uğruna uygulamada aşırıya kaçarak küreselleş-

meyi orman kanunları ile yürütmeye başlamıştır.

Ulusal Ekonomi konularındaki ilk yapıtlarını 1980'lerde vermiş olan önemli İktisatçı bilim adamlarımızdan Prof. Mustafa Aysan, 20.6.2009 tarihli Cumhuriyet gazetesinde yazdığı makalesinde 29 Mayıs 2009'da Harvard İşletme Okulu'nun 112 nolu dershanesinde okulun 1959 mezunlarına bir sunum yapan Prof. Bruce R. Scott'un "**Kuralsız kapitalizm, kuralsız futbol karşılaşmasına benzettiğini**" yazdı. Bundan güzel benzetme olamazdı.

Kriz, 78 Amerikan bankasını yemiştir.

Kriz sebebiyle artık Neoliberalizm apaçık eleştirilmektedir ve kapitalizme etik kontrol getirilmesinin ivediliği tartışılmaktadır.

Ekonomide Kontrol Dönemi

Ekonomide kontrol demek, çılgın küreselleşmenin, akıllı ve teknik küreselleşmeye dönüştürülmesi demektir. Dünyamız bunun yolunu mutlaka bulacaktır, bulmalıdır. Komünizmi, Faşizmi yenen dünya mantığı bunu neden başaramasın?.. Küresel ekonominin açmazları, son krizle gözler önüne serilmiştir. Bu bakımdan kriz belki hayırlı oldu. Bizi daha büyük iflaslardan, daha büyük çöküntülerden koruyabilirse, buna hayırlı oldu denmez mi?..

Küresel egemenler, artık gerçekleri görmeye zorlanmalı ve küresel mazlumların acısı hafifletilmelidir. Tıpkı Sosyalizmin, Marksist-Leninist-Stalinist yorumla uygulanmasıyla bir evrensel bürokratik diktaya dönüşmesi nasıl feci bir yanlışlık olmuş ise, Liberalizmin de bir avuç küresel egemene teslim olup şirketler aristokrasisinin diktasını yaratması yine feci bir yanlışlık olmuştur. Tarih bunları yanlış olarak yazmaktadır...

Sovyetler Birliği Politbüro su yanlış karar alacak, dünyanın tüm komünist partileri bu yanlış kararı onaylayacaklar, Macaristan, Çekoslovakya, Polonya, Afganistan işgallerini alkışlayacaklar ve böylece Komünizmin çöküşünü hızlandıracaklar...

Yine aynı biçimde, Neoliberal Küreselleşmenin egemenleri çılgınca hevesleri sebebiyle dünya halklarına karşı politik ve ekonomik saldırılarda bulunacaklar, Afganistan'ı, Irak'ı, belki ilerde İran'ı işgal edecekler, bütün küresel tekeller bu yanlışlıkları var güçleriyle destekleyecek, nihayet dünya ekonomilerini iflase sürükleyecekler, böylece Liberalizm dünyanın vicdanında suçlanacak ve karalanacak..

Sorunuz.. İkiisi arasında ne fark var ki?.. Yanlış Sosyalizm nasıl çöktü ise, yanlış Liberalizm de bir gün gelir çöker!

Atatürk, İzmir İktisat Kongresi sergisinde

10 Şubat 1923 günü, Gazi Mustafa Kemal Paşa İzmir İktisat Kongresi dolayısı ile Sanayi Nefise Mektebi (Mithatpaşa Endüstri Meslek Lisesi) içinde açılan İktisat Kongresi'ne bağlı "Yerli Mallar Sergisi"ni gezmişti. Bir hafta sonra kongre başlayacaktı ve bu sergi, ilerde İzmir Fuarı'nın temelini oluşturacaktı.

'Küresel Çöküş ve Kapitalizm' kitabının yazarı, 25 yıldır basınıımızda ekonomi yazarlığı yapan, yıllarca serbest piyasa ekonomisini savunan Osman Ulagay, 28 Haziran 2009'da Milliyet'teki köşesinde şunları yazdı:

"- **Özal'ın başlattığı kökten piyasacı düzeni artık unutup, Eskiye dönüş şansı ve imkanı kalmadı. Kriz sonrası yeni bir dünya kurulacak. Ve de**

Kendine Güvenen Ekonomi

Soru şudur: **"Ülke olarak ne yapalım?.."**. Basit ve kısaca yanıtlayalım:

Pek zor olmasa gerek.. Yerli kaynaklarımızı güvenmek.. Dışa bağımlılığı azaltmak.. Üretime öncelik vermek.. Rant ekonomisini sona erdirmek.. Yeniden sanayici, tüccar, işçi, çiftçi ittifakını kurmak.. Mutlaka planlı ekonomiye geçmek.. Özel girişim ile devleti aynı hedefte birleştirmek.. Borçları ödeme konusunda radikal kararlar almak.. Yeni borçlar almamak.. Güçlü maliye stratejisini benimsemek.. Bütçemizi denkleştirmeye gayret etmek.. Sanayiye ateşlemek.. Ticareti heveslendirmek.. Ulusal ekonomi seferberliği başlatmak.. Tarımı diriltmek.. Turizmi canlandırmak.. İşsizlik için azami caba harcamak..

Aklın yolu bir...

Akl bunları işaret etmiyor mu?..

Öyle ise, 1923 İzmir İktisat Kongresi'nin yaratıcıları ve kongre kararlarını alanlar akıllı insanlarmış değil mi?.. İşıklar içinde uyusunlar..

Yeniden bir **'Kalpaklı Kalkınma'** düşünmemizin zamanı gelmiştir. Bu yolda düşünme, 2000'li yıllarda ABD, Avrupa Birliği, Rusya eksenleri arasındaki çekişmelerde, Ortadoğu'nun ölümcül karışıklıklarında, Büyük Kürdistan ve Büyük Ermenistan dayatmalarında, toplumumuzdaki laik-muhafazakar çatışmalarında büyük yıkıcı basınçlar altında kalacak olan boğazına kadar borçlu ve ekonomisi çökmüş ve toplumsal morali sıfırlanmış ülkemize, yeniden kişilikli ve bağımsız, üretimi ve kalkınmacı, Kuvayı Milliyeci bir ulus

Türkiye bu yeni dünyada yerini alacak. Dünya yeni bir dönüm noktasına geldi. Durumunu ve vizyonunu yeniden düşünmek zorunda. Artık Türkiye istihdam sorununu çözmeden, dış kaynak bularak, sürekli borçlanarak, kayıt dışı ekonomiden destek alarak büyümeyi hedefleyen bir ekonomik yapıyı sürdürmez. İstese bile bunun olanağı kalmadı."

Kayıt dışı ekonomiyi yok etmek.. Ultra zenginler – ultra fakirler makasını kapatma yoluna girmek.. Anasını bile satan değil, devlet malına sahip çıkan Maliye Bakanlarını göreve getirmek.. Adil, baba, müşfik devlet baba imajını toplumun her kesiminde olduğu gibi ekonominin kontrolünde de devreye sokmak.. Yeni bir kalkınma ruhu ile enflasyonsuz hızlı kalkınmayı sağlamak.. Terörü, üniter devletten asla taviz vermeden ne pahasına olursa olsun bitirmek..

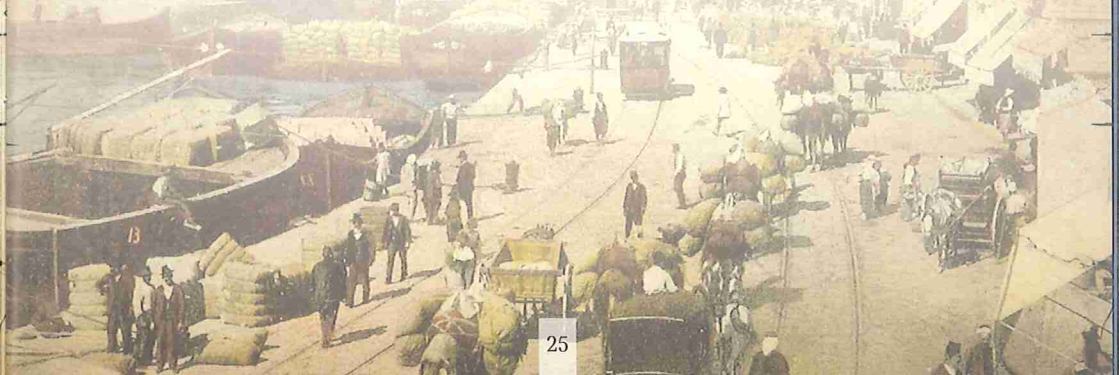
Peki Gümrük Birliği, Avrupa Birliği, dış yeni taviz istekleri ne olacak?.. Hele bir yukarıdakileri birer birer uygulamaya başlayalım, gerisini düşünürüz..

olma yolunu açabilir.

Ülkemizi son anda kurtarabiliriz. Atatürk'ün uyguladığı ekonomik yöntemlerden birçok esin kaynağı bulabiliriz. İpini kaçırmış Türkiye'de, tüm dünya tersini söylese bile, kuruluşunun mayasındaki kişilikli, Kuvayı Milliyeci ruhun ipuçlarını yakalayabiliriz. Geçmişteki **'Düveli Muazzama'**nın çağdaş versiyonları olan yeni küresel emperyalist egemenlerin isteğinin tam tersine, direnmek için Anadolu'ya geçen atalarımız gibi halkımızı, hep birlikte yeni bir **'kurtuluş yoluna'** sokabiliriz...

Bir ülkeyi yeniden diriltmek, hüyların en ahlakısidir!..

Hele o ülke, Türkiye olursa...

HUKUK DEVLETİNDE NEREYE DOĞRU

Yazan: **Ömer Faruk EMİNAĞAOĞLU**
YARSAV Başkanı

“Mücadelelerimizin amaçladığı tam bağımsızlık kavramının adli bağımsızlığımızı da kapsamı doğaldır. Bu nedenle; her bağımsız devletin vazgeçilmez bir hakkı olan adaletin dağıtım vazifesine kimseyi karıştıramayız”.

Mustafa Kemal Atatürk (1922)

Hukukun, yargı bağımsızlığının ve de demokrasi gereklerinin kavramsal olarak sıkça gündeme getirildiği bugünlerde, içinde bulunduğumuz dönemdeki kadar bu kavramların içlerinin ne denli boşaltılmış ve anlamlarının saptırılmış olduğunu; bireysel gibi görünmekle birlikte içinde bulunduğumuz bu ortamı yansıtan, aşağıda verilen anıyla ilgili yaşanan süreç olabildiğince açık ve vurgulayıcı biçimde göstermektedir.

05.4.2008 günü İstanbul Üniversitesi Cemil Bilsel Salonu'nda düzenlenen bir tören ile İstanbul Barosu Başkanlığı tarafından; 2008 yılında Mahmut Esat Bozkurt Hukuk Ödülü'nün tarafıma verilmesi dolayısıyla, anılan törende yapmış olduğum konuşma metni aynen aşağıya alıntılanmıştır:

**“Sayın Bafo başkanım,
Sayın katılımcılar,
Sayın meslektaşlarım,
Değerli basın mensupları,
Sizleri en içten duygularla, saygılarımla selamlıyorum.**

İstanbul Barosunun kuruluşu ve avukatlar günü etkinlikleri çerçevesinde, İstanbul Barosu tarafından *‘Mahmut Esat Bozkurt Hukuk Ödülü’* verilmesi kararı alınarak, bu uygulamanın sürdürülmesi; bireyi kul olmaktan çıkararak özgürleştiren ve hukukun üstünlüğünü esas alan laik hukuk düzeninin; korunması ve geliştirilmesi ülküsüne İstanbul Barosu'nca sahiplenilmesinin ayrı ve özel bir yansımasıdır. Bu nedenle Sayın Başkanın şahsında, İstanbul Barosuna şükranlarımı sunuyorum.

Değerli meslektaşlarım,
Cumhuriyet, Atatürk ilke ve devrimleriyle anlamını pekiştirmiştir. Atatürk ilke ve devrimlerinin temeli, dogma ve hurafeler değil, akıl ve bilimdir. Bu devrimlerin en anlamlısı ise içinde laikliği de barındıran hukuk devrimidir. Bu nedenle, kurtuluş mücadelemizi başlatan ve Cumhuriyeti kuran Ulu önder Atatürk'ün ve mücadele arkadaşlarının, hukuk devriminin mimarı ve sembolü Mahmut Esat Bozkurt'un, aziz hatıraları önünde saygıyla eğiliyorum.

Ve o abidevi şahsiyetlere; demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti olan Cumhuriyetimizde, hukuk devriminin korunması ve geliştirilmesinden başka hiçbir seçeneğin düşünülemeyeceği ve bunun da yine ancak ve sadece hukuk yoluyla olanaklı olduğu inanç ve mesajımı iletiyorum.

Değerli katılımcılar,
Bugün tartışma konusu edilmeye, içeriği boşaltılmaya çalışılan laiklik, Cumhuriyetle kurulan ve geçilen yeni düzenin, olmazsa olmazdır. Laiklik, bir dünya görüşü değil; Cumhuriyetin karakteristik özelliğidir.

Değerli meslektaşlarım,

Hukukun üstünlüğünün savunulması ve geliştirilmesi; 'sav-savunma-karar' üçlüsünden oluşan yargı organlarının, hak ve özgürlüklerin güvencesi olabilmesi; ancak laik hukuk devriminin ve bu devrimle kurulan hukuk düzeninin varlığı ile olanaklıdır. Bunu Mahmut Esat Bozkurt özetle, "Türk devrimini koruyacak ve geliştirecek olanın Türk adliyesi olduğu" sözü ile ifade etmiştir.

Ancak üzülererek belirtmeliyim ki bugün Mahmut Esat Bozkurt adı dahi tartışmalara konu edilmektedir. Oysa -etkinliğin yapıldığı bu salona ismi verilen- büyük hukukçu Cemil Bilsel'in ifadesiyle, "Adliyemize, Cumhuriyet ruhunu ve vakarını, adliyemizin bağımsızlığını aşıl原因an, hukuk devriminin mimarı, Mahmut Esat Bozkurt'tur". Bu nedenle, söz konusu tartışmaları, amaçlı olarak değerlendirmekteyim.

Değerli meslektaşlarım,

YARSAV'ı 26.6.2006 tarihinde, yargı bağımsızlığı, yargıç güvencesi ve mesleki sorunların çözümünde evrensel ölçütlerin yakalanması, hukuku üstün, etkin ve egemen kılmak amacıyla kurduk. Kuruluş sonrasındaki faaliyetlerimiz de, bu çerçevede devam etmiştir, halen de etmektedir. Ancak zorlukta burada başlamış; yürütme ve idare makamlarının her türlü engeli ile YARSAV karşı karşıya kalmıştır. Bunlar YARSAV'ı faaliyetlerinden alıkoyamamış, aksine YARSAV'ın gerekliliğinin yanında, idare ve yürütme organlarının, yine siyasi iradenin gerçekte, yargı bağımsızlığı ve hukuk devleti konularında ne derece içten olduğunun da resmi çekilmiştir.

Konu öyle bir boyuta varmıştır ki; YARSAV'ın feshi, yine ayrıca genel kurulunun iptali yolunda soruşturmalar açtırılmış, YARSAV'ı kapatmak için TBMM'ne iki kez yasa tasarısı bile sevk edilmiştir. Yetmemiş, *Özbudun* başkanlığında hazırlanan Anayasa taslağına, YARSAV'ın kapatılmasına dayanak olabilecek hüküm bile konulmuştur. Kuruluşumuzdan itibaren, karşılaştığımız zorluklarda hiçbir zaman desteğini esirgemeyen İstanbul Barosuna ve Sayın Başkan'a teşekkürlerimi sunuyorum. Yasa ile tüzel kişilik sonlandırmanın son örneğinin 12 Eylül döneminde siyasi partiler konusunda olduğunu hatırlarsak, YARSAV'a yönelik anlayışın, hangi dönem anlayışı olduğunu da bu örnekten hareketle takdirlerinize sunuyorum.

Yine güncel bir örnek olarak, yargı reformu iddiasında olan siyasi iradenin, ülkemizde 12 Mart sonrasında söz konusu olan yargıç adayları ile ilgili mülakatta ısrarı ve YARSAV'ın faaliyetleri sonucu elde edilen yargı kararlarıyla, hele de güncel AB raporlarıyla bile bağdaşmayan mülakat konusunda, etki ve yetkiyi elinde tutan bir yasa çıkarması, yargı bağımsızlığına yine hangi dönem anlayışı ile bakıldığını ayrıca yansıtmıştır.

Değerli meslektaşlarım,

'Yargı ve darbe', 'hukuk ve darbe' gibi, bugünlerde içeriden ve dışarıdan dillendirilen söylemler, yargının asla hak etmediği, kabul edilemez, müdahale niteliğinde saldırılardır. Unutulmamalıdır ki, yargı bağımsızdır ve bu nedenle yargı, yargıya bırakılmalıdır.

Yasamadan, yürütmeden veya dışarıdan, her nereden gelirse gelsin, yargıda devam eden bir davaya hiç kimse müdahale etmemelidir, edilmemelidir. Müdahale niteliğinde yayımlar da bulunulmamalıdır. Soruşturmalar için de bu husus gözetilmelidir.

Evett; yargı, yargıya bırakılmalıdır. Ancak, yargıda sorunlar da yok değildir. 1982 Anayasası, yargı bağımsızlığına, her yönüyle çekince koyan bir Anayasa'dır. Oysa ülkemizde mevcut elliden fazla siyasi partinin programlarına ve söylemlerine baktığımızda, hepsinde ortak nokta, yargı bağımsızlığının sağlanması olmasına rağmen, her nedense Anayasanın yargı bölümü, DGM'ler konusundaki zorunlu değişikliği saymazsak, adeta "Anayasanın değiştirilemez bölümümüştü gibi" 26 yıldır, olduğu gibi kalmıştır. Bu durum, siyasi karar organlarının, konuya duyarsızlığının açık bir göstergesidir. Hatta son örnek olarak Eylül 2007 de kamuoyuna sunulan Anayasa taslağına baktığımızda ise yargı bölümü yönünden yakınlığımız 1982 Anayasasını bile arar olmuş isek, mevcut siyasi iradenin yargıya bakışının ve geleceğe yönelik kurgusunun da isabetli olmadığı ayrıca ortadadır.

Değerli meslektaşlarım,

Mahmut Esat Bozkurt adını anınca, 1927 yılındaki 'Bozkurt-Lotus Davası'nı hatırlamak olanaksız. Türk yargı organlarınca tutuklanan Fransız kaptanın serbest bırakılması, Fransız hükümetince istenilince; Mustafa Kemal, "Türk yargıcının her türlü müdahaleden azade olarak istediği şekilde karar vermek yetkisine sahip olduğunu, Türk yargıcının kararına müdahale edilemeyeceğini, gerekirse La Haye Adalet Divanına gidilebileceğini; buna rağmen Fransız gemilerince açık sularda herhangi bir tecavüzde bulunulması durumunda, Türk hükümetinin, gerekli her türlü tedbiri almış olduğu" yanıtını vermiştir.

İşte bugün ülkeden ve Çankaya'dan çıkacak ses budur, çıkması gereken de budur, üzüler belirtmeliyim ki çıkamayan ses de budur... Ülkemizde, uluslararası kuruluşların yargıya müdahaleyi de aşan sözlerine o gün Çankaya'dan çıkan ses, bugün maalesef çıkamamaktadır.

Henüz 35 yaşında olan Mahmut Esat Bozkurt, bilahare bu davada, Türkiye Cumhuriyetini La Haye'de kendisinin savunmak istediğini, davayı kazanacağını ancak davayı kazanamazsa, içinde vatan sevgisi ve coşkusuna rağmen ülkeye dönmeyeceğini Mustafa Kemal'e söylemiş; Mustafa Kemal ise O'na; "bu davayı kazanacağına inancının tam olduğunu, davayı kaybetse de, bu halkın kendisini yine başına basacağını, uluslararası bir mahkemenin kararına uyanın da şeref olduğunu" söylemiştir.

Bugün ve yakın geçmişte İHAM'daki bazı davalarda, bırakınız bu anlayışla savunma yapmayı, savunma değil, hükümetlerin adeta savunmama yönünde kamuoyuna yansıyan davranışlarının da takdiri sizlere ait ise de yukarıdaki her iki tablo da, hiçbir yoruma muhtaç bırakmayacak kadar açık ve seçik karşımızdadır.

Değerli meslektaşlarım,

Adı hukuk devrimiyle özdeş, Mahmut Esat Bozkurt adına düzenlenen bu ödüle değer görülme, yirmi yıllık meslek hayatımda benim için, en büyük onur ve gurur kaynağı olmuştur. Bu hususun, sorumluluğumu artırdığının bilincindeyim.

Yargıç ve savcılarının ilk ve tek sivil örgütünün kurucusu ve başkanı olarak, bu ödülü aynı zamanda tüm YARSAV mensupları adına almaktan büyük onur duyduğumu ve ödülün şahsım ve YARSAV için gurur ve motivasyon kaynağı olduğunu beyanla;

İstanbul Barosuna ve şahsında Sayın Başkan Avukat Kazım Kolcuoğlu'na teşekkür eder,

Avukatlar gününü ve İstanbul Barosunun 130 ncu kuruluş gününü kutlar,

Ayrıca yaşamlarını, mesleklerine adanarak bugün plaket alacak değerli meslektaşlarıma ve meslek büyüklerime sağlıklı ve mutlu bir yaşam diler, sizlere en içten şükran duygularıyla, Sevgi ve saygılarımı sunarım."

Alıntılanan konuşma metni, bugün de bir hukuk insanı olarak çekincesiz biçimde yineleyebileceğim nitelik ve içeriktedir. Ancak söz konusu konuşmadan yaklaşık bir yıl sonra; yürütme organı içinde olan ve bu anlamda siyasi iradeden soyutlanması da olasılık dahilinde bulunmayan, Adalet Bakanlığı tarafından; Mahmut Esat Bozkurt ile ilgili etkinliklerin ilgiyle izlendiğine dolaylı şekilde tanık oldum. Şöyle ki; Adalet Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı'ndan 16.4.2009 tarihinde almış olduğum yazıda;

"Kusurlu ve uygunsuz hareket ve ilişkilerle; mesleğin şeref ve nüfuzunu ile şahsi onur ve saygınlığını yitirme" eylemi tarafıma atfedilmiş ve "Yargıtay Cumhuriyet Savcısı olarak göreve devam etmenize rağmen, resmi sıfatınıza yakışmayacak şekilde ve başkanı bulunduğunuz YARSAV'ın kuruluş amacı ve tüzüğü ile bağdaşmayacak biçimde siyasal söylemlerde ve davranışlarda bulunduğunuz" söylemi ile eleştirilen tutum ve davranışlarıma örnek olarak ise yukarıda aynen alıntılanan konuşmam gösterilerek, "İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'ndeki bir törende yaptığınız konuşmada, "... Ülkemizde uluslararası kuruluşların yargıya müdahaleyi de aşan sözlerine o gün, Çankaya'dan çıkan ses, bugün maalesef çıkamamaktadır.' dediğiniz" ifadeleri ile bu konuşmamın suç

Mahmut Esat Bozkurt

oluşturduğu kanaatiyle savunmam istenilmiştir.

Tarihlerden de açıkça anlaşılacağı gibi anılan konuşmamın yapıldığı günlerde; Anayasa Mahkemesinde AKP hakkındaki kapatma davası görülmekte ve ülke içinden ve dışından, Anayasa Mahkemesine her türlü saldırılar yapılmakta idi. Ancak bu saldırıların sonlandırılması için yürütme organlarından, hükümetten, köşkten hiçbir ses çıkmamakta; Anayasa Mahkemesi, iç ve dış saldırılar altında tutulmakta idi. Oysa Türkiye Cumhuriyeti, egemen ve bağımsız, erkler ayrılığının ve hukuk devletinin geçerli olduğu, uluslar ailesinin eşit bir üyesi idi. Ancak bunu hatırlayan ve hatırlatan kimseler, nedense yoktu...

İşte böyle bir dönemde, hukuksal her sorunun irdelenmesine olanak tanıyan bir törende Cumhuriyetimizin ilk dönemlerine gönderme yaparak, Atatürk ve Mahmut Esat Bozkurt'un yaşadıklarını, Bozkurt-Lotus davasını hatırlatarak, bugün de aynı iradenin sergilenmesine yönelik beklentimle ilgili söyleyemim, her nedense; Adalet Bakanlığında büyük bir rahatsızlık yaratmış ve hakkımda, meslekten ihraç istemli soruşturma başlatılmıştı. Aslında, bu süreçte Daniştay'da açmış olduğum bir dava dosyasında, Adalet Bakanlığına gönderilen bir elektronik postada, laiklik mitingine katılmış olmam nedeniyle tarafsızlığımı kaybettiğim ve bu nedenle meslekten ihracımın istendiğini ve Adalet Bakanlığı tarafından, bu başvurunun da gecikilmeksizin işleme konulduğunu öğrenmiş olduğumu da belirtirsem, Adalet Bakanlığının hassasiyet (!) kriterleri netleşecektir sanırım.

Ancak burada; rahatsızlık duyan organın Türkiye Cumhuriyetinin Adalet Bakanlığı olması ve bu olay nedeniyle meslekten ihraç istemli bir isnat ile savunmamın istenmesi kuşkusuz ayrıca dikkat çekici bir önerme sahiptir.

İyi ki dünyaya örnek bir mücadele sonrasında hukuk devrimini gerçekleştiren ve hukuk devletini var ederek bizlere bırakan Atatürk ve Mahmut Esat, bu günleri görmediler. Ancak Onlar emin olmalıdır ki, Türkiye Cumhuriyeti hukukun üstün, etkin ve egemen olduğu bir hukuk devleti olarak, her türlü saldırıya rağmen yaşamaya devam edecektir.

'**Hukuk devletinde nereye doğru**', sorusunu yanıtlamak için; genel hatları ile temel yasalar, hukuk devleti, demokrasi ve yargı bağımsızlığının içinde bulunduğu durumu açıklamak yeterli olacaktır.

Hukuk Devriminin Yapıtları Temel Yasalar

Hukuk devrimi; Cumhuriyet döneminde Türk Medeni Yasası, Hukuk Muhakemeleri Usulü Yasası, İcra ve İflas Yasası, Türk Ceza Yasası, Ceza Muhakemeleri yasası gibi temel yasalarla başlayarak gerçekleştirmiş ve sağlam bir yapının, laik hukuk devletini niteliğinin gerçekleşmesi sağlamıştır. Ancak o temel yasalardan bugün kaç tanesinin yürürlükte olduğu ve hangi gerekçelerle kaldırıldıkları, yürürlüğe konulan temel yasaların nasıl bir yapı ortaya çıkardığı sorgulanmalıdır.

Türk Medeni Yasası'nın önsözü Mahmut Esat tarafından yazılarak, bir başyapıt niteliğindeki önsözde yer alan şu cümleler son derece anlamlıdır: "...Bütün bir çağdaşlaşma tarihimizin seyrinde, halkın çıkarı düşüncesiyle meydana getirilen yeniliklere yalnız, menfaatleri zarar gören zümreler karşı çıkmışlar ve halkı din namına, sakat ve batıl itikad namına yönlendirmiş ve kandırmışlardır. Unutmamak lazımdır ki Türk milletinin kararı çağdaş uygarlığı kayıtsız şartsız tekmil prensipleriyle kabul etmektedir. Bunun en belirgin canlı delili, devrimlerimizin kendisidir."

2001 yılında kabul edilen yeni Türk Medeni Yasası'na bu önsözün olduğu gibi tam metin olarak konulmaması, hukuk tarihimizin en önemli belgelerin gelecek kuşaklara taşınmaması yönünden üzücü olmuştur...

Süreçte Avrupa Birliği mevzuat ve müktesebatı gerekece gösterilerek; Türk Ceza Yasası, Ceza Muhakemesi Yasası olarak yeni temel yasalar çıkarılmıştır. Ancak 2004 yılında kabul edilen bu yasalardan örneğin TCY, beş yılda yedi kez, CMY yine beş yılda altı kez değiştirilmek durumunda kalmıştır. Bu yasaların kabulü de her bir değişiklik de reform olarak sunulmuştur. Bu tablo, kuşkusuz yasama faaliyetlerinin yasa yapma tekniğinden uzak yürütüldüğünün ve yeni temel yasaların da hukuk devleti ilke ve anlayışından uzak hazırlandığının açık bir yansımasıdır. Ancak bilinmelidir ki Romanya, üstelik Çavuşesku döneminden kalan temel yasalarla Avrupa Birliği'ne girmiş iken, ülkemizde çağdaşlığın, Cumhuriyetin ve hukuk devriminin yapıtaşları niteliğindeki bu temel yasaların Avrupa Birliği söylemi kullanılarak ortadan kaldırılması ve temel olma niteliği ile

tadır?

Temel yasaların, kurulan genç Cumhuriyetimizin, inşasında temel taşları olduğu ve bu temel üzerinde hukuk devletinin yapılandırıldığı anımsandığında, bugün için tek güvencemizin, Mahmut Esat Bozkurt tarafından hukuk devleti temellerinin, alabildiğine sağlam hukuk devrimleri ile atılmış olduğudur. Sağlam bir temelle kurulan, o hukuk devleti bütün bu saldırıların sonuçsuz kalmasını sağlayacaktır. Cumhuriyet savcıları, ünvanlarındaki Cumhuriyet sözcüğünden ve bu sözcüğün kendilerine Mahmut Esat tarafından neden uygun görüldüğü düşüncesinden uzak tutulabilirler mi, uzak kalabilirler mi?

bağdaşmayacak biçimde kabul edilen yeni yasaların da sürekli değişikliğe uğraması sadece yasa yapma sürecindeki aksaklıklarla da açıklanamaz...

Temel yasalar bir inşaatın temeli ve taşıyıcı sütunları, diğer yasalar iç ve dış duvarları, anayasa ise mimari projesidir. Cumhuriyetle kurulan laik demokratik binada seksenbeş yıldır yaşarken, yeni gereksinimler karşısında projeye uygun kat eklenmesi ya da tadilat yapılmaya yerine bu bina yıkılıp yeniden yapılmaktadır. Bu arada Cumhuriyetin 'hukuk devrimiyle' kazanımı olan tüm temel yasalar da, bütünüyle değiştirilmeleri mutlak bir zorunluluk olup olmadığı tartışılmadan, "temel yasaları değiştirme cesaret ve kahramanlığıyla" teker teker değiştirilmektedir. Cumhuriyet dönemindeki temel yasaların genel gerekçelerinde ve TBMM tutanaklarında "çağdaşlık, bağımsızlık ve laik hukuk devletinin gerekliliği" vurgulanırken; şimdi yapılmakta olan yasaların gerekçelerinde "AB'yle yapılan açılımlara" yer verilmektedir. Ancak yapılan yeni yasaların da ne kadar AB değerlerini yansıttığı ise ayrı bir tartışma konusudur. Şöyle ki yeni kabul edilen CMY ile ücretsiz müdafii hakkı bile, (5320 sayılı Yasa'nın 13/1 nci maddesi ile yargılama giderleri kapsamına sokularak) ortadan kaldırılmıştır.

Temel yasaların bütünüyle değiştirilmesi, önceki temel yasalar döneminde ortaya çıkan içtihatların yani seksenbeş yıllık yargı pratiğinin önemsenmemesi, heba edilmesi anlamındadır. Her şeye yeni baştan, başlamak demektir. Yargıya bu kadar haksızlık yapılmamıştır...

Bu noktada sormak gerekiyor: Cumhuriyet döneminde yapılan hukuk devrimi ile Tanzimat hatta Osmanlı dönemi rafa kaldırılmış; yeni bir hukuksal yapı ortaya çıkarılmıştır. Şimdi ise Cumhuriyet dönemi raftaki yerine mi konulmak-

Bu anlamda Cumhuriyet savcıları ve yargıçlar, Mahmut Esat'ın kendilerine yönelik şu sözlerini görmezden gelebilirler mi: "Cumhuriyet savcıları; Meriç kıyılarında çalışan Türk köylüsünün kaybolan sabanlarından tutunuz da bu yurttta yaşayanların uğrayacakları en ufak bir haksızlıktan, hatta Bingöl dağlarının ıssız kuytularında nafakalarını bekleyen öksüzlerin gözyaşlarından siz sorumlusunuz. Türk hakimleri; sizler Türk inkılabının demir elleriyle kurulan yeni medeniyetin kıskanç bekçileri olmak mecburiyetindediniz. Vazife ve mecburiyetiniz mazinin dirilmesi ne, yeniliğin ıstırap çekmesine zaman ve imkan vermeyecektir. Dilerim ki sizlerin liyakatınızla, bilginizle doğan inançtan, bu vatanda yaşayan kim olursa olsun, 'Türk Cumhuriyeti'nde savcı var, hakim var, kimsesiz değilim' vecizesini kendilerine iman etsinler."

Evete; bu sözler, Cumhuriyet savcıları ve yargıçlar için sarfedilmiş ve sadece geçmişte kalan sözler elbette değildir. Yargıç ve savcılar, uygulamakta olan kuralları, hukuk devleti ilke ve kuralları çerçevesinde yoruma tabi tutacaklar ve hukuk devletini her koşulda yaşatmaya devam edeceklerdir. Ancak siyasi irade, hukuk ve hukuk devletinin tek muhatap ve uygulayıcısının yargıç ve Cumhuriyet savcıları olmadığını, kendisinin de hukuk devleti ilke ve kuralları ile bağlı olduğunu unutmamalıdır.

Hukuk Devleti

Bir hukuk devletinde, tüm iş ve işlemlerin, hukuk kuralları gözetilerek yapılan düzenlemelere göre yürütülmesi esastır. Gerçek bir hukuk devletinin karakteristik yanının laiklik olduğu da her düzenleme ve uygulamada gözetilmelidir. Çünkü hukuk devletinde, üstün olan sadece hukuktur ve hukukun üstünlüğü esastır. Hukuku yaratan ise insanlardır.

Hukuk devleti için, kuşkusuz egemenlik ve

kullanımının yukarıda değil; yerde yani Ulus'ta olması gerekmektedir. Ulus ise bu egemenliğini, doğrudan demokrasi yöntemleri ile kullanamaya-çağına göre, ancak temsilcileri yoluyla, yetkili organlar eliyle kullanacaktır. Bir hukuk devletinde yetkili organların görev ve yetkilerini, egemenliğin kullanımını ortaya koyacak ise Anayasa'dır. Hukuk devletinde anayasa ise ancak özgür bireylerin uzlaşması ile oluşturabilecekleri bir temel metindir. Bu metinde, yasama yetkisinin yasama organınca ulus adına nasıl kullanılabileceği açıklanır. Ulus yasama organını, serbest seçimlerle, yani sandık yoluyla oluşturacak ve yenileyecektir. Yürütme organı ve yürütme içindeki diğer yetkili birimler de kuşkusuz Anayasal sınırlar içerisinde faaliyet göstereceklerdir. Yargı organları da egemenlik yetkisini, Anayasa uyarınca Ulus adına kullanacaktır. Çünkü Ulus, bu yetkisini uzlaşması ile ortaya çıkan Anayasa'da yer alan hükümler doğrultusunda yargı organları tarafından kullanılacağını belirtir ve gösterir. Yargı organlarının yapılandırılmasını da yasama organı için konulan seçim sandığından yani siyasetten uzak tutar. Böylece tüm yetkili organlar ve erklerin, dengeli ve işbölümü içinde Ulus adına hareket etmesi sağlanır.

Ülkemizde her türlü Anayasal norma rağmen, yasama organı yürütme organını denetleyemez duruma getirilmiştir. Yürütme organı, ortaya çıkan çoğunluk iktidarı yoluyla, yasama organını istediği gibi çalıştırmakta, yasamaya hakim olmaktadır. Bu ise farklı seslerin bir arada yer aldığı yasama organında tek sesliliğinin egemen olmasına, demokrasinin çoğulculuk niteliğinin zedelenmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda, kavramlar ve kurallar çarpıtılmaya ve farklılaştırılmaya devam edilmekte, yargı organları da yürütmenin kontrolündeki yasama organının etkisine sokulmaya çalışılmaktadır. Demokratik meşruiyet söylemi kullanılarak, yargı organlarında ve yargıda da yasama organının ve dolayısıyla hukukun değil; siyasetin daha doğrusu iktidarın etkin olması amaçlanmaktadır.

Yargı organlarının, erkler ayrılığının ve bu bağlamda yargı bağımsızlığının gereği olarak yasama ve yürütme organlarına karşı bağımsızlığı da korunmak durumundadır. Örneğin; Cumhuriyet döneminde Yargıtay'ın 1935 yılına kadar Ankara'ya taşınmamasının nedeni, atlanmakta mıdır yoksa kavranamamakta mıdır? Yeni bir devletin kurulduğu, hukuk devriminin gerçekleştirildiği dönemde, siyasetin yargı üzerinde etkisinin olmaması, son sözü söyleyen yüksek mahkemenin, herhangi bir etki altında kalmaması için, Yargıtay 1920-1922

yılları arasında Sivas'ta, 1922-1935 yılları arasında Eskişehir'de görev yapmıştır. 1935 yılında ise sistemin tam olarak oturması ve yargı için gerekli koşulların oluşturulması gözetilerek Yargıtay, Ankara'ya nakledilmiştir. Bu durum, o dönemde gösterilen özden ve hassasiyete ilişkin örneklerden sadece birisidir.

Bugün yargı ile ilgili hangi konu ve kurum söz konusu edilse, demokratik meşruiyet söylemine sığınarak ve bu kavram çarpıtılarak, mutlaka yasama organınca, yargıdaki belirli organlara seçim yapma yetkisi benimsenilmeye çalışılmakta, yargıyı yargıya bırakmamanın yol ve yöntemleri üzerinde fikir yürütülmektedir. Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na ve yüksek yargı organlarına yapılan seçimlerde mutlaka yasama organının yetkili olmasının savunulması bu bağlamda akla gelen örneklerdir. Bu yolun zorlanmasının asıl nedeni, ifade edildiği gibi yasama organını kontrol edebilen yürütme organının, yasama yoluyla yargıyı da etki altına alarak, tüm erklerde tek söz sahibi olma iradesidir. Bu tablo ise şeklen birbirinden ayrı, ancak özde tüm erklerin tek merkezden kontrol edilebildiği, tek sesin etkin ve egemen olduğu, farklı seslerin baskılandığı bir mutlakiyet ve dikta rejiminin varlığı anlamına gelmektedir. Bu durum, Cumhuriyetle terk edilen sistemin, hukuk devletinin kural ve kurumları kullanılarak ve çarpıtılarak, tekrar geri getirilmesi demek, değil midir? Ancak bir hukuk devleti, hukuk kullanılarak, hukuk dolanılarak kendisinin ortadan kaldırılmasına veya dönüştürülmesine seyirci kalamaz. Bunun yol ve yöntemleri de her hukuk devletinde, yine hukuk sistemi içindeki kurullarla düzenlenir.

Demokratik meşruiyet söylemi konusunda, hep Avrupa ülkeleri örnek gösterilmekte, oradaki yasama organının ve yürütmenin yetkili olduğu konular, amaçlı olarak ortaya atılmaktadır. AB ülkeleri de bu çerçevede örnek gösterilmektedir. Ancak unutulana bir şey vardır: Çağdaş değerler ve hukuksal ilkeler, her ülkenin siyasi tarihi ve geçmişteki tecrübeleri gözetilerek, en etkin nasıl yaşama geçirilecekse, her ülkenin kurumları ona göre oluşturulmakta ve yetkilendirilmektedir. Bu nedenle, ne dünyada ne de AB'de tek tip devletler söz konusudur. Hiç bir ülke, kurum ve organlarını siyasi tarihini gözetmeden oluşturamamakta ve yetkilendirmemektedir. Türkiye Cumhuriyeti, çağdaş değerleri en etkin nasıl yaşama geçirecekse, hukuksal ilke ve değerleri en etkin nasıl yaşatıp yüceltecekse, üstünlüğün hukukunun değil, hukukun üstünlüğünü nasıl koruyup sürdürecektir, ona göre yapılandırılmıştır. Şimdi söylem kirliliği ile

hukukun üstünlüğü, etkinliği ve egemenliği yerine, iktidarın tek güç olarak ortaya çıkacağı bir yapı için alt yapı çalışması niteliğindeki bu yollar kullanılmalıdır ki bu yol, hukuk adına tehlikeli bir yoldur.

Hukuk devleti; insan haklarının, temel hak ve özgürlüklerin korunduğu, düzenlemelerinde, insanlığın ortak değerleri olan evrensel ilkeleri gözetilen devlettir. Bireyi kul olmaktan çıkartan, özgür kılan, onun hak ve özgürlüklerini korumak için en etkin yol ve yöntemleri sürekli geliştirerek işleyen bir devlettir. Ancak bugün insan hakları denilince, sadece etnik ve dinsel özgürlükler akla gelir olmuştur. Bu özgürlükler, temel haklar kapsamında belirli sınırlamalara tabi olmalarına rağmen, siyasi iktidar tarafından sınırsız özgürlükler gibi sunulmaktadır. Kuşkusuz; dinsel ve etnik haklar, temel haklar kapsamında korunan haklardandır ancak asla sınırsız değildirler.

Hukuk devletinin yaşaması için mutlaka demokrasi gereklidir. Ancak demokrasinin her konuda sınırsız özgürlüklerin geçerli olduğu değil, bir kurallar rejimi olduğu ve hak ve özgürlüklerin kapsam ve sınırlarının da bu kurullarla açıkça ortaya konulduğu bir rejim olduğu unutulmamalıdır.

Demokrasi

Demokrasi, halkın kendi kendisini yönettiği bir sistemdir. Halk doğrudan doğruya kendisini yönetemeyeceği için, bu işi seçtiği temsilcileri aracılığı ile yapmaktadır. Böylece temsili demokrasi sayesinde, yönetilenler yönetime katılmaktadır. Demokrasi, bir kurallar rejimidir ve kurulları koyan da halkın kendisidir. Bu kurullar, halkın temsilcileri olan ve serbest seçimlerle yetkilendirilen, yasama organı eliyle konulmaktadır.

Yasama organının kural koyarken, evrensel ilkeleri ve insanlık tarihinin ortak doğrularını esas alması, ayrıca ülkesinin siyasi tarihini de gözetmesi esastır. Ayrıca demokraside esas olan eşitliklerdir.

Demokrasi, çoğunluğun baskısı değil, ortaya çıkan veya bir araya gelen çoğunluk iradesinin, hukuk içindeki yönetim biçimidir. Bu yönetim

biçiminde, çoğunluk dışında kalanların hak ve özgürlükleri de gözetilir ve korunur, onlar dışlanmaz.

Demokraside, her şey kuralları ile açık, anlaşılabilir ve bilinebilir biçimde ortaya konulur. Bu yapılrken kuşkusuz gözetilmesi gereken hukuktur. Ülkemizde bu konuda, yasama organındaki çoğunluk iradesi, kendi bakışını her durumda hukuk diye sunmaktadır. Yasamadaki çoğunluk iradesi, yasa olarak ortaya çıkabilir. Ancak bu durum kabul edilen her yasanın hukuka uygun olduğunu göstermez. İşte bu noktada yasa devleti ile hukuk devleti ayrımı karşımıza çıkmaktadır. Türkiye Cumhuriyetinde ise günümüzde hukuk devletinden yasa devletine doğru bir kayış göstermektedir.

Bir hukuk devletinde tüm yasaların, hukuka uygun olması olmazsa olmazdır. Bu nedenle yasama organının iradesinin hukuksal yönden denetlenmesi için özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra Anayasa Mahkemeleri ortaya çıkmıştır. Anayasa Mahkemesi, yasama organınca kabul edilen yasaların hukuka uygun olup olmadığını denetlemekte ve hukuk devletinin devamlılığını sağlamaktadır. Ancak Anayasa Mahkemesinin denetiminden hoşnut olmayan siyasi iktidar, **"Peki, Anayasa Mahkemesini kim denetleyecektir"** diyebilmektedir. Anayasa Mahkemesinin denetlenmediği bir ülke demek; bu mahkemelerin varlık nedenlerinin ortadan kaldırılması demek, değil midir? Bu söylemini yasama geçiremeyen siyasi iktidar, bu sefer Anayasa Mahkemesine, yine demokratik meşruiyet söylemini kullanarak, yasama organı yoluyla üye seçimini gündeme taşımaya çalışmaktadır ki bu da anılan mahkemenin yapısına siyasi irade tarafından müdahale edilmesi gibi tartışmaları ciddi bir biçimde gündemde tutmaktadır.

Demokratik bir ülkede yasama organının yasa yaparken demokratik ve hukuksal kurulları gözetmesi gerekmektedir. Bu bağlamda çok sık ve hızlı yasa yapma anlamındaki aşırı yasama faaliyeti, bir hukuk devletindeki bilinebilirlik unsurunu zedelediği için yerinde bir uygulama olmadığı gibi, aşırı yasama faaliyeti, yasa yapma sürecinin

sağlıklı işleyememesine de neden olabilmektedir. Ülkemizde son dönemlerde fazla yasa çıkarmak, yasama organı için olumlu bir nitelik gibi sunulmakta ise de ortaya çıkan fazla sayıdaki yeni yasalar, birbirleri arasında yaratılan çelişki de gözetildiğinde, hukuk devleti niteliğine, demokratikliğe yarar değil; zarar vermektedir.

Yargı bağımsızlığı

Yargı bağımsızlığı, için kuşkusuz önce hukuk devleti ve erkler ayrılığının varlığı gerekmektedir. Ülkemizde yargı denildiğinde ilk akla yargı reformu ya da yargı bağımsızlığı kavramları gelmektedir.

Yargı reformu gerçek bir yargı bağımsızlığının sağlanabilmesi için gereklidir. Yargı bağımsızlığı konusu, beş boyutlu bir konudur. Bunlar yasama organına karşı bağımsızlık, yürütme organına karşı bağımsızlık, yargının kendi içinde bağımsızlığı, yargının medya ve çevreye karşı bağımsızlığı, yargıcın kendisinden ve kendisine yönelen etkilerden bağımsız olmasıdır ki son iki boyut tarafsızlık konusunu, ilk üç boyut ise ayrıca yargıç güvencesini karşımıza çıkarmaktadır. Her bir boyut ayrı bir yazı konusu olacak genişlikte olup, her boyuttaki sorunlar da yine ayrı ayrı yazı konusu olabilecek derecededir.

Yargı bağımsızlığı yönünden, ülkemizde yaşanan sorunlar artarak devam etmekte, bu sorunların çözümüne yönelik yapıldığı söylenen her düzenleme ise sorunların iyice artmasına neden olmaktadır. Gerçek bir yargı bağımsızlığı için, yargıyı yargıya bırakma iradesi sergilenmemektedir. Hatta siyasi iktidar tarafından açıkça, "**yargı yargıya bırakılmaz**" denilerek, yargı bağımsızlığını sağlamaya yönelik siyasi iradesinin söz konusu olmadığı ortaya da konulmaktadır. Tam bir yargı bağımsızlığı için, yargıda reform şarttır. Çünkü yargı gelişen ve değişen koşullara uygun yapılandırılmamakta ve buna uygun etkin düzenlemelerden uzak durulmaktadır. Bu nedenle yargı reformu konusu, ülkemizde her zaman gündemdeki yerini korumaktadır.

Yargı alanında yapılan her düzenleme, günümüzde yargıda reform olarak sunulmaktadır. Ancak buna rağmen, yargı reformu gereksinimi hiçbir zaman ortadan kalkmamaktadır. Çünkü yargı reformu adı altında yapılanlar, gerçekte yargı reformu ile bağdaşmayan düzenlemelerdir. Ayrıca gelişmeler paralelinde, yargı alanında düzenlemelerden de ısrarla uzak durulmaktadır.

Yargı reformu, hukukun üstünlüğü, etkinliği ve egemenliğini sağlamak için gereklidir. Yargı

reformu, yargı bağımsızlığını erkler ayrılığı ekseninde evrensel ölçütler düzeyinde sağlamak için gereklidir. İnsan haklarını etkin koruyabilmek için gereklidir. Hak arama özgürlüğünü, adil yargılanmayı sağlayabilmek için gereklidir. Bunun için farklı düzenlemelere duyulan gereksinim, yargıçlara, savcılara, avukatlara, adalet personeline ayrıcalık sağlamak anlamında olmayıp; sistemin etkin işleyebilmesi, sonuçta bireylerin korunabilmesinden kaynaklanmaktadır.

Reform, mevcut sorunların çözümü için mutlaka yapılmalıdır. Ayrıca hukuk, canlı bir varlıktır. Bu nedenle hukuk dünyasında sürekli gelişmelerin yaşanması kaçınılmazdır. Bu gelişmelere ayak uydurabilmek, evrensel ölçütleri yakalayabilmek için reform düşüncesine açık ve yatkın olmak, bunları yaşama geçirmek zorunludur.

Yargı reformu konusunda iki boyutta yaklaşılmalıdır. Bunlardan birincisi düzenleme boyutu ikincisi ise uygulama boyutudur. Gerçek bir yargı reformu için öncelikle, yapılması gereken düzenlemeler ivedilikle ve içtenlikle gerçekleştirilmelidir. Bunun için de siyasi iradenin reform düşüncesini içselleştirmiş olması gerekmektedir. Ancak olması gereken düzenlemeleri yaparak yargıda reformu gerçekleştirmek de olanaklı değildir. Düzenlemelerin uygulamaya da yansımaları, ayrıca hukuksal dayanağı olmayan bir kısım uygulamalardan dönülmesi, uygulayıcılarında reform düşüncesine yatkın hareket etmesi şarttır.

Yargı reformu konusunda ülkemizde çok şeyler söylenmesine rağmen, yargıda reform için yapılması gerekenler '**somut olarak**' ortaya konulmamaktadır. YARSAV, yargıçlık ve savcılık mesleklerinden hareketle, kendi tüzüğünün 4. maddesinde yargıda reform için öncelikle yapılması gerekenleri, '**ilkeler**' başlığı altında sıralamıştır.

Herhangi bir konuda reform söz konusu olacaksa, kuşkusuz bir yol haritası olmalıdır. Bu haritada ise kısa, orta ve uzun vadede erişilmesi düşünülen hedefler saptanmalıdır. Yargıda reform konusunda ise kuşkusuz kangren hale gelen sorunlar nedeniyle yapılması gerekenleri orta ve uzun vadeye yaymak, mevcut sorunları geleceğe de taşımak anlamına da gelmektedir. Bu nedenle reform için yapılması gereken düzenlemeleri kısa vadeli hedefler olarak görme zorunluluğu vardır. Ancak reform için kuşkusuz Anayasa değişikliği gerektiren konuların da bulunduğu gözetildiğinde, Anayasa değişikliği söz konusu olmadan yapılabilecek düzenlemelere öncelik verilebilir. Ancak gerçek bir reform, 1982 Anayasası'nın yargı bölümü bu haliyle kaldığı sürece gerçekleştirilemez.

Yargı reformu konusunda önümüzde duran en büyük engel, kuşkusuz 1982 Anayasası'dır. Anayasanın yargı ile hükümleri, erkler ayrılığı anlayışını her yönüyle yansıtmaktan ve gerçek bir yargı bağımsızlığını sağlamaktan uzaktır. Anayasa-daki birçok hükümle, adeta yargı bağımsızlığına çekinceler konulmuştur. Yargı bağımsızlığına çekince koyan bir Anayasal sistem içerisinde ve bu sistem korunarak gerçek bir yargı reformu düşüncesi yaşama geçirilemez.

1982 Anayasasına baktığımız zaman, bugüne kadar Anayasa'nın değişmeyen tek bölümünün yargı bölümü olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü Anayasa'nın yargı bölümünde 1999 yılında Danıştay'la ilgili olarak, 2001 yılında Anayasa Mahkemesi'yle ilgili olarak ve 2004 yılında da İHAM kararı nedeniyle artık zorunluluk boyutunda DGM'ler konusunda yapılan üç değişiklik dışında, asıl sorun yaratan madde ve hükümler yerli yerinde durmaktadır. 1982 Anayasası'nın yargıya bakışını yansıtan iskeleti, omurgası değişmemiştir. Oysa yargıda reform ve yargı bağımsızlığı konusu, tüm siyasi partilerin üzerinde uzlaştığı bir konudur. Buna rağmen Anayasa'da yapılması gereken düzenlemeler bir türlü yaşama geçirilememiştir. Kuşkusuz burada en önemli faktör, yargıda reform ve yargı bağımsızlığı yönünden yapılması gerekenlerde tam bir uzlaşının sağlanamamış olmasıdır. Bu noktada da söylenmesi gereken; **şimdiye kadar iktidarlara, muhalefetin konuya yaklaşımının farklı olması, siyasi iktidarı kullananların 1982 Anayasası ile kendilerine tanınan yargı üzerindeki güçlerinden vazgeçmek istememeleridir. İşte reform düşüncesini en başında baltalayan, olması gereken düzenlemelerin ortaya çıkmasını engelleyen anlayış ta bu anlayıştır...**

Türkiye'de yargı konusunda anayasal yapı ve ilkeler hep olağanüstü dönemlerde belirlenerek yaşama geçirilmiştir. 27 Mayıs, 12 Mart ve 12

Eylül dönemleri buna örnektir. Yargı alanında yapılacak düzenlemelerin tek bir siyasi parti iktidarı tarafından gerçekleştirilmesi, yargıya iktidar partisinin bakışı ekseninde biçim verme eleştirilerine de neden olmaktadır. Bu nedenle, Anayasal düzenlemeler ya kurucu iktidarlara yapılmış ve öylece bırakılmış ya da uzlaşa sağlanmadığı için veya siyasi iktidarlara mevcut yapıdan hoşnut oldukları için gerçekleştirilememiştir. Erkler ayrılığı boyutu gözetildiğinde, yasama organınca, sadece iktidar partisinin bakışı ekseninde yargı alanının düzenlenmesi, iktidar partisinin aynı zamanda yürütme gücünü de elinde bulundurması nedeniyle doğru değildir, doğru sonuçlar da vermemektedir.

Bugün siyasi irade, 12 Eylül Anayasasında yer alan ve yargı bağımsızlığı yönünden asla savunulmayacak ve adeta yargı bağımsızlığına çekince koyan hükümlere olabildiğince sarılmakta, bu hükümlerin değişmesini hiçbir biçimde gündeme taşımamakta, buna karşın, yargı bağımsızlığının gereği olarak korunması zorunlu hükümleri tartışmaya açmaktadır. Bu tablo siyasi iktidarda, yargıda reform yapma iradesinin değil, bağımlı bir yargı yaratma düşüncesinin varlığını göstermektedir.

Türkiye Cumhuriyetini kuranlar ve hukuk devrimi ile Cumhuriyet'e; demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti niteliği sağlayanlar, 2010 yılında nasıl Bir Türkiye Cumhuriyeti düşünmüş olabilirler? Bugün, içinde bulunduğumuz tablo, bu düşüncelerle ne kadar örtüşmektedir? Son sorunun yanıtı olumlu olmadığına göre, somut çözümler doğrultusunda atılacak adımlar olduğu tartışmasızdır. Hukuk düzeni ve hukuk sistemi içerisinde, bu adımların atılması olanaklı olduğuna göre, hukuksal adımların atılmasını engelleyen nedir diye kendimizi sorgulamamız ve hukukun üstünlüğünü sürekli kılmanın araçlarını, yol ve yöntemlerini geliştirmemiz gerekmektedir...

İZMİR İktisat Kongresi

Yazan: Dr. Yıldırım KOÇ

Mudanya mütarekesi 11 Ekim 1922 tarihinde imza edildi ve Ulusal Kurtuluş Savaşımız zaferle sona erdi. 20 Kasım 1922 tarihinde Lozan Barış Antlaşması için görüşmeler başladı ve görüşmelerin ilk devresi 4 Şubat 1923 tarihinde sona erdi. İzmir İktisat Kongresi ise 17 Şubat – 4 Mart 1923 tarihlerinde gerçekleştirildi.

İzmir İktisat Kongresi'nde kabul edilen kararlar arasında "İşçi Grubunun İktisat Esasları" da bulunmaktadır. Son derece ilginç ve önemli olan bu kararlara bakmadan önce, iki sorunun yanıtı verilmelidir:

Ulusal Kurtuluş Savaşı sırasında işçi örgütlerinin tavrı neydi?

İşçiler lehine böylesine önemli kararlar hangi etmenlerin etkisiyle kabul edildi?

1920'lerde Türkiye İşçi Sınıfı

Ulusal Kurtuluş Savaşı sırasında, İstanbul, İzmir, Adana ve Bursa gibi yerler dışında "milli hudutlar içinde" 33 bin işyerinde toplam 76 bin işçi çalışıyordu. Bu işçilerin 35 bini tekstil, 17 bini deri işleme işkolundaydı. Metalurji işkolunda 8 bin, ağaç ve marangozluk işyerlerinde de 6 bin işçi vardı. İşyeri başına düşen ortalama işçi sayısı, 2,3'tü. Diğer bir deyişle, bu işletmeler, gerçek anlamda birer kapitalist işletme olmaktan çok, esnaf ve sanatkara ait işyerleriydi (kapitalist üretimin önkoşulu olan genişletilmiş yeniden üretim yerine, basit yeniden üretim söz konusuydu).

1923 ve sonrasında Türkiye'de mülksüzleşme değil, bir mülklüleşme dönemi yaşandı. Ülkeyi terk eden Ermeni ve Rumların arazileri, işyerleri ve binaları birçok insana yeni olanaklar sağladı. On yılı aşkın süredir devam eden savaşlar nedeniyle ülkenin üretken insangücü ciddi biçimde zarar görmüştü. Toprak işleyebilecek durumda olanlar oldukça kolay biçimde arazi edinebiliyordu. Ayrıca, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde ülkedeki vasıflı işgücünün büyük bölümünü oluşturan Ermeni ve Rumların artık büyük ölçüde bulunmamasına bağlı olarak, bir meslek edinen ve bir parça vasıf kazanan kişilerin kendilerine ait işyeri açma olanakları vardı.

1927 yılında bir sanayi sayımı yapıldı. Bu sayımın sonuçlarına göre, Türkiye'de 65 bin işletmede 257 bin kişi çalışıyordu. Bu işletmelerin yüzde 36'sı tek kişilikti, yalnızca işyerinin sahibi çalışıyordu. İşletmelerin yüzde 8'inde ise, yalnızca işyeri sahibi ve aile üyeleri bulunuyordu. İşletmelerin diğer yüzde 36'lık bölümünde, işyeri sahibi dahil, 2-3 kişi çalışıyordu. 4 ve daha fazla sayıda kişinin çalıştığı işyerlerindeki 166 bin kişiden 11 bini patron, geri kalanı işçi ve memurdu. Tüm Türkiye'de, çalışan kişi sayısının 100'ün üstünde olduğu işyeri sayısı 155 idi.

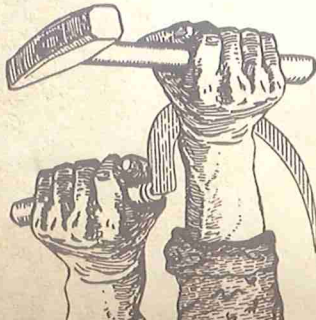
Diğer bir deyişle, 1920'li yıllarda Türkiye'de tek veya ana gelir kaynağı işgücü satışı olan güçlü bir işçi sınıfı yoktu. Ücretli çalışanların önemli bir bölümü tam mülksüzleşmemiş kişilerdi. Bu kişilerin örgütlülük düzeyi de çok geriydi.

Diğer bir deyişle, 1920'li yıllarda Türkiye'de tek veya ana gelir kaynağı işgücü satışı olan güçlü bir işçi sınıfı yoktu. Ücretli çalışanların önemli bir bölümü tam mülksüzleşmemiş kişilerdi. Bu kişilerin örgütlülük düzeyi de çok geriydi.

Sendikalar ve Ulusal Kurtuluş Savaşı

Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın verildiği dönemde Anadolu'da tüm olanaklar ortak bağımsızlık hedefi için seferber edilmişti. Bu nedenle, 1920'lerin başlarında Anadolu'da bağımsız işçi örgütleri son derece zayıftı.

İstanbul ise 1919-1923 yıllarında son derece canlı bir dönem yaşadı. İşgalci güçlerin ülkelerindeki göreceli demokratik ortam, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) kurulmasını gerekli kılan siyasal ve toplumsal koşullar ve bu

Örgütün kuruluşu (1919), işgalci güçler arasındaki çelişkiler, Bolşevizm korkusu ve ulusalcı güçlerin etkileri, oldukça geniş bir özgürlük ortamında çok çeşitli işçi örgütlenmelerinin doğmasına yol açtı.

İstanbul'daki emperyalist işgal kuvvetlerinin bu yıllarda sendikaların çalışmalarına ve mücadelelerine hoşgörüyü yaklaşmalarının en önemli nedeni ise, İstanbul sendikalarının emperyalizme ve emperyalist işgale açıkça karşı çıkmamalarıydı. İstanbul sendikaları, ücretler ve 1 Mayıs kutlamaları konusunda gösterdikleri duyarlılığı İzmir'in işgali, İstanbul'un işgali, Anadolu'da emperyalist işgal ve zulüm konularında göstermediler, Ulusal Kurtuluş Savaşı'na destek vermediler. Destek, tek tek işçiler düzeyinde kaldı.

Diğer taraftan, bu yıllarda İstanbul sendikaları üzerinde büyük etkisi olan Hüseyin Hilmi (İştirakçi Hilmi), Fransızlara ait Tramvay Şirketi'ndeki greve destek için İngiliz İşgal Kuvvetleri Komutanı'ndan para alabiliyordu [3].

Hüseyin Hilmi veya yaygın bilinen adıyla İştirakçi Hilmi, 1910 yılında Osmanlı Sosyalist Fırkası'nı kurdu. Fırka'nın çalışmaları bir süre sonra durduruldu. Hüseyin Hilmi 1913 yılında Sinop'a sürüldü. İki yıl sürgün hayatı yaşadı. İştirakçi Hilmi 1919-1922 döneminde İstanbul'da işçi sendikaları ile yakından bağlantılıydı. Dönemin önemli iki grevinden birini yönetti, birini destekledi.

İştirakçi Hilmi 1919 yılında Türkiye Sosyalist Fırkası'nı kurdu. Partinin programında üretim ve değişim araçlarının milli bir temele dönüştürüleceği belirtiliyordu. Mete Tunçay, bu hükmü, devletleştirme olarak yorumlamaktadır [4]. Partinin programının 11. maddesi ise şöyleydi: "Şimendifer, maden ocakları, bankalar, şirketler ve sair buna mümasil müessesat-ı iktisadiye ile bilimum vesait-i istihsaliye ve imaliyenin içtimai bir hale ifrağı, yani Devlet tarafından idaresi." Diğer bir deyişle, en genel hatlarıyla sosyalizmi savunan bir programdı.

Bu parti enternasyonalistti de. Programın giriş bölümünde, aynı amacı güdenlerle uluslararası düzeyde işbirliği yapılması ilkesi kabul edilmişti.

Partiyi İkinci Enternasyonal'in 1919 yılında toplanan Bern Kongresinde iki kişi temsil etti. İkinci Enternasyonal'in 1920 yılında toplanan Cenevre Kongresine de Hüseyin Hilmi imzasıyla "Türkiye Sosyalist Fırkası Tarihi" başlıklı bir rapor sunuldu [5].

Ancak İştirakçi Hilmi, o yıllarda Anadolu'da emperyalizme karşı kanla, ateşle verilen Ulusal Kurtuluş Savaşı'na karşıydı. Mete Tunçay bu konuda şunları yazmaktadır [6]:

"Türkiye Sosyalist Fırkası'nın Milli Mücadeleye karşı olumsuz bir tavır takındığı söylenmiştir; bu söylenti herhalde doğrudur... (Hüseyin Hilmi'nin yayımladığı) İdrak... kurtuluşu galip devletlerin iyiniyetlerinden beklemektedir."

İştirakçi Hilmi bununla da yetinmemekte, İngiliz İşgal Kuvvetleri'nden, yani işgalci emperyalist güçlerden para almaktaydı. İngiliz İşgal Kuvvetleri'nin başında bulunan İngiliz Generali Harington anılarında Hüseyin Hilmi'yle yakın ilişkileri olduğunu belirtmektedir [7]. İştirakçi Hilmi'nin İngilizlerle yakın ilişkisi ve grevler sırasında onlardan para aldığı, Zeki Cemal'in Meslek Dergisi'nde 1925 yılında yayımlanan yazısında da yer almaktadır [8].

Bu yıllarda İstanbul sendikaları üzerinde, 1919 yılında kurulan Komünist Enternasyonal'in ve 1921 yılında kurulan Sendikalar Kızıl Enternasyonal'i'nin (Profintern) de etkisi vardı. Örneğin, ağırlıklı Rum ve Ermeni işçilerin üyesi bulunduğu Beynelmilel İşçiler İttihadi, Profintern üyesiydi. 1919 yılında Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası kuruldu. Daha sonra Türkiye Komünist Partisi'nin İstanbul kanadı olan Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası'nın işçiler arasındaki çalışması, 1921 yılında kurulan Türkiye İşçi Derneği aracılığıyla yürütülüyordu. Türkiye İşçi Derneği'nin fazla bir varlık gösterememesi üzerine, 1923 yılı başlarında İstanbul İşçi Teşkilatları Heyet-i Müttehidesi oluşturuldu. Bu birliktelik, siyasal partileri ve çeşitli işçi cemiyetlerini birlikte barındırıyordu. Sosyalist-komünist çizgideki bu örgütler Ulusal Kurtuluş Savaşı'na

örgütsel bir destek vermediler. Emperyalizme karşıydılar; ancak anlaşıldığı kadarıyla Anadolu'daki mücadeleden umutları yoktu. Sınıf mücadelesini savundular; milli mücadeleyi ihmal ettiler.

Ayrıca, Amele Siyanet Cemiyeti gibi işverenlerin denetiminde örgütlenmeler de doğdu. Ancak bu örgüt de Ulusal Kurtuluş Savaşı'na destek vermedi.

Diğer bir deyişle, **Ulusal Kurtuluş Savaşı** sırasında **İstanbul sendikalarının işbirlikçi veya duyarsız tavrı, Türkiye işçi sınıfı ve sendikacılık hareketi tarihinin kara bir sayfasıdır.**

Bu nedenle de İzmir İktisat Kongresi düzenlenirken, bu örgütlerden temsilci istenmedi.

Türkiye işçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası'nın önderi Şefik Hüsnü, bu durumdan şöyle şikayet ettiğinden haklı değil:

"Kongre'de kendi mevkii ve fikriyatının ehemmiyeti bu kadar büyük olan amele sınıfının temsili meselesinin son derece ihmal edilmiş olmasına hayret ve teessürden kendimizi alamıyoruz. Mevcut amele cemiyetlerine, toplu işçi zümrelerine müracaat edilecek yerde, köy ve şehir erbab-ı mesaisi namına gönderileceklerin tayini vali ve mutasarrıflara havale edilmiştir. Ve bu tayin adeta bir memur nasbı gibi bir şekilde yapılmaktadır. Amele işleri ile az veya çok alakası olan bazı kimseler istimzaç edilmeksizin, reyleri sorulmaksızın, İstanbul'dan İktisat Kongresine amele murahhasları tayin olunmuştur."[9]

İktisat Kongresi'nin Amacı

İktisat Kongresi'nin amacı, tam bağımsızlıktı. Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın belirttiği gibi, "istiklâl-i tâm için şu düstur var: **"Hakimiyet-i milliyeye, hakimiyet-i iktisadiye ile tarsin edilmelidir... Siyasî ve askerî muzafferiyetler ne kadar büyük olursa olsun, iktisadi zefeyle tetviç edilemezse semere-i netice payidar olamaz."**

Osmanlı'dan devralınan zayıf ve bağımlı iktisadi yapıyla bu amaca ulaşabilmek olanaklı değildi. Bu dönemde işletmelerin çoğu yabancı sermayeye aitti. Kemal Paşa İzmir İktisat Kongresi'ni açış konuşmasında Osmanlı'nın bu

durumunu çeşitli biçimlerde ele aldı. Şunu söyledi: [10]

"Mazide, Tanzimat devrinden sonra ecnebi sermayesi müstesnâ bir mevkie malikti, Devlet ve hükümet ecnebi sermayesinin jandarmalığından başka bir şey yapmamıştır. Her yeni millet gibi Türkiye buna muvafakat edemez. Burasını esir ülkesi yaptırmayız."

Bu kötü miras üzerinde ekonomik egemenliğin inşa edilebilmesi ise milli bir programla, farklı sınıfların milli hedefler için birleşmesiyle mümkündü. Gazi Mustafa Kemal Paşa açış konuşmasında şunları söyledi: [11]

"Esaslı bir program tesbit etmek, program üzerine bütün milleti hemahenk olarak çalıştırmak lazımdır. Bizim halkımızın menfaatleri yekdiğerinden ayrılrı sunuf halinde değil, bilâkis mevcudiyetleri ve muhassala-i mesaisi yekdiğerine lazim olan sınıflardan ibarettir. Bu dakikada samilerim çiftçilerdir, sanatkârlardır, tüccarlardır ve ameledir. Bunların hangisi yekdiğerinin muarızı olabilir. Çiftçinin sanatkâra; sanatkârın çiftçiye ve çiftçinin tüccara ve bunların hepsine, yekdiğerine ve amele muhtaç olduğunu kim inkâr edebilir."

Bugün mevcut olan fabrikalarımızda ve daha çok olmasını temenni ettiğimiz fabrikalarımızda kendi amelemiz çalışmalıdır. Müreffeh ve memnun olarak çalışmalıdır. Ve bütün bu saydığımız sınıflar aynı zamanda zengin olmalıdır."

Türkiye Cumhuriyeti, 1932 yılına kadar Cemiyet-i Akvam'a (Milletler Cemiyeti) üye olmadı. Buna bağlı olarak, Uluslararası Çalışma Örgütü'ne (ILO) de üye değildi. Bu dönemde Türkiye'nin en yakın işbirliğini yaptığı ülke, Sovyetler Birliği'ydi. Sovyetler Birliği de Milletler Cemiyeti'ne ve ILO'ya üye değildi.

İzmir İktisat Kongresi'ne yabancı konuk olarak yalnızca Azerbaycan Cumhuriyeti Ankara Sefiri İbrahim Abilof ve Rusya Sovyet Cumhuriyeti Ankara Sefiri Aralof davet edildi ve katıldı. Aralof, Kongre sonrasında yaptığı açıklamada şunları söyledi: [12]

"Bundan sonra kat'iyyen eminiz ki Türkiye halkı kendi iktisadi ile alakadar olarak mukadderatına hakim olacak ve garp ile beraber umum kapitalizme karşı duracaktır." İktisat Kongresi'nde işçiler lehine önemli kararlar alınmasında işçilerin bağımsız sendikal ve siyasal örgütlü gücü değil, milli bir ekonomi yaratma çabası ile Sovyetler Birliği'yle iyi ilişkileri sürdürme kaygıları etkili oldu.

İktisat Kongresi İşçi Grubunun İktisat Esasları

İktisat Kongresi'nde İşçi Grubu'nu oluşturan kişilerin dikkatle belirlendiği konusunda kuşku yoktur. Nitekim, İşçi Grubu Başkanlığı'na Aka Gündüz getirildi.

1885 doğumlu Aka Gündüz'ün asıl adı Emin Ali idi. Selanikli idi. Babası subaydı. Başladığı askeri eğitime sağlık nedenleriyle ara verdi. 31 Mart Olayı sonrasında Hareket Ordusu'na katıldı. İstanbul'un işgalinden sonra İngilizler tarafından Malta'ya sürüldü. Kısa bir süre sürgünlükten sonra serbest kaldı. 1932-1946 döneminde Ankara milletvekilliği yaptı ve 1958 yılında öldü. Diğer bir deyişle, Atatürk'ün güvendiği insanlardan biriydi.

İktisat Kongresi'nde İşçi Grubunun İktisat Esasları 34 madde olarak kabul edildi. Bunların büyük bir bölümü Ticaret, Ziraat Sanayi ve Amele Gruplarının oybirliğiyle benimsenirken, bazılarında oybirliği sağlanamadı.

İşçi sınıfı açısından bakıldığında ortaya çıkan tablo son derece önemlidir.

İzmir İktisat Kongresi'nden sonraki yıllarda Türkiye'de işgücünden başka satacak bir şeyi olmayan ücretlilerin önemli bir bölümü memur statüsünde istihdam edildi.

Siyasal bağımsızlığı tamamlayacak iktisadi bağımsızlığın altyapısını oluşturacak sanayileşme için gerekli becerili, nitelikli ve sürekli işgücünün sağlanması için ücretlilere önemli hakların verilmesi

gerekiyordu. Ayrıca, Osmanlı'dan devralınan ümmetin ve aşiret-boy ilişkilerine dayalı toplumsal yapının, çağdaş bir ulusa dönüştürülmesi için de becerili ve nitelikli işgücünün devlet tarafından sürekli biçimde istihdam edilmesine ihtiyaç vardı (özellikle öğretmenler). Bunların yanı sıra, Ulusal Kurtuluş Savaşı, yalnızca emperyalist ülkelere ve onların taşeronu Yunanistan'a karşı değil, aynı zamanda Osmanlı'ya karşı da verilmişti. Yeni bir devlet inşa ediliyordu. Yeni devletin bürokratları da becerili ve nitelikli ücretliler arasından yetiştirilecekti. Bu üç ana etmen, mülksüzleşmiş ücretlilerin en nitelikli kesimlerinin devlet tarafından istihdam edilmelerini gerektiriyordu. Buna karşılık, özellikle Çanakkale Savaşı ve Sakarya Savaşı'nda, Osmanlı döneminde yetişmiş insangücümüzün önemli bir bölümü şehit olmuştu. Ermeni ve Rum nüfus da iyice azalmıştı.

Bu koşullarda, İzmir İktisat Kongresi'nde İşçi Grubu'nun taleplerinin önemli bir bölümü ve bazı açılardan fazlası, 1926 yılında kabul edilen 788 sayılı Memurin Kanunu ile dönemin nitelikli ve becerili ücretlilerine sağlandı. Memur statüsünün dışında kalan ve büyük çoğunluğu tam olarak mülksüzleşmeden ücret karşılığı çalışan kişiler ise bu haklara daha sonraki yıllarda kavuştu.

Bu kararların en önemlileri ve bu konuda daha sonraki yıllarda meydana gelen gelişmeler aşağıda sunulmaktadır:

"Madde 1 – Amele namıyla hitap edilmekte olan kadın ve erkek erbab-ı sây ve ameleye bundan böyle işçi denilmesi. (müttefikan kabul)."

"Amele" sözcüğü Arapça "amel" (iş) sözcüğünden türetilmiştir. Kongre'nin bu konudaki kararı ancak İkinci Dünya Savaşı sonrasında etkili olarak uygulandı. O tarihe kadar bazı işçi örgütleri de bu sözcüğü kullandı. Örneğin, 1925 yılının ilk yarısında önemli bir örgütlenmenin adı Amele Teali Cemiyeti idi. Ancak yine de "işçi" kavramının yerleştirilmesi konusundaki bir karar önemlidir.

"Madde 3 – Meb'us ve belediye intihâblarında temsil-i meslekî usulünün kabulü. (Üç grup ekseriyetle kabul, ticaret red)."

Türkiye'de günümüzde bile milletvekili seçilen ve yerel yönetimlerin çeşitli organlarında görevlere getirilen işçilerin sayısı son derece azdır. Milletvekili ve belediye seçimlerinde işçilerin temsilcilerinin de seçilmesi önerisi önemlidir. Ancak daha sonraki yıllarda bu öneri uygulanmadı.

"Madde 4 – Dernekler yani sendikalar hakkının tanınması. Tatil-i Eşgâl Kanununun yeniden işçilerin hakkını tanımak üzere tetkik ve tanzimi. (müttefikan kabul)."

1909 yılında kabul edilen Tatil-i Eşgâl Kanunu, kamuya yönelik hizmetlerde sendikaların örgütlenmesini yasaklıyordu. Kongre'de bu kanunun yeniden düzenlenerek işçilerin hakkını tanımayı hedeflemesi, önemli bir tabvirdir.

"Madde 5 – Ziraattan maada sanayi işçileri ile bilûmum işçiler için (bir saat) istirahat müddeti hariç

olmak üzere çalışma müddetinin sekiz saat olarak kabulü. (müttefikan kabul).”

Dünyada çok az ülkede günlük sekiz saatlik çalışmanın uygulandığı bir dönemde bu konunun oybirliğiyle kabul edilmesi önemlidir. Sekiz saatlik işgünü, daha Ulusal Kurtuluş Savaşı sürerken Zonguldak kömür işçilerinin çalışma koşullarını düzenleyen 151 sayılı Yasa'da gündeme gelmişti. 10 Eylül 1337 (1921) tarihinde kabul edilen 151 sayılı Ereğli Havzası'nda çalıştırılan maden işçilerinin günlük çalışma süresini 8 saatle sınırlandırıyor. İzmir İktisat Kongresi'nde oybirliğiyle alınan bu karar, Ereğli kömür işçileri için kabul edilen düzenlemenin tarım işçileri dışındaki işçilere yaygınlaştırılması talebidir. Bu düzenleme 1936 yılında kabul edilen ve 1937 yılında yürürlüğe giren 3008 sayılı İş Kanunu ile gerçekleştirildi. İşçi sınıfının memur statüsünde istihdam edilen kesimi ise bu haktan 1926 yılından itibaren yararlandı.

“**Madde 6** – Sekiz saat çalışan bir işçinin gece dahi çalıştırılmasına mecburiyet hasıl olduğu takdirde yalnız dört saat çalıştırılacak ve tam gündelik alacak. Yalnız gece çalıştırılan işçiler gündüz işçisi gibi sekiz saat çalışır, fakat iki kat gündelik alır. (birinci fıkraya müttefikan kabul ikinci fıkraya üç grup red, işçiler ısrar).” Oybirliğiyle kabul edilen birinci fıkraya günümüzde bile geçerli değildir. Bu maddenin anlamı, günlük sekiz saatlik çalışmayı tamamlayan işçinin dört saat daha çalışması durumunda, fazla çalışma ücretinin yüzde 100 zamlı ödeneceğidir. Yürürlükte bulunan mevzuata göre, bu nitelikteki fazla çalışma yüzde 50 zamlı olarak ödenmektedir.

“**Madde 7** – Maden ocaklarında çalışan işçilerin altı saatlik mesaisinin bir gündelik itibar olunması. Ve maden ocaklarında onsekiz yaştan dün olanlarla kadınların çalıştırılmaması. (müttefikan kabul).”

Maden ocaklarında çalışan işçinin altı saat çalışıp sekiz saatlik ücret alması talebinin oybirliğiyle kabul edilmiş olması önemlidir. Böyle bir uygulama günümüzde bile yoktur. Ayrıca, kadınların yeraltında çalışmalarının yasaklanması istemi de oybirliği kabul edilmiştir. Diğer taraftan, onsekiz yaşın altındaki erkek işçilerin maden ocaklarında çalıştırılma yasağı talebi, 1921 yılında kabul edilen 151 sayılı Yasa'da (Madde 2) Ereğli maden işçileri için kabul edilmiş olan uygulamanın yaygınlaştırılmasıdır.

“**Madde 10** – Bilümmü müesseselerde sabit işçi olarak istihdam edilen kadınlara doğurmadan evvel ve sonraya ait olmak üzere sekiz hafta ve her ay üç gün izin verilmesi. Ve bu gündelikleriyle aylıklarının tamam verilmesi.” (müttefikan kabul).”

Kongre'nin oybirliğiyle doğumdan önce ve sonra sekizer haftalık ücretli doğum izni talep etmesi son derece önemlidir. Türkiye'de işçi statüsünde istihdam edilen ücretliler için bu uygulama ancak 2003 yılında gerçekleştirilebildi. Kadın işçiler bugün bile tam aylıklarını değil, buna yakın bir miktar olan geçici işgöremezlik ödeneğini almaktadır. Memurların hakları 1926 yılında verildi.

“**Madde 11** – Bilümmü işçi gündeliklerinin memleket maişetiyle mütenasib olarak hadd-i asgari miktarının her üç ayda bir defa dernekler teşekkül edinceye kadar işçi mümessilleri hazır olduğu halde belediye meclislerince tayiniyle müesseseler tarafından vacib-ül-ittibâ olmak üzere neşir ve ilanı. (müttefikan kabul).” 1921 yılında kabul edilen 151 sayılı Yasa'ya göre (Madde 11), Ereğli kömür işçileri için asgari ücret belirlenecekti. İktisat Kongresi'nin oybirliğiyle aldığı karar, asgari ücret uygulamasını tüm işçilere yaygınlaştırmayı ve asgari ücreti üç ayda bir gözden geçirmeyi talep etmektedir. Asgari ücret 1936 yılında kabul edilen 3008 sayılı İş Yasası'nda yer aldı; ancak ilgili yönetmeliklerin çıkarılmasının gecikmesi nedeniyle 1951 yılından itibaren uygulandı.

“**Madde 12** – İşçi gündelik ve aylıklarının umum müesseselerde nakden ve muntazaman verilmesi. (müttefikan kabul).”

Oybirliğiyle kabul edilen bu talep de 1936 yılında kabul edilen İş Yasası'nda yer aldı.

“**Madde 13** – Haftada bir gün işçilere istirahat müddetinin verilmesi... (müttefikan kabul).”

Oybirliğiyle kabul edilen bu talep 15 Ocak 1924 tarihinde kabul edilen 394 sayılı Hafta Tatili Hakkında Kanun ile uygulamaya sokuldu. Memurlar ise bu haktan yararlanabiliyordu.

“**Madde 14** – (1 Mayıs) gününün Türkiye İşçileri bayramı olarak kanunen kabulü. (sanayi ve işçi müttefikan, çiftçi ve tüccar ekalliyetle kabul).”

Sanayicilerin ve işçilerin 1 Mayıs'ın Türkiye İşçileri bayramı olarak kabul edilmesini gündeme getirmesi ilginçtir. 1 Mayıs, 1921 ve 1922 yıllarında kutlanmıştı. 27 Mayıs 1935 gün ve 2739 sayılı Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun ile 1 Mayıs günü Bahar Bayramı olarak genel tatil kabul edildi. Ancak genel tatilde işçilere herhangi bir ücret ödenmiyordu. 12 Eylül darbesinden sonra Millî Güvenlik Konseyi 17 Mart

1981 günü kabul ettiği 2429 sayılı Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun'da 1 Mayıs'ı genel tatil olmaktan çıkardı. 1 Mayıs'ın ücretli genel tatiller arasına yeniden sokulabilmesi ise 2009 yılında gerçekleştirildi.

“Madde 15 – Sabit işçilerin hafta tatilleriyle resmi günlerde ve işçi bayramı gününde gündeliklerinin tam verilmesi. Umumi tatil günlerinde işçileri çalıştırmak mecburiyeti hasıl olduğu takdirde, iki kat gündelik verilmesi. (birinci fıkraya üç grup tarafından red, işçiler tarafından ısrar, diğerleri mütefikan kabul).”
Kongre'de oybirliğiyle kabul edilen ilk fıkra, ancak 1950'lerin ortalarında hayata geçirilebildi. 9.8.1951 gün ve 5837 sayılı yasayla, genel tatillerde işçilere çalışılmaksızın yarım yevmiye ödenmesi kararlaştırıldı. 8.6.1956 gün ve 6734 sayılı yasayla da, 1 Mayıs dahil tüm genel tatillerde işçilere çalışılmadan ödenecek ücret 1 yevmiyeye çıkarıldı.

“Madde 16 – Umum sanat müesseselerinde ve gümrüklerde ve matbaalarda ve şirketlerde müstahdem işçilerin hastalandıkları takdirde üç aya kadar gündeliklerinin tam verilmesi. Ve üç ay hastalanan ve hastalığı şifa bulmayan bir illetle malûl olduğu tahakkuk eden işçilerin işten çıkarıldıkları takdirde müesseselerin iktidar-ı malîyesi ile müteneşib ikramiyeler vermeleri. (birinci fıkraya üç grup tarafından red, işçiler ısrar. Diğer fıkra mütefikan kabul).”

İşçilerin ısrarlı olduğu ilk talep, 1945 yılında İşçi Sigortaları Kurumu'nun kurulmasından sonra gündeme geldi. Geçici işgöremezlik ödeneği ücretin büyük bölümünü karşılamaya başladı. Oybirliğiyle kabul edilen diğer talep ise daha sonraki yıllarda kıdem tazminatı olarak gündeme geldi.

“Madde 17 – Evlenecek işçilere gündelikleri verilmek şartıyla bir hafta izin verilmesi. (mütefikan kabul).”
Kongre'de oybirliğiyle kabul edilen bu talep, işçi statüsünde istihdam edilen ücretliler için günümüzde bile geçerli değildir. 4857 sayılı İş Yasası'na göre, evlenen işçinin ücretli izin hakkı yoktur. İşçi evlenecekse bunu yıllık iznine yapar veya ücretsiz izin ister.

“Madde 18 – Bir sene iş başında bulunan işçilere sene bir ay izin verilmesi ve gündeliklerinin tam itası. (üç grup red, işçiler ısrar).”

Diğer grupların karşı çıkmasına karşın işçilerin ısrarla gündeme getirdikleri bir talep günümüzde bile uygulanmamaktadır. Türkiye'de işçilere ücretli izin hakkı 11 Nisan 1960 gün ve 7467 sayılı Yıllık Ücretli İzin Kanunu ile getirildi. Bu kanunda yıllık ücretli izin hakkı işçinin kıdemine göre 12 ile 24 işgünü arasında değişiyordu. 2003 yılında bu süreler ikişer işgünü daha eklendi. Devlet memuru statüsünde istihdam edilen ücretliler ise bu haktan 1926 yılında yararlanmaya başladılar.

“Madde 19 – Daimî büyük sanat müesseselerinde, gümrüklerde, şömendöfer, elektrik ve tramvay gibi şirketlerde, maden ocaklarında çalıştırılan işçilerin kaza ve ihtiyarlık dahil olduğu halde hayat sigortasına rabıtları ve sigorta ücretinin müessese sahibleriyle işçiler tarafından yarıyarıya verilmesi. Ve derneklerin koyacağı tekaüdiye hakkının müesseselerce tanınması. (mütefikan kabul).”
Kongrede oybirliğiyle gündeme getirilen bu talep, 1945 yılından itibaren işkolları ve iller kademeli olarak kapsama alınarak hayata geçirildi. Devlet memuru statüsünde istihdam edilen ücretliler ise 1926 yılından itibaren gelişmiş bir sosyal güvenlik sisteminde yararlanabili.

“Madde 20 – İş başında sakatlanan umum işçilerin sermayedarlar ve müesseseler tarafından hayatlarının emniyet altına alınması. (üç grup red, işçiler ısrar).”
Diğer grupların reddettiği bu talep de 1945 sonrasında kabul edilen iş kazası ve meslek hastalığı sigortası kapsamında hayata geçirildi.

“Madde 21 – İki yüzeli işçi kullanan fabrikalar, şirketler müesseseleri içinde veya yakında bir dispanser, maden ocaklarıyla büyük kıt'ada ormanları işleten ve ormanlarda fabrika yapan sermaye sahiblerinin veya şirketlerin ve tuzlaların civarında birer hastane ve maden ocaklarında işçiler için behemehâl birer parasız hamam yapmalarına mecbur tutulmaları. (mütefikan kabul).”
Hastane talebi 1945 yılından sonra gerçekleştirildi.

“Madde 23 – Sanat müesseseleri ve işçi çalıştıran diğer müesseselerin mevcut sıhhi nizamlara tevfiikan daimî surette sıhhiye memurları tarafından teftiş ettirilmesi ve bu hastanelerin yapılması.”
1945 yılında Çalışma Bakanlığı'nın kurulmasından sonra, daha önceleri sınırlı bir biçimde sürdürülen teftiş faaliyeti daha düzenli hale getirildi.

“Madde 24 – Büyük sanat müesseseleriyle, şirketler, madenler, tuzlalar ve büyük kıt'ada orman işletenler ve bu ormanlar civarında fabrika yapanların müesseseleri yakınında işçileri için sıhhi evler yapmalarına

mecbur tutulması, veya ev kirası zammı vermeleri (üç grup müttefikan, tüccar grubu ekalliyetle kabul).” Lojman yapılması talebi kamu işyerlerinde önemli ölçüde hayata geçirildi. Lojman olmayan yerlerde kira karşılığı bir ek ödeme yapılması ise çok istisnai durumlarda uygulandı.

“**Madde 25** – İşçi çocuklarının şehit çocuklarından sora tercihan leyli sanat mekteplerine meccanen kabulü. (müttefikan kabul).”

Bu önemli talebin ne ölçüde uygulandığı konusunda bilgi yoktur.

“**Madde 26** – Memlekette açılacak bütün işlerin Türk erbab-i sây ve ameline tahsisi. (müttefikan kabul).” İttifakla kabul edilen bu talep, 11.6.1932 tarihinde kabul edilen 2007 sayılı Türkiye’deki Türk Vatandaşlarına Tahsis Edilen Sanat ve Hizmetler Hakkında Kanunla büyük ölçüde hayata geçirildi.

“**Madde 31** – Hiçbir asrî zihniyete uymayan esnaf talimatnâmesinin ilgasıyla cemiyet teşkili hakkının her sınıf halka kanun mucibince bahşedilmesi. (müttefikan kabul).”

“**Madde 32** – Gediklerin, kabzımallığın, sırk hamallığın kat’iyen ilgası. Limanlarda, gümrüklerde kâhya vesair namlarla işçinin hukukunu kaybettiren ve memlekette işçiyi istibdatla kullanan kimselerin faaliyetlerine meydan verilmemesi. (müttefikan kabul).”

Bu talep uzun yıllar hayata geçirilemedi ve özellikle inşaat ve tarım işkollarında günümüzde bile bir ölçüde devam etmektedir.

“**Madde 33** – Müesseseler tarafından her sene işçilere verilecek ikramiyenin müsavatla tevzii. (üç grup müttefikan kabul, tüccar ekalliyetle kabul).”

İşçilere ikramiye verilmesi kamu kesiminde 1950’li yıllarda başladı. Özel sektörde ise ancak toplu iş sözleşmesi kapsamındaki işçiler ikramiyeden yararlanabilmektedir.

“**Madde 34** – Ziraat işlerinde kullanılan işçiler yukarıki maddelerin ahkâmından müstesnâdır. (müttefikan kabul).”

Tarım işçilerinin iş yasası kapsamına alınabilmesi günümüzde bile tam olarak sağlanamadı. 4857 sayılı İş Yasası’na göre, 50 ve daha az sayıda işçinin çalıştığı tarım ve orman işlerinde çalışan işçileri koruyan bir iş yasası yoktur.

İktisat Kongresi Sonrası Değerlendirmeler

İşçi Grubu başkanlığına seçilen Kütahya temsilcisi Aka Gündüz Bey İktisat Kongresi sonrasında Anadolu’da Yeni Gün Gazetesi’nde 6 Nisan 1923 günü şu değerlendirmeyi yaptı:[13]

“**Bu Grup da otuz dört maddelik mukarreratı Kongre’de kabul ettirmiştir. Kongre’nin hulûs-u niyeti, ciddi mesai ve hissiyatı sayesinde Türkiye işçileri birçok memleket işçilerinden fazla müsaadâta nail olmuşlardır. Bu muvaffakiyatın âmillerinden birisi de Türkiye işçilerinin bütün diğer zümrelerle elbirliği içinde çalışmak istemesi ve bunun her vesile ile temin eylesesidir. Türkiye işçileri sây, refah ve memleket istiklâli istiyorlar. Her ne şekil ve surette olursa olsun bu**

üç umde haricinde Türk işçisi bulamazsınız...

Kongre bazı müstacel temenni kararları vermiştir. Bunları Hükümete arzettiğimizden azami beş gün zarfında cevaplar aldık ve temennimizin ehemmiyetle nazar-ı dikkate alındığını gördük. Bu Kongre mukarreratı velev resmen olsun kanunî mahiyetini aldığı gün iktisadiyatımızın temelleri atılmış olacaktır ve bu halk devletinin tecellilerinden birisidir. O günü göreceğimizi kuvvetle ümid ediyorum.”

Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası’nın önderi Şefik Hüsnü’nün İktisat Kongresi sonrasındaki değerlendirmesi de Kongre öncesindeki eleştirel tavrından farklıydı ve olumluuydu:[14]

“Amele Grubunun İktisat Kongresinde ciddi ve birlikli faaliyeti, emekçi sınıfın diğer sınıflar yanında ve aynı seviyede muhterem bir mevki işgal etmesini mümkün kılan evsaf ve meziyetlere malik bulunduğu şüphe bırakmamıştır.

Memleketimizin her tarafından gelen işçi sınıfı mümessilleri, İzmir’de buluşup görüştiler. Bu, Türkiye’nin işçilik tarihinde ilk defa vâki olan bir hadisedir. Yalnız bu imkânı hazırlamış olmasından dolayı İktisat Kongresinin kıymeti amele nazarında pek büyüktür. Son zamanlara kadar amele teşkilatlarının faaliyetleri daima mevzii kalmış, muhtelif merkezlerde bulunan işçiler arasında münasebet tesis edememiştir. İzmir’de yurdumuzun dört köşesinden gelen

murahhasların teâti-i efkâr etmesi ile şimdiye kadar uzaktan uzağa, az çok nazarı bir tarzda yapılmasına uğraşılan ittihad-ı umuminin temelleri ameli bir tarzda hazırlanmış oldu. Maateessüf bu faaliyetler esnasında iş bozanlar çıktı, vâki isnat ve iffiralar ortaya atıldı. Fakat hissiyatına hâkim olan Amele Grubu temkinine hâlel getirmedi. İşçilik inkılâp ruhundan gelen bir hamle ile nokta-i nazarının tebellür etmesine hâil olanları, müsbet bir iş meydana çıkarmaktan istinkâf edenleri kendi hallerine bırakarak, elbirliği ile işçilerimizin asgari metâlibini herkesin anlayabileceği basit maddeler şekline soktu ve Kongre Heyet-i Umumiyesine arzetti.”

Sonuç ve Değerlendirme

İzmir İktisat Kongresi, Kemalist Devrim’in önemli toplantılarından biridir. Mustafa Kemal Paşa şöyle diyordu: [15]

“Nasıl ki Erzurum Kongresi felaket noktasına gelmiş olan bu milleti kurtarmak hususunda Misak-ı Millinin ve Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nun ilk temel taşlarını tedarik hususunda âmil olmuş, müessir olmuş, müteşebbis olmuş ve bundan dolayı tarihimizde, tarih-i millimizde en kıymetli ve yüksek hatırayı ihraz etmiş ise, kongreniz dahi milletin ve memleket hayat ve halâs-ı hakikisini temine medar olacak düsturun temel taşlarını ve esaslarını ihzar edip ortaya koymak suretiyle tarihte büyük namı ve çok kıymetli bir hatırayı ihraz edecektir.”

Gerçekten de Cumhuriyet’in 1945 yılına kadarki ekonomik ve toplumsal politikaların temel çizgileri- ni İzmir İktisat Kongresi tartışmalarında ve kararlarında bulmak olanaklıdır.

Mustafa Kemal Paşa, askeri ve siyasi alanlardaki dehasının yanı sıra toplumsal ilişkiler alanında da bir deha olduğunu İzmir İktisat Kongresi vesilesiyle de göstermiştir.

Kaynaklar:

- [1] ODTÜ İktisat Bölümü Kısmi Zamanlı Öğretim Görevlisi
[2] Bu metnin tamamı için bkz. Ökçün, A.G., Türkiye İktisat Kongresi, 1923 – İzmir, Haberler – Belgeler – Yorumlar, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayın.No.262, (2. Basılış), Ankara, 1971, s.430-435 ve Afetinan, İzmir İktisat Kongresi (17 Şubat – 4 Mart 1923), Türk Tarih Kurumu Yay.XVI.Dizi-Sa.46, Ankara, 1982, s.51-55. [3] Koç, Y., “İstiklal Harbinde İstanbul Sendikaları Görevini Yaptı mı?,” TÜRK-İŞ Dergisi, No.350, Nisan-Mayıs 2002, s.58-61.
[4] Tunçay, M., Türkiye’de Sol Akımlar - 1 (1908-1925). 2. Basım, BDS Yay., İstanbul, 2000, s.38. [5] Tunçay, M., 2000, s.39. [6] Tunçay, M., 2000, s.39.
[7] Tunçay, M., 2000, s.63; bkz. Harington,T., Harington Looks Back, Londra, 1940. [8] Sencer, O., Türkiye’de İşçi Sınıfı: Doğuşu ve Yapısı, Habora Yay., No. 55, İstanbul, 1969, s.248-249. [9] Şefik Hüsnü, “İktisat Kongresinde İşçi ve Köylü Sınıflarının Mevkii”, aktaran Ökçün, G., 1971, s.48.
[10] Ökçün, 1971, s.253. [11] Ökçün, 1971, s.255-256; Afetinan, 1982, s.68. [12] Ökçün, 1971, s.296. [13] Ökçün, 1971, s.339. [14] Aydınlik, Nisan 1923, Sayı 14, aktaran, Ökçün, 1971, s.382. [15] Ökçün, 1971, s.256; Afetinan, 1982, s.68.

Atatürk'ten Bugüne Türk Tarımı

Yazan: **Dr. Gökhan GÜNAYDIN**
Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı

Büyük Önder Mustafa Kemal Atatürk tarafından Cumhuriyet kurulmadan önce, Anadolu topraklarında sonu gelmeyen savaşlarda insan kaynağı olarak kullanılan Anadolu köylüsü parçalanmış bir yapı sergilemekteydi. Osmanlı'nın en çok ezilen sınıfı olan köylünün tarımsal üretimi köylünün elinden - neredeyse - karşılığı verilmeksizin alınmakta, buna karşılık rasyonel kullanılmamakta, tüm tarımsal politikalar da köylü aleyhine gelişmekteydi.

1923 yılında ülkenin toplam ihracatı 50.8 milyon \$ iken, ihracat değerinin yüzde 86.4'ünü (43.9 milyon \$) tarımsal ürünler oluşturuyordu. Buna karşılık sanayi ürünleri yüzde 8.5, maden ürünleri ise yüzde 2.6'lık bir paya sahipti. Bu nedenle, kaçınılmaz olarak, ülke kalkınmasının temel sektörü olarak tarım seçilmiş, uygulanacak doğru politikalarla ülkenin tarımsal potansiyelinin harekete geçirilmesi ve tarımın, ilk dönem kalkınmasının motoru haline getirilmesi amaçlanmıştır.

"**Köylü milletin efendisidir**" diyen Atatürk, Türkiye'nin mevcut potansiyelinin tarımda olduğu gerçeğinden hareketle, modern tarım teknikleri kullanılarak, tarımsal üretimin artırılması hedefi doğrultusunda çalışmalar başlatmıştır. Bu amaç aynı zamanda Türkiye ekonomisi politikasının temeli olmuştur.

Çiftçi aleyhine gelişen değişim yöntemleri kaldırılarak, altyapı eksiklikleri giderilmiştir. İşgücü ve özellikle erkek işgücü, savaşlara sürüklenmeyerek köyünde tutulmuştur. Toprak mülkiyetine dayalı mevcut yapı korunmuş, ekonomide tarımsal üretimi artırmaya yönelik önlemler alınmıştır. Bütün bunların sonucunda, tarımsal gelişimde önemli artışlar kaydedilmiştir.

1923 Şubat'ında İzmir'de toplanan Türkiye İktisat Kongresi, dönemin başlangıcına egemen olan iktisadi felsefeyi yansıtmaya bakımından önem taşımaktadır. Kongrede tarım ve tarım ile ilgili alanlarda yapılan başlıca tartışmalar; "**tarım alanında kapsamlı ve yeni düzenlemelerin yapılması, tarımsal kredilerin artırılarak etkinleştirilmesi, kooperatiflerin kurulması, tarıma mekanizasyonun sokulması, tarımsal eğitimin geliştirilmesi, asayişin sağlanması, ulaşım ağının kuvvetlendirilmesi...**" üzerine

olmuştur. Ayrıca ülkenin vergi yapısı üzerine tüm kesimlerin katıldığı uzun tartışmalar yapılmıştır.

Tarım üretimini artırmayı temel politika tercihi olarak belirleyen Hükümet, 17 Şubat 1925 günü çıkarılan bir yasayla aşar vergisini tümüyle kaldırmıştır.

1924 yılında Ziraat Vekaleti kurularak, tarım ilk kez bağımsız bir bakanlık olarak örgütlenmiştir. Bu dönemde; 1926 yılında Hayvan Islahı Kanunu, 1928 yılında Hayvan Sağlık Zabıtası Kanunu, Buğday Kanunu ve Zirai Mücadele Kanunu gibi yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Aşarın kaldırıldığı yıl, 4 milyon TL karşılığında Reji idaresi devletleştirilmiş, 4 Mart 1925'de, TEKEK idaresi kurulmuştur.

Osmanlı Devleti döneminde hemen hemen hiç bilinmeyen ve yapılmayan zirai mücadele konusu Cumhuriyet döneminde çok ciddi olarak ele alınmış, 1925 yılında 'Pamuklara arız olan böcek ve hastalıkların imha ve tedavisi kanunu' ile 'Çekirge Kanunu' çıkarılmış, zararlılarla sistemli bir şekilde zirai mücadeleye girişilmiştir. Özellikle savaş yıllarında yaygınlaşmış olan bulaşıcı hayvan hastalıklarıyla savaşıma girişilmiş ve kısa sürede büyük başarılar elde edilmiştir. Örneğin, siğir vebası bulunan köy sayısı 1922'de 1947 iken, 1923'de 989'a, 1924'de 401'e inmiştir.

Tarımsal Destek Politikaları

1924 yılında çıkarılan bir yasa ile Doğu Karadeniz Bölgesi'nde fındık, portakal, limon, mandalina ve çay üretimi teşvik edilmiştir. Portakal, mandalina ve limon gibi meyve ağaçlarını ıslah etmek amacıyla Tarsus'ta; fıstık üretimini artırmak amacıyla Antep'te, üzüm üretimini artırmak ve üzümleri ıslah etmek amacıyla Bilecik, Tekirdağ, Manisa ve Ankara'da; ipek böcekçiliğini teşvik etmek amacıyla Bursa ve Erzurum'da fidanlık kurulmuş, bu fidanlıklardan her türlü fidan üreticilere parasız olarak dağıtılmıştır.

Cumhuriyet'in başlangıcında, çiftçinin yaşam standardını yükseltme, tarımı iyileştirme çabalarından biri de desteklemelerdir. Bütçe toplamının 100 milyon lira olduğu bir dönemde muhtaç çiftçilerin öküz, saban, tohum almaları için bütçeye 4 milyon lira ödenek konmuş, bu ödenekle muhtaç çiftçilere uzun vadeli ve faizsiz kredi verilmiştir.

Ekim alanlarının genişletilmesini amaçlayan makineleşmeyi teşvik politikası, 1924'te kabul edilen bir yasayla başlamıştır. Bu yıllarda Türkiye'de 486'sı devlete ait olmak üzere 501 traktör vardır. Traktör sayısı 1929'da 2000'i aşmıştır. Tarımsal makinelerin ithalini özendirmek için gümrük muafiyeti tanınmış ve Ziraat Bankası tarafından çiftçilere bu amaca yönelik krediler verilmiştir. 1926 yılında da tarımsal makinelerde kullanılan akaryakıtlardan gümrük, tüketim ve tekel resimleri alınmamasına ilişkin kanun çıkarılmıştır. Tüm bu çabalar sözü geçen dönemin koşullarına göre oldukça hızlı sayılabilecek bir makineleşme hareketine yol açmıştır.

1923-1929 döneminde, tarımsal üretim bakımından son derecede önemli gelişmeler yaşanmıştır. Savaş yıllarında ortalama yüzde 50 oranında azalma görülen tarımsal üretimde, savaş öncesi üretim hacmine, 1923'ü izleyen iki yıl içinde ulaşılmıştır. 1924-1929 yılları arasında tarımsal hasılanın, yıllık büyüme hızlarının ortalaması yüzde 16.2'yi bulmuştur. Bu dönemin, sinai büyüme hızı yüzde 8, millî hasıla artış oranı yüzde 10.9'dur.

Görüldüğü gibi tarım, Cumhuriyetin kuruluş yıllarında ana sürükleyici sektör olmuştur ve yıkım yıllarından sonra ekonominin yeniden inşasına esas teşkil etmiştir.

1930'larla başlayan dönemde köylü için, toprak sahibi, tarımsal üretim tekniklerini bilen ve başarıyla uygulayan, ürettiğine sahip çıkan, Cumhuriyet'in aydınlanma projesinin aktif ortağı bir yapı kurgulanmaya çalışılmıştır. **Toprak reformu**, bunun ilk adımıdır. İkinci adım, 1935 yılında **Tarım Kredi ve Tarım Satış Kooperatifleri** nin kurulması, üçüncü adım ise, 1937 yılında **Zirai Kombinaların**, 1938 yılında **Devlet Ziraat İşletmesi**'nin kurulmasıdır. Köylü buralarda modern tarımı öğrenecektir. Son adım ise, **halkevleri ve köy enstitüleridir**. 17 Nisan 1940 tarihli Köy Enstitüsü Yasası ile 1940-48 yılları arasında 21 Köy Enstitüsü açılmış, buralarda müzik, tarım, marangozluk, balıkçılık, ayakkabı tamirciliği gibi yaşamın tüm alanlarında yetkin, aydınlanma neferleri yetiştirilmiştir.

Cumhuriyet'in Tarım Projesi Engellendi...

Gerçekleştirilen tüm çabaların ortaya koyduğu önemli sonuçlara rağmen, **Cumhuriyet**'le birlikte yürütülen karşı devrim sürecine içselleşen sinai ve tarımsal sermaye, yürütülecek emek eksenli örgütlenme yapısının doğuracağı etkilerin farkında olarak, Cumhuriyet tarım projesinin ayaklarını engellemek için gerekli tüm çabayı sarf etmekten geri durmamıştır. Bu bağlamda; kapsamlı bir toprak reformu, yasama ve yargı üzerinden sürekli engellenmiş, kısmen yapılan uygulamalar toprak sahipleri lehine olacak şekilde dönüştürülmüş, kamusal araştırma - girdi

sağlama - tarım tekniği geliştirme ve yayma odaklı çiftlik yönetimleri amacından uzaklaştırılmış, kooperatifçilik ve köy enstitüleri üzerine sürdürülen karşı propaganda ile işlev kaybı ve yok edilme ile sonuçlandırılmıştır.

Sonuçta ;
Cumhuriyetin kuruluş yıllarında ana sürükleyici sektör olan

tarımda bugün, 'bağımlı politikalar' hakim duruma gelmiştir. Tarım alanında yapılan özelleştirmeler, tarım desteklerinin kapsamının daraltılması, 'reorganize' edilen tarımsal kamu yönetiminin etkinlik kaybı, Türkiye kırsalındaki yoksulluğu derinleştirmiştir.

Özelleştirmeler ile boşaltılan kamu alanı, çokuluslu şirketler ile onlarla ortaklık kuran veya kurmayan yerli sermaye tarafından doldurulmuştur. İzleyen süreçte, küçük firmalar, büyük sermaye grupları tarafından satın alınarak bünyelerine katılmışlardır. **Bugün tüketiciye sunulan ve geçmişte orta büyüklükteki yerli sermayeye ait olan birçok süt ve yoğurt markasının mülkiyeti, çokuluslu şirketlere ait bulunmaktadır.**

Özellikle son yıllarda, üretimde büyük düşüşler olmuş ve tarım ithalatı patlamıştır. Girdi maliyetleri sürekli artarken, ürün fiyatları ve üretici gelirlerinin azalması nedeniyle, kendi topraklarında karnını doyuramaz hale gelen milyonlarca kişi, tarımdan koparak, kentlerin varoşlarına göç etmiştir.

GDO'lar ve Türkiye'ye etkileri

Bu aşamada bize tarımsal biyoteknoloji diye sunulan olay, teknolojinin mülkiyetine sahip olmadığımızdan Türkiye için tümüyle bir yeni bağımlılık ilişkisini kurgulamaktadır. Yılda iki milyon ton düzeyinde dışarıya konu olan **GDO'lu** mısır ve soyadan üretilen işlenmiş ürünler, 800'den fazla çeşitle tüketici sofrasına ulaşmaktadır. Hiçbir etiketleme yapılmadan satışa sunulan bu ürünler, halk sağlığını ciddi biçimde tehdit etmektedir. **Halen Başbakanlıkta bulunan Ulusal Biyogüvenlik Kanun Tasarısı Taslağı ile şimdi sıra, GDO'lu tohumları Türkiye'nin temiz topraklarına ekmeye gelmiştir.**

Taslak yasalaştığında, ortaya çıkacak durum şöyle özetlenebilir;

- 1) GDO'ların üretimi ve tüketimine izin verilecek,
- 2) Bu ürünlerin risk değerlendirmesi şirketlerin kontrolünde olacak,
- 3) GDO'lu ürünlerden zarar gören çiftçiler ve tüketiciler zararlarını ispat etmek zorunda bırakılacak, bu ürünlerin zararlı olmadığının ispatı şirketlerin üzerinde olmayacak,
- 4) Bu ürünleri ülkemize sokan veya üreten şirketlerin cezai sorumlulukları oldukça düşük olacak,
- 5) Zarara uğradığını iddia eden çiftçiler, zamanaşımı tehdidi ile karşı karşıya kalacak,
- 6) Risk denetimine tabi bu ürünlerle ilgili bilgiler kamuoyuna açıklanmayacak, şirket sırrı olarak korunacak,
- 7) Tüketicilerin sağlıklı gıda tüketme hakları, küçük çocuklarla sınırlandırılacak, sadece küçük çocuk ürünlerinde GDO kullanılmayacak,
- 8) Ülkenin tüm genetik varlıkları, şirketlerin kontrolü altına bırakılacak,
- 9) Çiftçiler, tohumluk ayırma haklarını yitirecek; tozlaşma vb. yollarla ürünlerine GDO bulaşmış- sa şirketlere tazminat ödemek zorunda kalabilecekler,
- 10) Bu ürünlerin denetimi konusunda çiftçi, tüketici, ekoloji örgütlerinin; bağımsız bilimsel kurumların, meslek odalarının herhangi bir söz ve karar yetkisi olmayacaktır.

Tüketici ve halk sağlığı açısından da tablo vahimdir. GDO'lu ürünlerden işlenmiş gıda ürünlerinin sofralarımıza ulaşması, halkımızı daha da ağırlaşan alerjik reaksiyon, antibiyotik dayanıklılık, toksik etki, artan doğum anomalileri ve kısırlık gibi sağlık sorunları ile karşı karşıya bırakacaktır. Sonuç olarak, ülkemizi açlık ile terbiye etmeye girişenlere karşı bu düzenlemenin meclis gündemine gelmeden geri çekilmesi gerekmektedir.

Mayınlı Araziler Temizlenerek Çiftçiye Tahsis Edilmeli

TBMM'de, Haziran ayında kabul edilen **Mayınlı Araziler Yasası** ile Türkiye'nin Suriye sınırındaki 510 km'lik bir koridorda ve değişen genişlikte uzanan; Hatay, Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin ve Şırnak illerinde yer alan 216 bin dekar mayınlı alanın ihale ile temizlenmesi hedeflenmektedir. **ODA**'mızın yaptığı araştırmaya göre, mayınlı alanın yüzde 80'e yakın bölümünü oluşturan 170 bin dekarı birinci ve ikinci sınıf tarım arazisidir. Bu arazinin yüzde 70'i sulanabilir özellikler taşımaktadır.

Söz konusu yasa ile (2009 yılında ihalenin yapılacağı varsayımıyla) yabancı şirketler 2014'e kadar mayınları temizleyecek ve 2058 yılı sonuna kadar bu arazileri '**tarımsal amaçla**' kullanacaklardır. Yasada önce Milli Savunma Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı'na görev verilip, bunların mayın temizleme işini yapamamaları halinde, Yap-İşlet-Devret (YİD) seçeneğinin düzenlenmiş olması, düzenleme ile ilgili kaygılarını giderici nitelikte değildir. Özellikle **Milli Savunma ve Maliye Bakanlarının TBMM'de yapılan görüşmelerde YİD modelinin en hararetli savunucuları arasında bulunmaları, mevcut kaygıları güçlendirici özellik taşımaktadır.**

Temizlenen arazi yöre çiftçisine tahsis edilmeli, kooperatif yapı altında ziraat mühendisleri ve köylü üreticilerin birlikte çalışması sağlanmalıdır. Bu

durumunda, hem 15 binin üzerinde üretici ve mühendis istihdamı sağlanacak; hem de gerçekleştirilecek yüz binlerce tonluk üretimle, giderek artan tarım ürünü ithalatı azaltılabilecektir.

Sonuç olarak, kamuoyunda mayın yasası olarak bilinen düzenleme, ülkemizdeki iktidar anlayışının yapabileceklerini göstermesi açısından turnusol kâğıdı işlevi görmüştür. **Ancak tüm toplum kesimlerinin, Anayasa Mahkemesi süreci de dahil olmak üzere, mevcut düzenlemenin akıbetini izlemek ve ülke kaynaklarının yabancılara açılmasına 'dur' demek görevi sürmektedir.**

Bu bağlamda Türkiye'nin; doğal kaynak koruyucu ve geliştirici, doğayla dost, yatırımlarını hızla tamamlayan, teknoloji ve bilgiyi sektöre aktaran, ortalama maliyetleri düşürülmüş, verimlilik düzeyi yükseltilmiş, sağlıklı ve görece uygun fiyatlarla üretim gerçekleştiren, üretici-tüketici kimliğindeki geniş yurttaş kesimi yararına işleyen, ülke yararına ve yarışmacı bir tarım yapısı kurgulaması gerekmektedir.

Bu çerçeve ancak doğru tarım politikalarının uygun kaynak büyüklükleri kullanılarak ve etkin bir tarımsal kamu yönetimi aracılığıyla yaşama geçirilmesi ile gerçekleştirilebilir.

Modern Kadının

Postmodern Mahreme Evirilişinin Küresel - Ülkesel Analizi

Yazan: Prof. Dr. Tülay Özüerman

“...sırası geldiğinde kadınlarımızın kendilerine bütün yolların açık olduğunu söylemek neyi açıklar ki? Ellerine ayaklarına, duygularına, düşüncelerine görünmez zincirlerin vurulduğu insanın önünde açık bir yol bulunması neye yarar?”

Dr. Erdal Atabek

Türk tarihi öğretilerinde cumhuriyetin kuruluşu, daha çok Kurtuluş Savaşı ve siyasal süreçle anlatılır. Ekonomik boyutun ihmal edilmiş olduğu son süreçte yapılan toplantılar, üretilen eserlerle belirginleşmeye başlamıştır. Cumhuriyetin kuruluşunda siyasal yapılanmayı öne çeken zorunluluğun, kurtuluşu ve kuruluşu gerçekleştiren kadroların, devleti kurumsallaştırmayı siyasal ve hukuki olanla özdeşleştirdikleri anlamına gelmemektedir. Nitekim ekonominin, sosyal yaşamın yeniden yapılandırılmasındaki öneminin ayırıcılığına en belirgin kanıtı, 17 Şubat - 4 Mart 1923 tarihlerinde İzmir’de toplanan Türkiye İktisat Kongresi’dir.

Atatürk, devletin yükselişi için ekonomide de egemen olmanın gereğine kongre için yaptığı açış konuşmasında ayrıntıları ile yer vermiştir: “Efendiler; Bugünkü mücadelenizin amacı tam bağımsızlıktır. Bağımsızlığın tam sağlanabilmesi ise, ancak mali bağımsızlık ile mümkündür. Bir devletin aslı bağımsızlıktan yoksun oluncu o devletin bütün hayatı bölümlerinde bağımsızlık sakat durumdadır.

Çünkü her devlet organı ancak maliye ile yaşar. Mali bağımsızlığın korunması için ilk şart, bütçenin ekonomik bünye ile uygunluğu ve denk olmasıdır. **Bundan dolayı devlet yapısını yaşatmak için dış ülkelere başvurmadan ülkeyi gelir kaynakları ile yönetmek çözüm ve önlemlerini bulmak gereklidir ve bulunabilir”.**

Kurtuluşla gelen kuruluşun doğal olarak ana teması ‘**bağımsızlık**’tır. Kongrede dile getirilen ve ekonomide öne çıkan ‘**milli iktisat**’ anlayışını, ‘**milli siyaset**’ anlayışının devamı ve tamamlayıcısı olarak okumak, her iki temanın ‘**tam bağımsızlık**’ şemsiyesi içinde yer aldığı atlamamak gerekir. Ekonominin bir bütün olarak kalkınmasına özen gösteren Atatürk’ün döneminde ülke ekonomisinin istikrarlı bir seyir izlemiş olması ‘**denge**’ye verdiği önemdedir. Özel ve kamusal kesimin yatırımlarında dengenin sağlanması yanında, ödemeler bilançosunun ve devlet bütçesinin denkliliği, devlet harcamaları ile kaynaklar arasındaki dengenin korunarak enflasyonun önlenmesi konularına duyarlılık gösterilmiştir.

İktisat Kongresi’nin belki de en az bilinen yanı, Atatürk’ün Kongre’den bir gün önce 16 Şubat 1923’de İzmirli kadınlarla yaptığı toplantıdır. **Yine, 1.135 kişinin katıldığı Kongreye İzmirli kadın amelelere de kendi istekleri üzerine yer verilmesinden pek söz edilmez. Zürra heyetinin başkanlığını Mücahide Kara Fatma Hanım yapmış; kadınlar böylece yalnız amele temsilyeti değil, çiftçi temsilyeti içinde de yer almıştır.**

İktisat Kongresi’nde yer bulan kadınların

siyasette temsiliyet için bir dizi sosyal, hukuki, siyasal devrim kararlarının yürürlüğe girmesini beklemesi gerekecektir. Kadının seçme ve seçilme hakkı 5 Aralık 1934'de Meclis'te büyük tartışmalarla tanınacaktır.

Hukuk zemininde tanınan eşitliğin siyasal alanda içi boş bırakılınca, bir hak gaspı ve ısrarla sürdürülen bir eşitsizlik olarak günümüze kadar taşınan tartışma konusu olmuştur; kadının siyasal hakları... Kadının siyasette etkinliğinden çok, yokluğu konusu gündemdedir. Özellikle seçim süreçlerinde hararetlenen, sonrasında soğumaya alınarak halen çözümlenmeyen bir sorundur kadın temsiliyeti...

Kadının sosyal ve siyasal yaşamdaki yerinin, ekonomik yaşamdaki yerinin daha önünde olamayacağı gerçeğini atlayışın da katkısının olduğu temsiliyet sorununun çözüm-süzlüğüne, artık Türkiye'nin 2000'li yılların başından itibaren girdiği yeni siyasal dalganın içinden, demokrasinin çekildiği geri dalga içinden bakmak gerekiyor.

Bağımlılık ilişkilerinin giderek arttığı günümüz siyasetinde, özgürlükler ve haklar alanı da daraltılmaktadır. Cumhuriyetle özdeşleşen Türk modernleşmesinde kadın hakları alanındaki ilerlemenin, modern yaşamın da simgesi iken, post-modernizmle açıklanan günümüz sürecinde

hak ve özgürlük alanının daraltılan halkasında, haklarının içi doldurulamamış kadın, sürecin en ağır mağdurudur. Bu mağduriyetin kadın üzerinden yürütülen siyasetle katlandığı da görünür bir gerçektir. Siyasetin değişen çehresi kadının sosyal, ekonomik ve siyasal statüsünden daha net izlenebilmektedir. **Kültürün, din boyutunu öne çekerek, buna asıldıkça ilerleyen siyaset ve siyasetçilerin çoğaltılışı liberalizmle anılırken, giderek kapsama alanı genişleyen muhafazakarlık, kadına örtünme özgürlüğü (!) olarak dayatılmaktadır. Modernleşme sürecini tamamlayamayan Türkiye, postmodernizmi (!) kadının mahremiyetini modernleştirmek olarak algılıyor.** Batı'nın postmodernizm tanımlaması ile yaşadığı süreç; modernleşme sürecinin bir devamı iken, Türkiye için modernleşme sürecinden kopuşu ifade ediyor. **Batı'dan kopyala-yapıştır yöntemi ile alınan küresel değerlerle modernleşme sürecindeki kazanımların içi boşaltılmakta...**

Cumhuriyetin kuruluş yıllarının aydınlanmacı felsefesinin, kadının geri kalmış statüsünü dönüştürecek açılımlarının sürdürülmesinin önünde, dinden beslenerek, dini besleyen siyaset engeldir. **Kadının gelişmesi ve cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesi önünde, kültürün din boyutu engel oluşturmaktadır.** "Toplumsal kültürün dönüşümünün önünde en güçlü barikatı siyasal kültür kurmaktadır" demek hiç yanlış olmaz. **Hatta günümüzde demokrasinin gerilemesinde de siyasetin tarikat ilişkileri ile yeniden cemaat kültürünü öne çekiyor ve ekonomik zorluklar içindeki kitlelere dayatıyor olmasının payını küçümsememek gerekiyor.**

Çağlar boyunca kadının üzerine yükümlü olan;

Makbule Hanım

Kara Fatma

Ayşe Hanım

baskılayıcı, dışlayıcı, sınırlayıcı değer yargılarının aşılabilmesi kısa sürelerle sığdırılabilecek bir olgu değil. Her ülkenin kendi tarihinin yığıldıklarını dönüş-türebilmesi ivmesi farklı; dolayısı ile her ülkede modernleşme sürecinde kazanılan değerlerin (hukukla kazanılmış haklar gibi) toplumsal yaşamda yer edinebilmesi süreci de farklı. **Çağların yığıldığı engelleri aşmak için uzun yıllar süren savaşmalar gerekirken, yine çağlar öncesinde bırakılan değerlere geri dönme çok kısa zaman dilimine sığdırılabiliyor.** Liberal değerlere tutunarak ilerleyen muhafazakarlığın dini değerleri modern kurumların içine ve/veya yerine yerleştirebileceği yaşam biçimlerini dayatabileceği boşluklar buluyor oluşu, yalnız küreselleşme ile dönüştürülen değerlerle açıklanabilir değildir. Özellikle Türkiye’de modernleşme ve ulus-devletin kurumsallaşma sürecinin tamamlanmamış olması gibi temel konular ihmal edilerek, süreç analizi yapmak yanıltıcı olacaktır.

AB sürecine dahil olmak konusunda ısrarlı görünen ve bu ısrarını siyasal alanda verdiği tavizlerle görünür kılmayı seçen Türkiye, sosyal ve ekonomik anlamda her geçen gün AB değerlerinden uzaklaşmaktadır. Türkiye’nin dahil olmak istediği AB ülkelerinin yıllar itibarıyla kadın-erkek eşitsizliğinin giderilmesi ve parlamentolarda kadın temsiliyeti konusunda olumlu sonuçlar elde etmiş olmalarına karşın, eşitsizlik çözülebilmemiş bir sorun değildir. Ancak AB ülkelerinde eşitsizliklerin giderilmesi çabaları giderek yoğunlaşmaktadır. Yalnız kadının parlamentolardaki temsiliyeti değil, çalışma ve sosyal yaşamdaki eşitsizliklerin giderilmesi çabaları da kurumsal düzeyde sürdürülmektedir. **‘Pekin Eylem Platformu’**nun güçlü destekleyicisi olan AB, bu platformun onuncu yılı olan 2005’te, eşitsizliklerin giderilmesi için 2005-2010 yıllarını kapsayan 5 yıllık bir yol haritası çizerek; istihdam, ücretler, eğitim, sağlık, karar organlarında temsiliyet

gibi konularda eşitsizlikleri giderecek politikalar üretmek sorunun çözümü için yol almayı planlamıştır. Kadının haklarına ve sosyal, ekonomik ve siyasal alanda hak ettiği yere ulaşması, hukukun güçlü olduğu, demokratik hukuk devletlerinde dahi çözüm bekleyen bir sorun ise; hukuk devleti olma iddiası giderek zayıflayan ve demokratik devlet olma idealinin zaman içinde biçim değiştirdiği, özellikle 2001’de AKP iktidarı ile polis devleti anlayışına evrilen Türkiye’de kadın sorununun ilerlemenin değil, gerilemeyi teşvikleyecek biçim alması kaçınılmazdır. Sorun doğrudan doğruya rejim olunca; rejimi bırakıp, rejimin başkalaşımının görünürlüğüne hizmet eden sorun başlıkları üzerinde yoğunlaşmak, çözümsüzlüğe katkı koymaktan öte bir işlev görmemektedir.

Türkiye’nin ordu, anayasa, ekonomik kriz üçlemi ve bu üçlemden türetilmiş diğer konular içine hapsedilmiş gündeminde ‘kadının hakları’ değil; şiddetin giderek arttığı bir süreçte, kadın haksızlıkları öne çıkıyor ve toplum tüm bu yozlaşmaları hukukun kaygan zemininde giderek tehlikeli bir biçimde kanaksıyor.

“Tıpkı zamanımızda olduğu gibi ekonomik, mali meseleler, eğitim ve köy reformu davaları bir tarafa itilip bir partililik ve Anayasa kavgası, ordunun durumu meselesi münakaşaları başladı. Belki birçoğumuz bu çeşit meselelerin bugüne mahsus demokrasi alametleri olduğunu sanırız. O zamana ait gazeteleri, broşürleri okursanız görürsünüz: Parti ve Anayasa tartışmaları, saraya gitmeler, gelmeler..... adeta İstanbul gazetelerinin Ankara muhabirlerinin son Anayasa günlerindeki o muam-malı sütunlarını okuyorsunuz sanırsınız. Bu circuna içinde bütün bir dertlerin asıl sebepleri unutulmaya başladı; her zaman olduğu gibi o zaman da memleketin çeşitli reformları hakkında hazırlıklı ne bilgi, ne de proje vardı. Sadece “Kanunu Esasi yapılınsın, her şey düzelecek” fikrinden geçilmiyordu”. Bugünü çağrıştıran bu satırlar günümüz için yazılmadı! Yazılışı 1962, ilk basımı 1964... Kanunu Esasi’nin yapıldığı öncesi süreci anlatırken, sanki bugünü anlatıyor Niyazi Berkes.

Kırım Savaşı’nı “Batı uygarlığının Osmanlı İmparatorluğu’nun boynuna ilk siyasi ve ekonomik kemendi geçirmesi” olarak tanımlayan Niyazi Berkes’in Tanzimat-varı olarak nitelendiği batılılaşmanın sonuçlarını sıralarken, Osmanlı devleti için yaptığı bir saptama günümüz Türkiye-AB-ABD

Göklere taşınan
ilk Türk kadını,
Belkis Şevket Hanım.

ilişkilerinin aldığı biçimle geldiğimiz noktanın da özeti gibi: "...O, ne bir İslam devleti, ne bir Türk devleti, ne de modernleşmiş laik bir devletti...." diyor, Berkes...

AB'nin ne içinde, ne de dışında tutmak istemediği Türkiye'nin, bugün içine sürüklendiği durum, bundan ne kadar farklı?. Bir kısır döngü içinde gidip gelen, aynı başlıklarda sıkışıp kalan Türkiye için tarih çarpıcı derslerle dolu... Liberalizm propagandası ilk kez yapılmıyor. Her dalgada Batılı dostlarımız(!) güçlenirken, Türkiye'nin güç yitirmesinin tesadüflerle açıklanamayacağının artık anlaşıl-
mış olması gerekmez mi?.. Giderek güç kaybeden ve tarihsel açmazlarını çözemeyip, bu açmazlarla yeni başlıklarla yüzleştikçe, uygar dünyadan uzaklaşan bir ülkede, kadın hakları konusunun, özgürlüklere genel yaklaşımdan ayrı ele alınamayacağı gerçeğini kabullenmek ve eşitsizliklerin giderilmesi konusundaki talepleri bildik yöntem ve istemlerin dışına taşımak gerekiyor. Belki de daha çarpıcı olarak şunu söylemek gerekiyor: Türkiye'de kadın hakları sorunu, aynı zamanda bir rejim sorunudur. Cumhuriyetin kuruluşu ile kimlik kazanan kadın, günümüzde örtü altına çekilerek kimliksizleştirilmeye, yeni bağımlılık ilişkileri içine çekilerek, edilgenleştirilmeye çalışılıyor. Ve medyada hiçbir süreçte olmadığı kadar demokrat, hiçbir süreçte olmadığı kadar hükümetin hukuk dışı eylem ve söylemlerine arka çıkan 'demokrasi' söylemi var. Kadın üzerinden politika üretimindeki artış; eşitsizliklerin dile getirildiği platformları kısıtladığı gibi, kadın için politika üretilme-yişin kanıksanmasına neden olmaktadır.

Türkiye için bir başka doğru okuma da; meşruluğunu yitirmiş olan siyasetin, yeni meşruiyet kaynakları arayışındır. Bağımlılık ilişkileri ile var olmuş bir siyasal iradenin kendisini sürdürebilmesi yeni tür bağımlılıkları gerektirmektedir. Tam bağımsızlık ideali ile ulus egemenliğine dayalı, modern bir devlet kurmak amacı ile kurumsallaştırılan Cumhuriyet rejimi bugün tanınmaz hal almıştır. Hem temsil, hem katılma krizi içinde olan bir ülkede, kadının erkek karşısında güçsüz olan konumu konusu, kendiliğinden gündem dışı kalıyor. Kadın hakları konusunda ilerleme değil, gerileme var; çünkü demokrasi AKP ile önce bir tıkanma noktasına, oradan geriye doğru çekilmeye başlandı. Bu süreç yalnız Türkiye'ye özgü değil, demokrasi kavramının içinde yeni bir totalitarizm üretiliyor. 20. yüzyıl özgürlüklerin sürüklendiği kavramlarla insan haklarının evrenselleştirilme çabalarına sahne olurken; 21. yüzyılın küreselleşme başlığında hak ve özgürlüklerin alanı giderek daraltılırken, bölgesellik ve yerellik adı altında evrensel iddia ortadan kaldırılmış oldu. Öyle ki, AB kendi sınırları içinde kadın-erkek eşitsizliğinin giderilmesi çabalarını yol haritası ile kurumsallaştırarak ve hukukla sağlamlaştırarak çözmeye çalışırken, kendi dışında kabul ettiği ülkelerdeki hak ihlallerine kayıtsız kalabilmekte; laiklik konusunda kendi içinde sorun olarak kabul ettiği durumlara, kendi sınırlarının dışında tahammüllü yaklaşmakta, bazen de görmezlikten gelmeye yeğlemektedir.

Türkiye'de gelecek süreçler için eşitsizliklerin giderilmesinden çok, bu açığın büyümesi sorunu öne çıkacaktır. Yüzde 13.8 küçülmüş bir ekonomi, kendi yapısal krizine dünya krizi eklenmiş bir ülkeden; 4 kişilik bir ailenin açık

sınırının 667, 49 TL, asgari ücretin 546.48 TL, işsizlik oranının resmi rakamlarla yüzde 16 rakamlarını gördüğü bir ülkeden söz ediyoruz. Ekonomik göstergeleri dibi bulan ülkede şiddet, özellikle kadına yönelik şiddet, artış gösteriyor. Açlık sınırı asgari ücretin gerisinde olan bir ülkede kimler demokrasi ve eşitlik talep edecekler? Ya da talepleri kimler ciddiye alacaklar?

Öncelikli sorun ekonomidir. Ancak Türkiye'deki siyasal AKP iktidarının öncelikli sorunu ekonomi olmadığı gibi, toplumun refahını arttırmak yerine, yoksullaştırma işlevini üstlenmiştir. Tarih yoksulluğun AKP sürecinde tavan yaptığını kaydedecektir. Ancak bundan hükümet kadar, toplumu uyurma işlevini görmek yerine, AKP'nin değerlerine su taşıyan herkes sorumludur. AKP Türkiye'nin marjinal kabul edilen değerlerinin taşıyıcısı olan bir parti olarak iktidara gelirken, iki konu öncelik taşıyordu. Biri AB'ne tam üyelik, diğeri ekonomide iyileşme. Ekonominin durumu ortada. Süreç için ekonomiye en çok yakışacak isim: 'yoksullaştırıcı ekonomi' ya da 'yoksulluk ekonomisi' olabilir. AB sürecine gelince; bir anımsatma yaparak açıklayalım: Almanya Dışişleri Bakanı Fischer'in Danimarka Dışişleri Bakanı Möller'e önce uyutalım, sonra unutalım dediği 2002 Kopenhag zirvesi sonrasında ortaya çıkmıştı. AB ile giderek soğuyan ilişkileri ve açılan mesafeyi bu iki kelime özetlemiş oluyor.

Marjinal olanı iktidara taşıırken, demokrasi konusunda umutları olanların da hayal kırıklığı içinde olduğu bir süreçten geçiyor Türkiye. **AKP deneyimi, Türkiye demokrasisi için hayli pahalı bir deneyim olmuştur. Demokrasiyi ülkeye taşıyan ve ülkenin AB kapısına kadar gelmesinin yolunu açan modernleşme hareketinin mimarı Kemalist Cumhuriyet'tir. Bu anlayışı tasfiye etmeyi iş edenlerin, demokrasiyi benimsemeleri olanaksızdır. Demokrasi, onu benimsemeyenlere tahammüllüdür. Ancak benimsemeyenler güçlenince demokrasiye tahammül edemez hale gelirler. Tarih bunun örnekleri ile doludur.**

Süreçle ilgili son söz de küresel olmalı. İkiz kulelerin yerle bir edildiği 11 Eylül'den sonra sloganlaşan "Artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak" sözü en çok Türkiye için geçerli... Türkiye giderek hepimizin yabancılaştığı bir ülke olmak yolunda ilerliyor. Özgürlükler hepimizden her geçen gün biraz daha uzaklaşıyor. Özgürlüklerin kadın için olanına gelince, kadının payına düşen özgürlük örtünme ile sınırlı. Modern olmak artık mahrem olmayı gerektiriyor. Ekonominin en fazla vurduğu kesimde yer alan kadınlar, özgürlükten kendilerini örtmeyi algılıyorlar. Ya da daha doğru olarak kadınlara özgürlük artık örtünme olarak dayatılıyor. **Cinsiyet ayrımcılığının asıl, eşitliğin söyleneceye dayalı bir ayrıntı olması durumu güçlenerek sürdürülüyor.**

Kaynaklar:

- Bkz. Serdar Şahinkaya; Gazi Mustafa Kemal ve Cumhuriyet Ekonomisinin İnşası, ODTÜ Yayıncılık, 1. Basım Mayıs 2009, Ankara, s. 43
Bkz. Tülay Özüerman; Kemalist Siyaset ve Millî Ekonomi, Atatürkçü Düşünce, Sayı 11 (Özel), Yıl 2, Mayıs 2009, s. 41.
Bkz. Report on equality between women and men, 2006; European Commission, Directorate- General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities Unit G.1, February 2006, s.7 vd.
Bkz. Niyazi Berkes; İkiyüz Yıldır neden Bocalyoruz?, İkinci Baskı, İstanbul, 1965, s.32.
Bkz. Niyazi Berkes, a.g.e, s. 28.

TÜRKİYE'DE KÖY ENSTİTÜLERİ DENEYİMİ

Yazan: Dr. Niyazi ALTUNYA

Devletin Köye Yönelişi

Modern kamu hizmeti anlayışı, 18. yüzyıl sonlarında oluşan ulus devletin eseridir. Fransız devriminin getirdiği **İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi**, sınıfsal konumu, cinsiyeti, inancı ne olursa olsun, haklar yönünden herkesin eşit olduğunu kabul ediyordu. İnsanlığın yaklaşık iki yüz elli yıldır verdiği bu özgürlükler mücadelesi, bugün devleti vatandaşına hizmet veren bir sosyal devlet haline getirdi.

Bu süreç içerisinde eğitimin kamusal bir hizmet haline gelmesinin özel nedenleri vardır. Çünkü **eğitim, temel bir insan hakkı olduğu kadar, toplumsal değişimin de önemli bir itici gücüdür**. Burjuva devrimlerinin getirdiği yeni devlet (ulus devlet), toplumu teokrasiden laik düzene doğru evrimleştirmek zorundaydı. Böyle olunca toplumu hızla dönüştürecek yeni bir eğitim sistemi gerekiyordu. Hatta eğitimin dönüştürme işlevi, kişilere hak sağlamaktan önce geliyordu.

Tanzimat'ın Osmanlı aydınının, bürokratinin birinci hedefi kamusal hakları sağlamak değil, toplumu değiştirip çağa yetiştirmektir. Bunun için eğitim önemli bir araçtı. Ne ki, on binlerce köye okul açmak, buralara öğretmen göndermek kolay değildi. Üstelik ardi arkası kesilmeyen savaşlarda verilen can ve mal kaybı buna olanak tanımıyordu. Köye ancak vergi ve asker toplamak için gidiliyordu.

I.Meşrutiyetin 1876 Anayasası, kamusal hak getirmese de özgürlük kavramına yer vermişti. 1877'de oluşan ilk parlamentoda, köylülerin perişan durumuna, onlara eğitim dahil bazı haklar sağlanması konusuna değinen milletvekilleri olmuştu. Ne ki, bu parlamentonun ömrü bir yıl bile sürmedi. II. Abdülhamit tarafından dağıtıldı. Sonuçta birçok yurtsever devlet adamı, aydın ülkeyi terk etmek ya da hapse girmek, canını vermek zorunda kalmıştı.

Özgürlük, eşitlik, kardeşlik sloganlarıyla gelen II. Meşrutiyet dönemi, çağdaş kamu hizmeti kavramında azımsanmayacak bir birikime sahipti. Bu dönemde eğitimin beklenen, kişinin geliştirilmesinden çok, toplumun değişimine katkı idi. Konuya bu öncelikte de

yaklaşılsa, eğitimin hak sonucu vermesi kaçınılmazdır. Çünkü **eğitim, hem beceri kazandırma, hem insan aklını özgürleştirme işlevi olan bir kamusal hizmetti**.

II. Meşrutiyet dönemi eğitim tartışmalarının içinde **köyde eğitim** konusu da vardı. Örneğin, 1910'da Kütahya, 1913'te Aydın il özel idareleri "**Köy Öğretmeni**" yetiştirme konusunda kararlar almışlardır. Bunların gerçekleştiğine dair elimizde bilgi yok. 1914 yılında Mabusan Meclisi (Millet Meclisi)'nde bir konuşma yapan eğitimci milletvekili **İsmail Mahir Efendi**'nin önerileri, o zaman gerçekleşmeye de Köy Enstitülerine varan yolu aydınlatmıştır. Mahir Efendi'ye göre; ülkedeki yetmiş sancak merkezinde birer kız, birer erkek öğretmen okulu açılmalı, buralara her köyden birer kız birer erkek çocuk alınmalı ve bunlar köy koşullarına göre yetiştirilmelidir. Bu çocuklar öğrenimlerini tamamlayınca kadar (sekiz yıl) köylüler de okullarını ve öğretmen evlerini yapmış olmalıdır. Öğretmenlerin geçimine ve okulların giderlerine kaynak sağlamak üzere okullara hazine arazisinden yeteri kadar toprak (maarif tarlası) verilmelidir.

Mahir Efendi'nin ve çağdaşlarının bu konudaki önerileri, dağılmakta olan İmparatorlukta gerçekleşmezdi...

Milli Mücadele ve "Memleketin Efendisi"

Bilindiği gibi, Milli Mücadele'nin lideri **Mustafa Kemal**, çağdaş paşalara göre yoksul bir kökenden gelmiş, devletin olanaklarıyla yatılı okumuş ve geçmişini hiç unutmamıştır. Yaşadığı yirmi yıllık savaş ortamında hep köylü **Mehmetçik**'le birlikte olmuştur. O ayrıca bu süre içinde Trakya, Anadolu, Mezopotamya, Arap çöllerindeki köylülerin sefaletini yakından görmüştür. Onun çiftçilik hakkındaki bilgisi, okullarda çocuklara anlatıldığı gibi, çocuklukta karga kovalamasından kalma değil, yaşadığı bu gerçeklerdendi...

Mustafa Kemal'in kurduğu devlet, Anadolu köylüsüne sadece savaş vergisi nedeniyle değil, cephedeki fedakârlıklarından, öksüz kalmış çocuklarından dolayı da borçludur. Devlet köylüye o kadar borçludur ki; bunu ancak ona yeterince toprak, iş, bilgi ve eğitim vererek ödeyebilirdi. Onun, Büyük Taarruz'un hazırlıkları sürerken; TBMM'de 1 Mart 1922 günü söylediği şu sözler, hangi duyarlı insanın yüreğini titretmez ki?

"Bu yurdun hakiki sahibi, efendisi, milletimizin büyük çoğunluğunu oluşturan köylüdür. İşte bu köylüdür ki, bugüne kadar bilgi ışığından yoksun bırakılmıştır. Bundan ötürü bir yandan bilgisizliği gidermeye çalışırken, öte yandan da onları toplumsal ve ekonomik alanlarda etkin ve

üretken kılmak için gerekli olan bilgileri uygulatarak öğretme yaklaşımı ulusal eğitimimizin temelini oluşturmalıdır.

Yedi asırdan beri cihanın dört köşesine sevk ederek kanlarını akıttığımız, kemiklerini yabancı diyarlarda bıraktığımız ve yedi asırdan beri emeklerini ellerinden alıp, israf eylediğimiz ve buna makabil daima tahkir ve tezil ile mukabele ettiğimiz [aşığılayarak davrandığımız] ve bunca fedakârlık ve ihsanlarına karşı nankörlük, küstahlık ve cebbarlıkla [zorbalıkla] uşak menzilesine [durumuna] indirmek istediğimiz bu asil sahibin huzurunda bugün ihtiramla [saygı ile] hakiki vaziyetimizi alalım"...

Büyük Önder, bu sözleriyle yeni devletin köye yönelik toplumsal, ekonomik ve kültürel politikalarının esaslarını da belirlemiş oluyordu. Yaklaşık bir yıl sonra, 17 Şubat - 4 Mart 1923 tarihlerinde İzmir'de toplanan İktisat Kongresi bu doğrultuda kararlar almış, yasama ve yürütme organları da gerekli adımları atmaya başlamıştır. Örneğin, İktisat Kongresi'nin eğitimle ilgili kararları arasında şunlar yer alıyordu:

- Köylülere ve çiftçilere pratik tarım bilgileri kazandıracak el kitaplarının ücretsiz verilmesi,
- İlk ve ortaöğretim öğrencilerine tarım ve zanaatların pratik olarak öğretilmesi,
- Tarım bilgisi veren yatılı bölge okulları açılması,
- Uygun yerlerde çiftlik biçiminde örnek tarım okulları açılması,
- Anadolu'da bir yüksek tarım okulu açılması,
- Köy ilkokullarının beş dönümlük bahçesi, kümesi, ahır, arlığı ve hayvanları bulunması,
- Yurtiçinde ve yurtdışında öğrenim görenlere birer yıl köy öğretmenliği yapma yükümlülüğü konulması,
- Askerlere tarım bilgisi verilmesi,
- Halka öğretici filmler gösteren gezici tarım okulları açılması.

Bunların çoğu gerçekleştirilmiştir...

Köye Öğretmen Yetiştirme

Türk eğitimcileri, 1848'den beri varlığını sürdüren okullarının köye göre öğretmen yetiştiremeyeceğini anlamakta gecikmediler. Biraz önce İmparatorluk dönemi için değinilen örnekler bunu açıkça ortaya koyuyor. Sorun, sadece nicel bir sorun değildi. Cumhuriyetin yeni öğretmen yetiştirme politikası, hem irili ufaklı 40 bin köyden, okulsuz öğretmensiz 35 binine acilen yeter sayıda

öğretmen yetiştirmeyi, hem de yetiştirilen öğretmenlere köye uyum yapacak ve köy yaşamını derinden etkileyecek nitelikler kazandırmayı hedefleyecekti. Bu konudaki tartışmalardan, yeni tip “köy öğretmen okulu” modeline ulaşıldı. 1926’da Kayseri-Zincirli’de, 1927’de Denizli’de **Köy Muallim Mektepleri**’nin açılışı bu yolda önemli adımlardı. Ne ki, o zamanın Milli Eğitim Bakanı **Mustafa Necati** ile birkaç eğitimci dışındaki bakanlık bürokrasisi ayrı tip **köy öğretmen okulu** yaklaşımını benimseyemedi. Bu deneme, Mustafa Necati’nin ölümüyle (1 Ocak 1929) söndü ve bu okullar 1932 ve 1933 yıllarında kapandı. Üstelik bu olumsuz karar “**Köycü**” olarak bilinen **Bakan Dr. Reşit Galip** zamanında alındı.

Atatürk’ün yönlendirdiği CHP, kuruluşundan beri köye yönelik siyasalarda kararlı idi. Ancak, işin nicel ve nitel boyutları ürktücü idi. Bir yandan partinin 1931 ve 1935 kurultayları, diğer yandan Halkevleri, köycülüğü gündemde tutuyordu. 1935’e kadar birçok orta tarım okulu, Ankara’da da **Yüksek Ziraat Enstitüsü** açılmış, örnek devlet üretme çiftlikleri kurulmuştu. Bu birikimin özellikle küçük çiftçiye ve yoksul köylüye aktarılması gerekiyordu. Üstelik yoksul köylünün toprak ve iş edinme, sağlık gibi başka önemli sorunları da vardı. Köyler için yeni kurulacak eğitim kurumlarının, köy yaşamını toplumsal, ekonomik, kültürel, teknolojik, sağlık koruma yönlerinden de kavranması, köylerde görev yapacak öğretmen ve diğer elemanların buna göre yetiştirilmesi gerekiyordu.

Öncelikle bu çok yönlü, ağır ve karmaşık sorunu çözecek kadronun oluşturulması şarttı. Çünkü bürokratik alışkanlıklar yüzünden birçok deneme, emek ve para boşa gitmişti. Yeni Türk eğitimcisi alana, köylere gidebilmeli, sorunları yerinde görmeli, çözümünü masa başında değil, orada aramalıydı.

Bunu yapacak eğitimci kadro, yine Atatürk’ün ipi çekmesiyle oluştu.

Atatürk, 1935 yılında Milli Mücadele’deki kurmaylarından **Saffet Arıkan**’ı Milli Eğitim Bakanlığına getirdi. Arıkan, askerlikten gelen eylem adamlığı yanında, kültürlü, kadro oluşturmada ve onları çalıştırmada da usta biriydi. O, eğitimci milletvekilleriyle de görüşerek aynı yıl **İsmail Hakkı Tonguç**’u İlköğretim Genel Müdürlüğüne atadı. Tonguç, köy kökenliydi, zor koşullarda yatılı öğrenim görebilmişti. O, Türk ve dünya eğitim tarihini, köylerin içinde bulunduğu korkunç durumu iyi incelemiş bir eğitim-

ciydi. Tonguç, öğretmenlikteki başarıları yanında Bakanlıkta eğitim teknolojisi işini üstlenen **Mektep Müzesi** gibi önemli bir birimi de kurup geliştirmişti. O sırada, dönemin en önemli yükseköğretim kurumu olan Gazi Eğitim Enstitüsü’nün de öğretmeni ve müdürü idi. Enstitüde Resim-İş Bölümünü de o kurmuştu.

Tonguç’un tüm köylüleri eğitmek, bilinçlendirmek ve ülke yönetimine katılımlarının yolunu açmak gibi büyük hedefleri vardı. Bunlar klasik eğitimle ve eski tip öğretici kadro ile gerçekleştirilemezdi. Ona göre köyü ve köylüyü bütüncül bir yaklaşımla (kül halinde) görmek gerekiyordu.

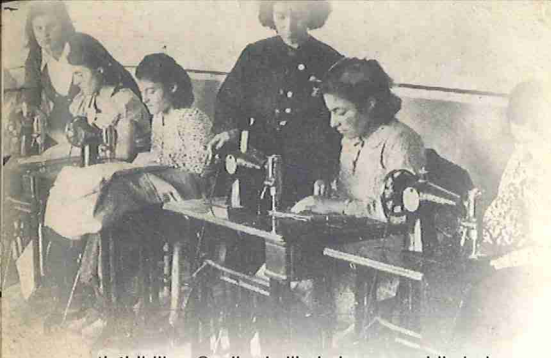

Tonguç’a göre köy davası ne köylüyü okutmakla, ne de köyü kalkındırmayla sınırlı idi. Dava, bunlar da içinde olmak üzere köyü içten **canlandırma**, köy insanını **uyandırma** ve **bilinçlendirme** davasıydı. “**Köy insanı öylesine canlandırılmalı ve şuurlandırılmalıydı ki, onu hiçbir kuvvet sömüremesin ve bedava çalışan birer iş hayvanı gibi kullanasın...**” Kısacası sorun, köy insanının alın yazısını değiştirmeye dayanıyordu. Sorunun nicel yönü, başka eğitim modelleriyle de çözülebilirdi.

Köy Enstitülerinin Kuruluş ve Gelişimi

İlk adım; **Eğitmen Kursları**’nın açılması oldu. Bu adım, geçici bir çözüm içindi. 11 Haziran 1937 tarih ve 2328 sayılı **Köy Eğitmenleri Kanunu**’na göre, “**Nüfusları öğretmen gönderilmesine elverişli olmayan köylerin öğretim ve eğitim işlerini görmek, ziraat işlerinin fenni bir şekilde yapılması için köylülere rehberlik etmek üzere köy eğitmenleri istihdam edilir.**” (m.1)

İlki 1936 yazında Eskişehir **Çifteler Çiftliği**’nde açılan kurslarda yetiştirilen eğitmenler, okuma yazma bilen, genellikle askerliğini çavuş onbaşı olarak yapmış köylü gençlerden seçiliyordu (30 tane de kadın eğitmen yetiştirilmiştir). Bunlar 7-8 aylık kurslarla bir bakıma “**geçici öğretmen**” olarak

yetiştirildiler. O yıllarda ilkokul mezunu bile bulunmayan köylerden öğrenci bulup, 5-6 yılda onları öğretmen olarak yetiştirmek uzun zaman alacaktı. Öğretmenler, aldıkları öğrencileri gezici başöğretmenlerin gözetiminde üç yıl eğitip, mezun ettikten sonra yeniden öğrenci alıyorlardı. Öğretim işini, ellerine verilen öğretim kılavuzlarına göre yürütüyorlardı. Öğretmenlerin en başarılı öğrencileri Köy Enstitülerine alınıyor, orada önce ilkokulu tamamlayıp sonra meslek eğitimine geçiyorlardı. Öğretmenler, yetişkin halk için de okuma yazma kursları açıyorlar, onlara modern tarım aletlerini, islah edilmiş fidan ve tohumları kullanmayı da öğretiyorlardı.

17 Nisan 1940 tarih ve 3803 sayılı **Köy Enstitüleri Kanunu**'na göre ise, "**Köy öğretmeni ve köye yarayan diğer meslek erbabını yetiştirmek üzere, ziraat işlerine elverişli arazisi bulunan yerlerde Maarif Vekillliğince (Milli Eğitim Bakanlığı'nca) Köy Enstitüleri açılır.**" (m.1) "**Köy Enstitülerinden mezun olan öğretmenler tayin edildikleri köylerin her türlü öğretim işlerini görürler, ziraat işlerinin fenni bir şekilde yapılması için bizzat meydana getirecekleri örnek tarla, bağ ve bahçe, atölye gibi tesislerle köylülere rehberlik eder ve köylülerin bunlardan istifade etmelerini temin ederler...**" (m.6)

Gördüğü gibi Köy Enstitüleri sadece öğretmen yetiştiren okullar değil, köye öğretmenle birlikte diğer meslek elemanı da yetiştiren kurumlardı. Köy Enstitüsü hareketi, planlı bir hareketti. Yapılan plana göre 1936-56 yıllarını kapsayan yirmi yılda tüm köylerde okul açılmış, bunlara öğretmen ya da öğretmen verilmiş, köy gruplarına yeteri kadar sağlık, tarım, teknik ve kooperatif elemanı verilmiş olacaktı.

İlk iki Köy Enstitüsü Ekim 1937'de Eskişehir **Çifteler** ve İzmir **Kızılçullu**'da açıldı. Bu sayı 1945'e kadar 20'ye, 1948'de 21'e ulaştı. Sonuncusu, özgün modelin bozulmaya başladığı süreçte açıldı. 1943'ten başlayarak 7 enstitüde sağlık kolları, 1942'de Hasanoğlan Köy Enstitüsü bünyesinde bir

de **Yüksek Köy Enstitüsü** açıldı. Düşünülen teknisyenlik, tarımcılık, ebelik, kooperatifçilik gibi bölümler açılmadı.

Köy Enstitüleri, birkaç ili içine alan bölgelerde açıldı ve bu illerin sadece köylerinden kız ve erkek öğrenci alıyordu. Önce açılan Öğretmen Kursları zamanla buldukları yerdeki Köy Enstitülerine bağlandılar. Enstitüler, buldukları (açıldıkları) köylerin adını aldılar. 1946 sonuna kadar 9 bine yakın öğretmen yetiştirildi. O yıl enstitülerin öğrenci sayısı ise 14 bin kadardı. Bunların yüzde 10'u kızdı.

Köy Enstitüleri, Türkiye'nin de büyük sıkıntılara sokulduğu II. Dünya Savaşı yıllarında açıldı. Dolayısıyla çok kıt parasal olanağa sahiptiler. İnşaat, araziye islah edip ağaçlandırma ve tarımsal ürün alma işi öğrenci, öğretmen ve usta öğreticilerin elinden çıktı. Enstitülerin 1000-6000 dönüm arazileri vardı. Kendilerine gerekli olan birçok tarım ürünü buralarda üretildi. Enstitülerde öğrenci ve çalışanların emeği ile 700'den fazla bina yapıldı, on binlerce ağaç yetiştirildi, binlerce ton sebze, meyve ve pek çok hayvan ürünü elde edildi.

Enstitülerde öğrencilerin iş ve üretim yapmalarını, sadece ekonomik katkı amacıyla değil, eğitiminde gereği idi.

Köy Enstitülerinin Temel İlkeleri

Biraz önce değinildiği gibi, Köy Enstitülerinin klasik eğitim kurumlarından ayrıncı özelliği; onun köy yaşamını tümüyle kavrama ve özgür düşünen, hesaplayan, yapan, yaratan insan yetiştirmektir. Tonguç'un, Enstitülerde çalışan yönetici ve öğretmenlere söylediği "**Elinizden çıkacak iş evvela kafanızdan çıkmalı**" sözü Enstitülerdeki eğitimin temel felsefesidir. Sistemin bazı önemli ilkelerini görelim.

• **Çok yönlü eğitim:** Köy Enstitülerinde uygulanan eğitim, bugünkü çağdaş eğitimin benimsediği "**insan merkezlilik**" anlayışına dayanır. Buna göre eğitilen herkesin, genel kültür ve pratik beceriler yanında, resim, müzik, tiyatro, beden eğitimi ve dans gibi etkinliklerden de yararlanması gerekir. Aslında bunlar kişinin temel birer hakkıdır da. Etkinlikler salt profesyonel yetiştirmeyi hedeflemez; herkese gerekli olduğu için yapılır. Örneğin, Enstitülerde her çocuğa

mandolin çaldırmanın amacı müzisyen yetiştirmek değil, **tam** insan yetiştirmektir. Kuşkusuz üstün yeteneği keşfedilenler müzisyen de olabilir.

• **Üretici eğitim:** Köy Enstitülerinde verilen eğitim; üretim içinde, üretim yoluyla verilen ve üreten eğitimidir. Üretim, sadece günlük yararlarla yönelik değildir; biraz önce değinilen yaratmayı da kapsar. Atölyede, tarlada, bahçede yapılan üretim yanında, müzikte, görsel sanatlarda, spor ve halk oyunlarında da üretmek, bunlardan yararlanmak ve başkalarını yararlandırmak esastır. Bu nedenle çalışmalarda "**dersçilik**" yerine "**yaşamsallık**" gözetilirdi. Köy Enstitüsü öğretim programlarında yer alan 44 saatlik haftalık derslerin yarısı **genel kültür**, dörtte biri **tarım** ve dörtte biri de **iş-teknik** çalışmalarından oluşur.

• **Yönlendirme:** Önce belirttiği gibi Enstitülerde değişik bölümler (kollar) açılması hedeflenmişti. Öğrenciler ortak bir eğitim yanında ilgi ve yeteneklerine göre bu kollara (branşlara) ayrılacaktı. Köy Enstitüleri Kanunu'nun 3. maddesine göre kuramsal ağırlıklı eğitimi başaramayacak olanlar da okuldan çıkarılmayıp, başarabildikleri zanaat türüne göre mesleklerle yönlendirilecekti. Üstün yetenek gösterenlerse Yüksek Köy Enstitüsü yoluyla bilim, sanat, yöneticilik vb. alanlar için uzman eleman olacaktı.

• **Karma eğitim:** Gündüzlü ortaokullarda 1927'de, liselerde 1930'da karma eğitime geçen Türkiye, mesleki ve teknik eğitimde bunu ancak 1970'lerin ortasında uygulayabilirken, yatılı Köy Enstitüleri açılır açılmaz karma eğitimle işe başlamıştır. O yıllarda köylerden kız öğrenci bulmak çok zordu. Bu zorluğa karşın karma eğitim ertelenmemiş, bulunabilen az sayıdaki kız öğrenci buralara almış, özel olarak korunup desteklenmiştir. Köylerden, binlerce kadın öğrenmen yanında, **yazar Pakize Türkoğlu, Prof. Ayşe Baysal** gibi değerler Köy Enstitülerinin dayandığı bu temel ilke sayesinde yetişmiştir.

• **Yerel, ulusal, evrensel kültürü algılama:** Köy Enstitüleri öğrencilerini Cumhuriyetin değerlerine göre yetiştirirken, yerel kültür değerlerini derleyip çağdaş tekniklerle işlemiş, evrensel kültürü de çeviri yoluyla tanıtmıştır. Enstitüler, öğrencilerinin kafasında, **Aşık Veysel'le La Fontaine, Maksim Gorki, Shakespeare** arasında kültürel sentez yapmayı hedeflemiştir. Enstitülerde bir yandan usta öğretici olarak halk ozanları, efeler, bar başları çalıştırılmış, diğer yandan da **Hasan-Âli Yücel'in** kurduğu **Tercüme Bürosu'nun** çevirdiği klasikler okunmuş,

sahnelenmiştir. Enstitüleri aynı yıllardaki eğitim kurumlarından farklı kılan etmenlerden biri de bu yaklaşımdır. Diğer yandan Enstitülerde, özellikle Yüksek Köy Enstitüsü'nde yabancı dil öğretimine de çok önem verilmişti.

• **Yardımlaşma-dayanışma:** Enstitülerin iç yapısında arkadaşlık, ağabeylik-ablalık-kardeşlik, baba-oğul, ana-kız yakınlığındaki ilişkiler özendirilirken, yeni enstitülere yapıcı ve öğretici yardım ekibi göndermek de bir eğitim ilkesi idi. Bozkırın ortasında çadırlarda var olma savaşı veren yeni enstitüye, önce kurulan kardeş enstitülerin gönderdiği ekipler birer yapı yaparak, bildikleri ustalığı, sanatı, kültürü onlara öğretip arzağan ederek kardeşliği katkıda bulunuyorlardı. Bu, pratik nedenlerle de yapıldığı gibi, ülkede kültürel bütünlüğü sağlama, kültürel renkliliği koruma açısından da önemli idi.

• **Özyönetim ve katılım:** Köy Enstitülerinin işleyişine öğrenci katılımı, bugünkü uygulamada olduğu gibi göstermelik değildi. Katılım, sınıf içi, atölye içi etkinliklerden Enstitünün bütünüyle yönetimine kadar uzanırdı. Katılım, hem seçimli, hem nöbetleşe olurdu. Seçimli öğrenci yönetimi, Enstitüden enstitüye farklı olabilir, haftalık, aylık, yıllık olarak değişik uygulanabilirdi. Nöbetleşe ya da doğal katılım, öğrencinin yemekhanede, kümeste, ahırda, arlıkta, bağ ve bahçede zorunlu olarak nöbet tutması, orayı koruması biçiminde oluyordu. Yani katılım, sadece eleştirmeye sınırlı olmayıp sorumluluk yüklenmeyi, hesap sormayı ve vermeyi de kapsıyordu. Enstitülerde her iki tür katılım, kurumun tüm yaşamını kapsayacak nitelikteydi.

• **Hesaplaşma ve geribildirim:** Enstitüde tüm etkinlikler hesap ve plana göre yürütülürdü. Yapılan işin Enstitüye, ülkeye, kişilere ne yararı olacağı, bu iş için gerekli para, emek, malzeme, üstlenilecek

sorumluluk ve roller belirlenir, işin bitiminde bir değerlendirme yapılır; geri bildirim alınır. Enstitülerde toplu haftasonu değerlendirmeleri çok önemlidir. Bu toplantılarda yapılan bir haftalık işler gözden geçirilir; yapılanlar için ilgililer kutlanır, yapılamayan ya da aksatılan işlerin sorumluları eleştirilir, öneriler geliştirilir. Bu değerlendirme ve eleştirilerin kapsamına Bakanlık örgütü de dahildir.

Sonuç ve Dersler

Türkiye'ye ve dünyaya örnek olmuş Köy Enstitüsü deneyimi, öğrencisi, öğretmeni, eğitimcisiyle Türk insanının eseridir. Büyük eğitimcimiz **İsmail Hakkı Tonguç** (1893-1960)'un öncülüğünde kurgulanıp uygulanan bu model, fırsat verildiğinde kendi insanımızla ve yerli olanaklarla, zor koşullarda bile neler yapabileceğimizin bir kanıtıdır.

Yazık ki, 1946'dan sonra Enstitülerin özgün yapısı sarsılmaya başladı. Yeni geçilen acemi çok partili rejimin basit ödücülüğü, birçok Cumhuriyet kurumu gibi Enstitülere de çok zarar verdi. Bunun nedeni, çok partili rejime geçmek değil, o rejimi kötü kullanmaktı. Ödün sadece muhalefetten gelmedi, iktidar partisinin içinden de geldi. Muhalefet, Enstitüleri yıpratmak için çok bayağı yöntemlere başvurdu. Örneğin, Enstitülerde kız-erkek ilişkilerinin Türk ahlakına aykırı olduğu, Enstitülerde komünist yetiştirildiği iddiaları piyasaya sürüldü. Bereket bunlar halk üzerinde beklenen yankıyı bulmadı. Başlangıçta çekingen davranan, hatta kız çocuklarını kaçırarak köylüler, kısa süre sonra bu okullara çocuklarını verebilmek için yarışa girdiler.

Koparılan fırtına yine de yıkıcı oldu. 1946'da Enstitülerin koruyucusu **Bakan Hasan-Ali Yücel**, kuramcı ve kurucu **Tonguç**, Enstitülerin yönetici ve etkin elemanları tasfiye edildi. Enstitü programı "**millileştirme**" adı altında özünden saptırıldı. 1947 sonlarında, Tonguç'un "**Enstitülerin kalbi**" dediği

Yüksek Köy Enstitüsü kapatıldı. 1950'de iş başına gelen yeni iktidar tarafından karma eğitime son verilip kızlar tek enstitüde (Kızılıçullu'da) toplandı. Aynı yıllarda sağlık kolları kapatıldı. Pek çok öğrenci başarısızlık gerekçesiyle enstitülerden atıldı. Kütüphanelerdeki "**zararlı**" sayılan kitaplar toplanıp, yakıldı. Tonguç, öğretmenlik görevinden de uzaklaştırılıp açığa alındı. 1953'te programları değiştirilen Enstitüler, 1954'te bir yasa ile kapatıldı.

Kuruluşlarının üzerinden 72, tümden kapatılışlarının üzerinden 55 yıl geçtiği halde Köy Enstitüleri unutulmadı. Unutmayanlar sadece Enstitülerin yetiştirdiği öğretmenler, yazarlar değildir. Sonraki kuşaklar da kurdukları vakıf ve dernekler, her yıl düzenledikleri törenler, paneller, sempozyumlarla Enstitü ruhunu yaşatmaya çalışıyorlar. Üniversite gençliğinde Köy Enstitülerini tez konusu yapanların sayısı günden güne artıyor. Eğitimdeki çıkmazlar sürdüğünce Köy Enstitüsü tutkusu daha da güçleneceği benziyor.

Köy Enstitüleri yeniden kurulabilir mi?

Bu soruya yanıt verebilmek için anımsamamız gereken birkaç nokta var.

Eğitim kurumları, açıldıkları dönemin toplumsal, ekonomik ve siyasal koşullarına göre geliştirilir. Köy Enstitüleri de böyle olmuştur. Enstitüler;

- 1) Kemalist devrimci Cumhuriyet rejiminin kurumları idi ve ona sahip çıkacak yurttaşlar yetiştirecekti.
- 2) Köy Enstitüleri, o günkü geri kalmış kırsal toplumun gereksinmelerini karşılayacak biçimde kurulmuştu. Öteki etmenler daha ikincil niteliktedir.

Kemalizmin inançlı savunucuları hâlâ bulunsa da artık ülke yönetiminde etkileri azdır. Kırsal yapının yerini ise varoşlar almıştır. Tonguç Baba bugün işbaşında olsa, varoş gerçeğine göre bir enstitü modeli geliştirdi. Ancak, Köy Enstitüsü sistemi ilkelerinin birçoğundan bugün de yararlanılabilir. Örneğin:

1. Öğrenci kişiliğini merkeze alan çok yönlü, özgürleştirici, tüm yeteneklere hitabeden eğitim anlayışı bugün de geçerlidir, gelecekte de geçerli olacaktır.
2. Öğrencilerin eğitimde yönetime katılmaları, özyönetim uygulamaları, eleştiri ve denetim haklarını kullanmaları bugün de yakıcı bir konudur.
3. Ailelere salma koyma yerine, öğrencilerin yaşlarına göre eğitim için kaynak yaratma ve üretime katılmaları bugün de uygulanabilir bir ilkedir ve çok gereklidir.
4. Öğrencilerin, yardıma muhtaç diğer eğitim kurumlarına eskimiş eşya yerine emek ağırlıklı katkıda bulunmaları, eğitimin bir gereğidir ve onlarla dayanışmaları her zaman gereklidir.
5. Her gün yapılan serbest okuma, sanat ve beden eğitimi; okul türü ve kademesi ne olursa olsun her zaman gerekli, kişiliği yapıcı etkinliklerdir.
6. Eğitimde kuram-uygulama bağı, yaparak yaşayarak ve üreterek eğitim, her zaman geçerli bir yöntemdir.
7. Yoksul çocukların, emek karşılığında yatılı eğitilmesi, eğitim hakkının vazgeçilmez bir ilkesidir.
8. Eğitim kurumlarında çevreyi koruma, yeşertme ve güzelleştirmeye her zaman gereksinme vardır.

Halktan yana bir iktidar, Köy Enstitüleri deneyiminden yararlanarak çağdaş yeni eğitim modelleri yaratabileceği gibi, tüm eğitim kurumlarında onun ilkelerinden yararlanılabilir.

(Geniş bilgi için yazmış olduğum 2 ayrı kitabıma bakınız:

- Köy Enstitüsü Sistemine Toplu Bir Bakış. (2. Basım 2009),

- "Yetmişinci Yılında Köy Eğitimliği" Cumhuriyetin İlk Yıllarından Günümüze Dil-Kültür-Eğitim (2007), s.

495-526)

Çağdaşlığın Temeli; Eğitim ve Bilimdedir

"Eğitim ve öğretim, millet olmanın, bağındır bir vatan kurmanın temel şartıdır. Cihanın, olacağına akıl erdiremediği büyük ve millî bir mücadeleyi başarmış olan Türkiye, olmaz gibi görünen bu ehemmiyetli ve çok büyük muharebeyi de başarıyla sonuçlandıracaktır".

Mustafa Kemal ATATÜRK (1922)

Yazan: Prof. Dr. Atilla Uluğ

Cumhuriyetimizin kurucusu Ulu Önder Atatürk'ün bilgiye ve bilime verdiği önemi, O'nu sevenler olarak, bizler biliyoruz. Burada, **"O'nu sevenler"** tabirini kullanmamın nedeni; günümüzde dış kaynaklı- iç destekçili bir grubun, bizim gibi düşünmediğini bilmemdir. Yok olmuş, parçalanmış bir imparatorluk kalıntısından, modern bir cumhuriyet devleti oluşturan Atatürk'ü, yabancıların neden sevmeyeceklerini 10 Temmuz 1920 tarihli Sevr Antlaşması'nın maddelerine bakarsak; görürüz. Onların böyle düşünmelerinin sebebini, şu veya bu sebeple anlayabiliriz belki ama özellikle karar mekanizmasındaki yöneticilerimiz de böyle düşünceleri, çok anlamlıdır! Tam bağımsız, laik, demokrat, çağdaş bir Cumhuriyet Devleti idealinden, nerelere geldiğimizi hayret ve üzüntü ile izlemekteyiz...

Etrafınıza bakınız; ülkemizin Kuzey, Güney, Doğu

Türk Silahlı Kuvvetleri, Bilim ve Fen Kılavuzundadır

Biliyorsunuz; Birinci Dünya Savaşı sonunda imzalanan Mondros Mütarekesi ve Sevr Antlaşmasıyla emperyalist güçler tarafından, yüzyıllardır üzerinde bağımsız olarak yaşadığımız bu topraklar tamamen elimizden alınıp, vatanımızda hür olarak yaşama hakkımıza son verilme isteniyordu. Bizim de bunu kabul etmemiz istenmekteydi. Bu durumu kabul etmek istemeyen Türk Milleti, Mustafa Kemal liderliğinde, 19 Mayıs 1919'da başlayan bir mücadele ile Kurtuluş Savaşını başlatmıştır. Dişyle, tırnağıyla mücadele ederek bu günlere gelen Türk Milletinin kurduğu, **"Türkiye Cumhuriyeti"**ni hazmedemeyen, bu toprakları bize yakıştıramayan emperyalist güçler, şimdi çeşitli oyun ve entrikalar ile neredeyse tekrar **"Sevr'e dönelim"** diyorlar. İşin garibi; içimizde bu fikri benimseyenler, hala gaflet ve dalalet uykusunda olanlar var! Ama şunu bilsinler ki bağımsızlığımıza bu denli düşkün Türk Milleti buna asla izin vermeyecektir... Bu toprakların yetiştirdiği bütün insanlar, bu güzel ülkede mutlu ve kardeşçe bir arada yaşayacaklardır; ancak **'Sevr'**i isteyenlere, güle güle...

ve Batı'sında emperyalist devletler tarafından parçalanmış ve bundan sonra daha da parçalanması için çalışılan milletlerin halini lütfen ibret ile izleyiniz! Bu günlerde yeni yeni oyunlar oynanıyor ki aslında hiç de yeni değiller; yıllardır var ancak şimdi her şey çok daha aleni...

Bazı AB ve ABD parlamenterleri diyorlar ki, **"Geçmişinizle hesaplaşın! Atatürk'ü sorgulayın! Ulusalçı duygularınızı silin, atın!"** Bu ne demek, biliyor musunuz? Bu, Türkiye Cumhuriyetini bir bütün olarak bir arada tutan çimentoyu kırmak demektir. Bu uzun yıllar, savaşlar ve kültürel devrimler ile bir **'Ümmet'**ten bir **'Millet'** çıkarmağa çalışan başta Atatürk'e ve Türk milletine karşı yapılan haksız bir davranıştır...

Eğer, yüce Atatürk ve arkadaşları **'Sevr'**i kabul etmiş olsaydı; bu gün artık bir Türkiye olmazdı... Atatürk, modern ve çağdaş bir Türkiye kurmakla yetinmemiş, onu bilim ve fennin ışığında daha da yükseltmeğe, geliştirmeğe çalışmıştır. Şu gün için bile hala eksiklikleri olan Batılılara göre, daha o zamanlar çağdaş devrimler, reformlar yapmıştır. 1922 yılında ifade ettiği; **"Ülkemizin en bayındır, en latif, en güzel yerlerini üç buçuk yıl, kirli ayaklarıyla çiğneyen düşmanı yenen zaferin, sırrı nerededir bilir misiniz? Orduların yönetiminde, bilim ve fen ilkelerini kılavuz edinmektir. Ulusumuzu yetiştirmek için temel olan okullarımızın, yüksek okullarımızın kurulmasında aynı yolu izleyeceğiz. Evet; ulusumuzun siyasal, toplumsal yaşamında ulusumuzun düşünce bakımından eğitiminde de kılavuzumuz bilim ve fen olacaktır"** özdeyişi bile; yabancıların ve onların işbirlikçi yandaşlarının, bize bu güzel ülkeyi kazandıran ve parçalanmasını engelleyen TSK'ne olan saldırganlığın nedenini gayet güzel anlatmaktadır.

Çağdaşlıkla Yükselmenin Yolu, Bilimdir

1922 yılında, Ulu önder Atatürk, Cumhuriyet dönemine kadar olan zamanda, gerçek anlamda bilim ve teknolojiye gereken önemin verilmediğini ve Türk milletini geri bıraktıran sebebin de bu olduğunu, şu sözleriyle vurgular:

“Öğretmenlerimiz, ozanlarımız, edebiyatçılarımız ulusa bu felaket günlerini ve onun gerçek nedenlerini açık ve kesin olarak yazıp söyleyecekler, bu kara günlerin dönmemesi için dünya yüzünde uygar ve çağdaş bir Türkiye'nin varlığını tanımak istemeyenlere, onu tanımak zorunda olduğumuzu anımsatacaktır”.

Türk milletinin medeni, çağdaş ve müreffeh bir millet olarak varlığını sürdürebilmesi için, **“Bu millete gideceği yolu gösterirken, dünyanın her türlü ilminden, buluşlarından, ilerlemelerinden istifade edelim”** der. Ancak, **“İlim tercüme ile olmaz, inceleme ile olur”** diyerek de; uygarlık yolundaki başarıların elde edilmesi ve sürdürülmesi için taklitten uzak ve hazırı tekrar eden değil; bilimsel araştırmalarla, yeni sistemler geliştirilmesi konusuna dikkat çeker.

İlerleme için; Bilimsel Eğitim Düzeni Şart

'Her ilde üniversite' mantığıyla genişle(til)miş lise durumunda olan pek çok taşra üniversitesinin alt yapısı, henüz yok. Buradaki altyapıdan kasıt; binalar, kampüsler değil; yetişmiş bilim adamı, araştırma olanakları ve bunlar için ayrılmış kaynakların olmayışıdır. Oysa Yüce Atatürk, 1923 yılında modern medeniyetler seviyesine çıkış yolunu, şu ifadelerle açıklıyor:

“Bu millet ve memleket ilme, irfana çok

muhtaç; tahsil yapmış, diploma almış, gelişmiş olanları korumak kadar doğal ve lüzumlu bir şey olmaktan başka, parti parti eğitim ve öğretim görmek için ilim ve fen almak için Avrupa'ya, Amerika'ya ve her tarafa çocuklarımızı göndermeye mecburuz ve göndereceğiz. İlim ve fen ve ihtisas nerede varsa, sanat nerede varsa gidip, öğrenmeye mecburuz. Bu nedenle artık himaye çok zayıf kalır. Bunun yerine mecburiyet geçerli olur. Hayati gerçekleri bilerek, bilmeyenlere de uygun bir yol ile veya zor ile anlatarak amacımıza yürüyeceğiz”.

Bu sözleri ifade ederken de ilerleme yolunda engel gördüğü iç ve dış düşman etkisine 86 yıl önceki öngörüsüyle, şöyle dikkat çeker:

“Bizi o amaca varmaktan alıkoyan iki kuvvet vardır. Biri dış düşmanlardır. Bunlar bizi bir sömürge haline koymak için ilerlememizi istemeyenlerdir. Fakat çiftçi arkadaşlar, muhterem babalar, bizim için bunlardan daha zararlı, daha öldürücü bir sınıf daha vardır: O da; içimizden çikması muhtemel olan hainlerdir”...

Ya, bir de şimdiki halimize bakınız; birkaçı dışında, üniversitelerimiz ne durumda!.. Hiç bilim ve teknoloji merkezleri gibi midir? **Evrensel (üniversal) bir yer (site)** olması gereken üniversitelerimizin, çağdaş bilim ve araştırmalarla uğraşabilmesi için, buralarının özgür ve özerk bilim ve araştırma yuvaları olmaları lazım. Bunun için de üniversitelere bilim ve araştırma için gerekli maddi ve manevi desteklerin verilmesi, üniversiteler ve hocaları ile savaş etmeyen, bilgi, bilim ve irfana saygılı hükümetlerin iktidarda olması gerekmektedir. Bilgiye ve bilim adamına verdiği değeri ve devlet yönetiminde bilginin önemini Atatürk; **“İlim ve özellikle sosyal bilimlerle dalındaki işlerde ben emir vermem. Bu alanda isterim ki beni bilim adamları aydınlatsınlar. Onun için siz kendi ilminize, irfanınıza güveniyorsanız, bana söyleyi-**

niz, sosyal ilimlerin güzel (yapıcı) yönlerini gösteriniz, ben takip edeyim” diyerek açıklamıştır. Fakat günümüzde üniversiteleri bir medrese gibi düşünen, milleti ümmet gibi gören, bilgi ve bilim toplumu olmaktan çok uzak, çıkar düzenine dayalı siyasi iktidarların üniversiteleri ne hale getirdiği malumdur. ‘Liyakat’ yerine ‘sadakat’ ya da ‘yandaşlık’ esas alınarak yapılan atamalar ve yönetimler ile ne kadar ‘evrensel yer’ olunabilir ki? İnanılmaz bir kadrolaşma ile öğretmen atamaları, ders kitapları içeriği, bilimsel araştırma kurumları v.b. daha pek çok önemli alanlar, bilgi ve bilime aykırı düzenlenmeye çalışılıyor. Taptaze öğrencilerin beyinlerine, bilim yerine hurafeler giriyor. Tabiatıyla, böyle bir zihniyet altında yetişmiş öğrenciler de ne bilime, ne bilim adamına inanır. Eğitim sitemimiz bu düzende kökleşip giderse, gelecek bir nesli ve toptan geleceğimizi kaybederiz! Oysa Atatürk, Büyük Nutkunda, Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasında temel prensip olarak bilim ve tekniğin esas alındığını vurgulayıp; “**Milletimizin siyasi, sosyal hayatında, milletimizin fikri terbiyesinde de rehberimiz ilim ve fen olacaktır**” diyerek, bilime verdiği önemi vurgulamıştır. Osmanlı’nın yıkılışına etken olan karanlık cehalet sonrası aydınlığa çıkmak için Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunda ödenen o büyük bedel gibi bir bedel de bundan belki bir asır sonraki başka bir nesil, bu gidişatın yanlışlığını görüp, değiştirmeye kalktığında yine çok ağır olacaktır!

Bilgi ve bilim toplumu olma yolunda üniversitelerin önünü açacak, bilim yuvalarında hocalar arasında ‘liyakat’ın esas alınacağı; yandaşlık, hemşehrlik ilkelerinin atama ve yükseltme kriterlerinde kullanılmayacağı, asla aşırı macılığın (intihal) kabul görmeyeceği ‘**Çağdaş Üniversiteler**’ oluşturulmalıdır. Bugün özenilerek bakılan Avrupa, Ortaçağ karanlığında yaşarken; rasathaneleri, bilim merkezleri ile dünyaca ünlü olan Afgan, İran, Irak, Orta Asya Türk devletlerini hiç unutmayalım!..

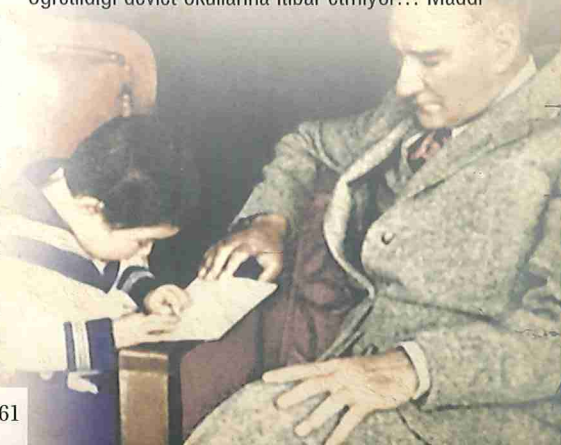
Uluslararası Para Fonu baskısıyla üniversitelerin kadroları tıkanmış; “**Ne yapsam da, şu Evrensel**

Yerleri (Üniversiteleri) biraz daha gelişmiş liseler (tercihan İmam Hatip) haline getirsem” diye her türlü para yollarını keserek, köreltmeğe çalışan siyasi iktidarların, yanlış yolda oldukları konusunda kamuoyunca uyarılmaları gerekmektedir. Karar verilmelidir; “**Ya çağdaş Üniversite, ya da Medrese!**”

Eğitimde Fırsat Eşitliği ve Birliği Kalmadı!

Üniversitelere kayıt olabilmek için lise mezunlarının girdiği ÖSS barajını geçmeleri gerekmektedir. Ülkemizde, pratik olarak her yıl değiştirilen ve de değil; öğrenciler ile velilerin; öğretmenlerin dahi aklının karıştığı, hala neye karar verildiği belli olmayan bir sistem var! Hep kızmışımızdır; ülkede bir sistemin oturtulabilmesi için öğrencilerin kobay gibi kullanılıp, gençliğin geleceğinin karatılması... Diğer ülkelerdeki sistemleri incelemek için bilgi, görgü ve inceleme amacıyla yurt dışına giden Bakanlık yetkililerinin; sistemleri inceleme yerine, turist ziyaretleri sonucu hala aradığımızı ulaşabilmiş değiliz. ÖSS sonuçlarında 30 bin öğrencinin neden ‘sıfır’ çektiği sorusu üzerine; eğitim bürokratları, “**Esکیدen de vardı**” diye rahatça yanıtlıyabildiler!

Devlet liselerinin sonuçları da aynı şekilde içler acısı durumda! Çünkü ülkemizde, hiçbir ülkede olmadığı kadar ‘**Dershane**’ sistemi var! Özel okul bolluğu da cabası... Neden? Çünkü vatandaş, yeterli altyapı ve kaynak aktarılmamış, bir sınıfta 15-20’den çok öğrencinin okuduğu, önemli bazı derslerin öğretilmesizlikten boş geçtiği, öğretmenlerin yeterli donanımına sahip olamaması ve çoğunlukta atama sıkıntıları nedeniyle verimli olamamaları, ders müfredatında bilim yerine hurafelerin öğretildiği devlet okullarına itibar etmiyor... Maddi

kaynağı olanlar ki hatta olmadığı halde boğazından kesip, çocuğunun istikbali için onları dershaneye, özel okula gönderen aileler var. Hani nerede kaldı; 'Millî Eğitim' ve 'Eğitimde Birlik' (tevhid-i tedrisat)? Hani eğitimde, 'fırsat eşitliği'? Orta öğretim kurumlarına, ilköğretime, ders müfredatına, okul kitaplarına baktığımızda; modern bilim ve teknolojiyi nasıl, yakalayacağımızı sanıyorsunuz?

Bilim Dersleri Türkçe Okutulmalıdır

Eğitim sisteminin diğer bir kanayan sorunu da 'yabancı dilde eğitim' konusudur. Yurt dışında okumuş birisi olarak, yıllardır karşı çıkarım yabancı dilde ders vermeğe... Lisan öğrenmek başka bir konudur, bilim eğitimi vermek bambaşka... Hiç duydunuz mu, bilim ve teknolojiye gelişmiş; Japonya, Rusya v.b. ülkelerde (şömürge ülkeler hariç) eğitim için derslerin İngilizce verildiğini! Oysa dersleri veren hocalar da dersleri dinleyen öğrenciler de en iyi kendi 'anadillerini' konuşurlar... Ne öğretilmek isteniyorsa, onun; öğrencinin anlayacağı seviyeye getirilmesi gerekmektedir. Üzüntüyle izlerim; ille de yabancı dilde eğitim verecek diye pek çok hocanın elinde sözlük ile derslere girdiğini! Bir öğretmenin kendi anadilinde anlatacağı çok önemli konuları, yarım yamalak bir yabancı dil ile anlatması kadar akıl dışı bir şey olamaz! İşin doğrusu; dersler Türkçe olur, yabancı dil ondan sonra en gelişmiş sistemler ile öğretilir.

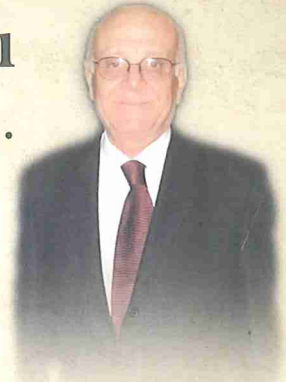
Eğitim Sisteminin Her Kademesinde, Cahillik ve Taassupa Dikkat!

Yüce Atatürk; "Taassup cahilliğe dayanır. Bundan dolayı taassubu olan cahildir. İlim mutlaka cahilliği yener, o halde halkı aydınlatmak lazımdır" demiştir. Bir de önyargılılar vardır ki bunlar yeniliklere açık olmadıkları gibi her şeyi bildiklerini varsayarak, yeni bilgileri kabullenemezler. Bu tür zihniyetlerde, öğrenme hırsı pratik olarak bitmiştir. Yani bu kişiler, bir zamanlar, belli bir çevrede, belli bir bilgi almış ama yaşantısında yeni bilgiler almaya, eski bilgileri değerlendirmeye alışmamışsa, alıştırmamışsa; bildiğinden farklı bir görüşü benimseyemez. Yani daha ilkokul çağında bir çocuk, evren-dünya-insanlık tarihi gibi bilgileri, bilgi ve tahsil derecesi malum şahsiyetten (!) almışsa, çevresi tarafından (günah bahanesiyle) bu bilgilerin dışında düşünmesi yasaklanmışsa, o çocuğun gelecekte yeni ve modern bilgileri hazmetmesi mümkün değildir. Oysa Atatürk, "Hayat ve geçime egemen olan kuralların zaman ile değişme, gelişme ve yenilenmesi zorunludur. Medeniyetin buluşlarının, tekniğin harikalarının dünyayı değişiklikten değişikliğe uğrattığı bir devirde asırlık köhne zihniyetlerle, geçmişe bağlılık ile varlığın korunması mümkün değildir" demiştir.

İlerleyen yıllarda, bu çocuğun yine aynı kafa yapısı içerisindeki bir muhitte ortaokul ve lise öğrenimi yaptıktan sonra, üniversitede pozitif bilim eğitimi alması beklenemez! Bu durumda ya 'ezberi bozulacak', şimdiye kadar yaşadığı çevreden dışlanacak, ya da aynı ön yargı ile başarısız bir eğitim sürdürecektir. Örneğin, 'İsmi lazım değil' eğitim kurumlarından mezun olanlardan başarılı diyebileceğimiz bir 'nükleer fizikçi', 'astro-fizikçi' veya bir 'jeofizikçi' çıkamaz... Bu nedenle, bu tür eğitim veren orta eğitim kurumunu bitirenlerin tercihi yine aynı tür bir yüksek eğitimi olmalıdır. Ama geliniz, görünüz ki; sözüme ona meslek lisesi mezun gençleri yüksek öğrenime kazandırmak için düz liseler ile meslek liseleri arasındaki katsayı farkı ortadan kaldırılmak isteniyor. Aslında her meslek lisesi mezunun kendi alanındaki bir yüksek okula gidebilme olanağı var. Burada maksat; İmam Hatip mezunlarının da ilahiyat fakültelerinin dışındaki dallarda eğitim görmesinin sağlanması, daha doğrusu kolaylaştırılması. Düşünün bir kere İmam Hatip Lisesi mezunu olduktan sonra tıp doktoru olduğunda ki örnekleri var bile, bayan doktor, 'Hipokrat' yeminine rağmen erkek hasta ile ilgilenmiyor ve çok vahim sonuçlar bile ortaya çıkabiliyor...

Prof.Dr. Sadık Acar'ı gururla anıyoruz...

Nazım Hikmet'in; "Bu bahçe, bu nemli toprak, bu yasemin kokusu, bu mehtaplı gece pırıldamakta devam edecek ben basıp gidince de; çünkü o ben gelmeden, ben geldikten sonra da bana bağlı olmadan vardı ve bende bu aslın sureti çıktı sadece..." rubaisindeki büyümlü sözlerinin bir yansıması gibidir; 2008 Mayıs'ında sonsuzluğa uğurladığımız değerli öğretim üyelerimizden Prof. Dr. Sadık Acar...

Teslim aldığı vatan-millet onuru bayrağı ile Mustafa Kemal Atatürk sevgisi meşalesini bilimle öğrencilerine devrederek; tıpkı kendisi gibi parlayan ve her biri, hiç sönmeyecek yıldızları daha da çoğaltmayı başarmıştır...

2008'de İzmir İktisat Kongresi anısına düzenlenen konferansta yaptığı, yaşadığımız gökkubbeden hiç silinmeyecek anlamlı ve önemli mesajlar içeren konuşmasını burada sizlere yeniden sunarak, Sadık Acar hocamızı özlemle, saygıyla yad etmek istedik:

20 Şubat 2008 tarihli II. İzmir Ulusal İktisat Kongresi Açılış Konuşması:

"Bölümümüz tarafından ikinci kez toplanmış olan bu kongre 17 Şubat 1923 ve 4 Mart 1923 tarihleri arasında İzmir'de toplanmış bulunan I.Türkiye İktisat Kongresi'nin anısına yapılmaktadır.

I.Türkiye İktisat Kongresi toplandığında henüz ne Lozan Barış Anlaşması imzalanmış ne de Cumhuriyet ilan edilmişti. Hatta kapitülasyonlar konusundaki anlaşmazlıklar yüzünden 4 Şubat 1923'te Lozan Konferansı'na ara verilmiş, heyetimiz Ankara'ya dönmüştü. Kapitülasyonların tadından vazgeçemeyen ülkeler, imtiyazların kaldırılması için bir geçiş dönemi tanınmasını ve termin verilmesini istiyorlardı. Bu ise kapitülasyonların adını değiştirmekten başka bir şey değildi. Ocak ayından itibaren gelen haberlerden konferansın kesileceği anlaşılıyordu. Ankara 'İstiklal-i tam' konusundaki kararlılığımızı ve Yeni Türkiye'nin nasıl bir Türkiye olacağını dünya kamuoyuna açıklama ihtiyacını duymuştu. Bu açıklama özellikle 'İktisadiyat' konusunda olmalıydı.

İşte böyle bir ortamda İzmir'de bir iktisat kongresi toplayarak yeni bir mücadelenin başlatılması ve Lozan'daki heyetimize destek verilmesi fikri ortaya atılmıştır. Bu fikrin öncüleri Saruhan Mebusu ve İmar İskân vekili Mustafa NECATİ, İktisat Vekili Mahmut ESAT ve İzmir Maarif Müdürü Hüseyin Vasıf Beylerdir.

İzmir ve Saruhanlıların bu fikri derhal kabul görmüş ve Ocak ayından itibaren hazırlıklar başlatılmıştır. 5 Ocak tarihli 'Vakit' gazetesi ilk olarak haberi vermiş, 9 Ocak'ta Mahmut Esat Bey, 'İktisat amillerinin temsilcilerinden müesses bir kongrenin İzmir'de toplanacağı'nı duyurmuştu. 10 Ocak'ta Dahiliye vekaleti, Valiliklere bir tamim göndererek hazırlıkları resmen başlatmıştır. Buna göre İktisat Vekaletinin bünyesinde ve İzmir'de birer 'Heyet-i faale' oluşturulmuştur.

İktisat Vekaleti, konuşulacak konuları ve kazalardan katılacak murahhasların sektörel dağılımının esaslarını belirlemiştir. Buna göre her kazadan 3'ü zürra, 1'i tüccardan, 1'i şirketlerden, 1'i bankacı ve 1'i amele olmak üzere 8 kişinin katılması kararlaştırılmıştır. Ele alınacak konularda şu başlıklar belirlenmiştir:

- Kredi Mes'esi
- İstihsalin Tanzim ve Tesyidi
- Gümrük Mes'eleleri
- Vergiler
- Vasait-i Nakliye

Kongre yeri olarak Konak'taki-maalesef bugün mevcut olmayan- Hamparsonyan Mağazaları seçilmiştir. Zemin kat genel kurul için, evasıt katı (Çekme kat) dinleyiciler için düzenlenmişti Ayrıca bina içinde bir Sanayi Mamulâtı Meşheri (Fuar/sergi) de düzenlenmiştir.

17 Şubat günü kongre 1.135 kişi ile toplanmıştır. Kürsi-i hitabete göre en sağda tüccar, merkez sağda zürra, merkez solda sanayiciler ve en solda amele temsilcileri yer almıştı. İzmirli amele kadınların kendi müracaatları üzerine bir kontenjan ve yer ayrılmıştı. Ancak kadınlar bu kadarla kalmıyorlardı. Örneğin Mücahide Kara Fatma Hanım, zürra heyetinin başkanı olarak, çiftçiler arasında yer almıştı. Bu vesileyle, katılan analarımız Rabia, Hayriye, Elif Emine, Nigar ve Münire Hanımları rahmetle anmak isterim. Bir gün adlarının İzmir'in saygın yerlerine verileceğini umut etmekteyim.

Askerler, kongreye şeref konuğu olarak davet edilmişlerdi. Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Müşir Fevzi Paşa en ön sırada yerini almıştı.

Kongreye yabancı devlet temsilcileri olarak Rusya Sefiri Aralof YOLDAŞ ve Kafkasya Konfederasyonu Mümessili İbrahim ABİLOF katılmışlardı. Bu iki konuk Müşir Fevzi Paşa'nın yanına oturtulmuşlardı.

Kongre, İzmir Belediyesi adına Haydar Rüşdü Bey'in 'Hoş geldiniz' konuşmasıyla başlamış, Gazi Paşa'nın 'Nutk-u iftitah'larıyla resmen açılmıştır.

Gazi Paşa'nın konuşmalarından sonra başkanlık divanın seçimine geçilmiş ve başkanlığa, Moralizade Halit Bey'in teklifiyle Kazım KARABEKİR Paşa getirilmiştir.

Gazi Paşa nutk-u iftitahlarında kendi cümleleriyle bütün dünyaya şöyle seslenmişlerdir:

“ Bir Milletın doğrudan doğruya hayatıyla alakadar olan, o milletın iktisadiyatıdır. Tarihimizi dolduran zaferler, yahut izmihallerin kâffesi ahval-i iktisadiyemizle münasebattar ve alakadardır. Zamanımız tamamen bir iktisat devrinden başka bir şey değildir.”

“ Sizler bu memleketin, milletın ihtiyacını, kabiliyetini ve dünyada mevcut olan iktisat teşkilatını nazara ararak.....tedbirleri tesbit etmelisiniz.”

“ Hakimiyet-i milliye, hakimiyet-i iktisadiye ile tarsin edilmelidir.”

İktisat Vekili Mahmut Esat Bey ise, daha sonra İngilizce iktisat literatüründe 'mixed economy' diye adlandırılacak olan 'karma ekonomi' deyimini ilk kullanan kişi olmuştur. Mahmut Esat Bey şöyle diyordu:

“ Biz iktisat meslekleri tarihinde mevcut mekteplerden hiç birine mensup değiliz. Ne 'bırakınız geçsinler, bırakınız yapsınlar' mektebine, ne de sosyalist, komünist, etatist veya himaye mekteplerinden değiliz. Bizim debir iktisat mektebimiz vardır. Buna ben 'Yeni Türkiye İktisat Mektebi' diyorum. Yeni Türkiye 'muhtelit' bir iktisat sistemi takip etmelidir”.

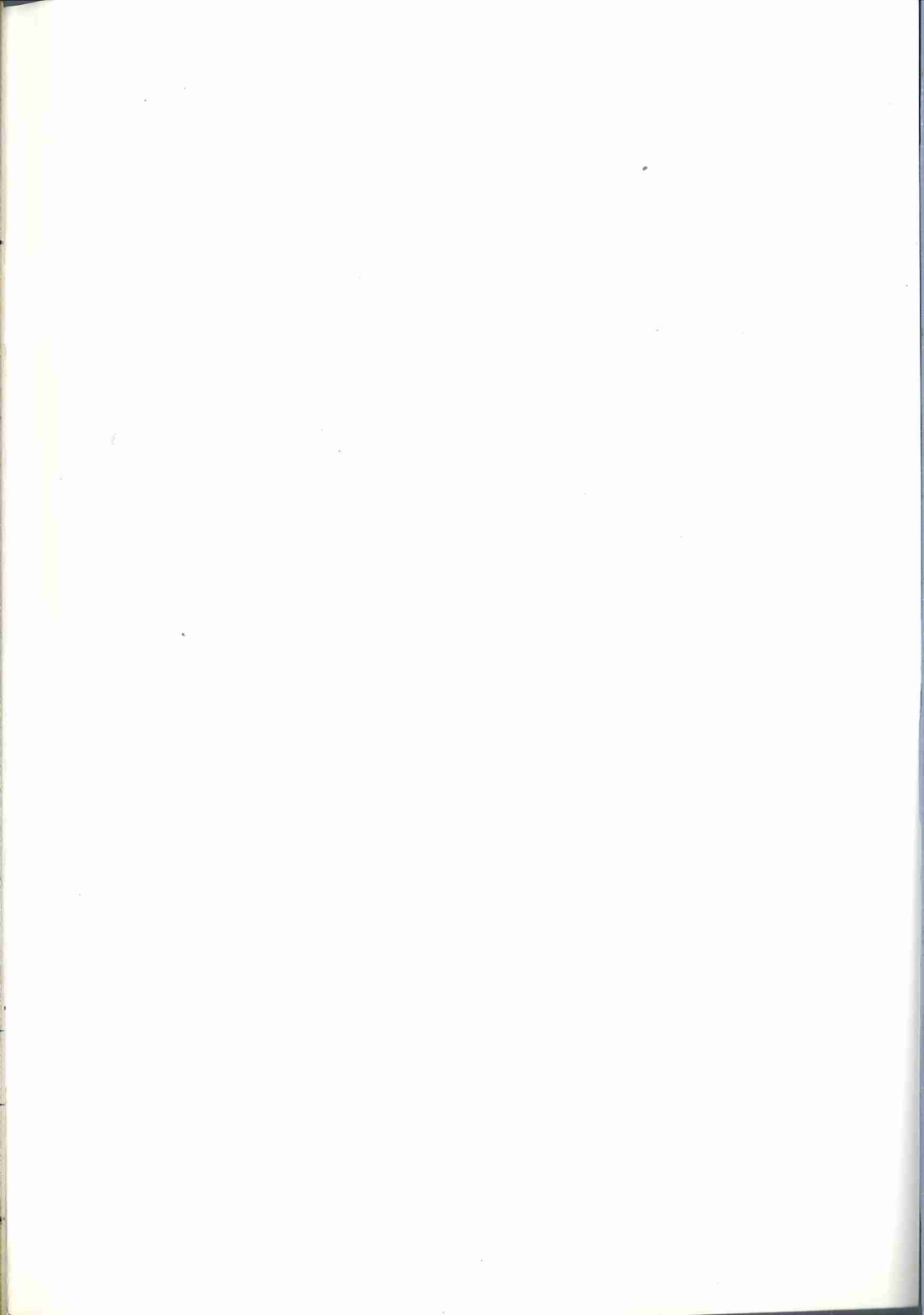
Mahmut Esat Bey, yabancı sermaye konusunda da şunları söylüyordu:

“ memleketimizde meşru bir surette kazanmak ve yaşamak isteyen yabancı sermayesine ne kanun ve nizamlarımıza tabi olmak üzere bir imtiyaz, bir hile ardında koşmamak şartıyla memleketimizde her türlü teshilatı irae etmeğe hazırız”.

Sonuç olarak İktisat Kongresinde belirlenen ilkelere göre, iktisadi hayat serbest girişim, özel mülkiyet ve çalışma özgürlüğüne dayalı olarak gelişecek ve devlet düzenleyici bir rol üstlenecektir. Bağımsızlık ve egemenlikten ödün verilmeyeceği, iktisadi hayatın da bu kapsamda görüldüğü, bütün dünyaya ilan edilmiştir.

Fakültermiz İktisat Bölümü Büyük Atatürk'ün çizgisi doğrultusunda bugün sizlerin destek ve katılımıyla düzenlemekte olduğu kongrelerin ikincisini gerçekleştirmektedir. Bu kongrenin ülkemiz ekonomisine katkılarda bulunması dileğiyle saygılarımı sunarım”.

**Prof. Dr. M. Sadık ACAR - Dokuz Eylül Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi - İktisat Bölümü ve Kongre Başkanı**

Eğitimdir ki,

*bir ulusu ya hür, bağımsız, şanlı, yüksek bir toplum halinde yaşatır,
ya da bir ulusu esaret ve sefaletle terkeder.*

H. Atatürk

EGİAD İlköğretim Okulu

1456 Sokak No:10/1 Punta İş Merkezi Kat:8 Alsancak İzmir, TÜRKİYE
Tel: (0232) 422 30 00 Fax: (0232) 422 33 00 web: www.egiad.org.tr